תוספת יו"ט — שבועות שתים פרק א שבועות — ר"ע מברטנורה

מכדי תנא ממכות סליק מ"ש דתני שבועות. משום דתני חייב על הראש שתים. אחת מכן ואחת מכן. ועל הזקן שתים מכן. ושתים מכן. ואחת מלטטה. חדא [אזהרה] דמחייב עלת תרתי. תנא שבועות שתים שהן ארבע. גמ'. והוסיף הרמב"ם מדיליה לתת עוד טעם מפני שהוא ג"כ ממעשה הדיינים שאין רשות לכוף על השבועה אלא לשופט:

פרק א שבועות. הא דלא פתח האי מסכת כל כיוויי שבועות כשבועות כדפתח נדרים וגזיר. משום דתנא ממכות קא סליק הולכך לפתוח בשתים שהן ארבע. והואיל ולא פתח כיוויי הו לא חש לשנות אח"כ. תוס'. ובפרק קמא דנדרים כתבו דלהכי לא תני כיוויי משום דלית בהו ידות כמו בנדרים וגזיר. ע"כ. וכתבו עוד וא"ת אמאי לא תנא ידיעות בריש׳ דהא בקרא כתיב בריש׳ או נפש אשר תגע וגו' והדר או נפש כי תשבע וגו'. וי"ל דשבועות הוא עיקר המסכתא דכסדר שבועות קאי ואגב שבועות תנא ידיעות משום דגבי הדדי כתיבי [כמ"ש לקמן] אי נמי משום דמילי דשבועות כתיבי בקרא בריש׳ (ויקרא ה') ונפש כי תחטא וגו' והוא עד דהיינו שבועות העדות והאי דלא פתח בשבועות העדות משום דלית בהו שתים שהן ארבע. ע"כ: שהן ארבע. פירש הר"ב יש לרבות עוד וכו' כר"ע משנה ה' פ"ג. גמ': ידיעות הטומאה וכו'. מ"ש הכא דתנא להו לכולהו ומ"ש גבי יציאות השבת [בריש פ"ק דשבת] ומראות נגעים [בריש פ"ק דנגעים] דלא קתני להו לכולהו. אמרי שבועות וידיעות הטומאה דגבי הדדי כתיבין ודמיין אהדדי בקרבן עולה ויורד תני להו גבי הדדי ואיידי דתני תרתי תנא כולהו. גמ'. וכתבו התוס' וא"ת ליתני מראות נגעים קודם יציאות השבת. כיון דאיתא בדלות ודמי טפי לשבועות. וי"ל דהני לכפר והני להכשיר. ע"כ. והשתא תנא שבת בריש׳ דבלאו הכי קדים בסדר הסדרים. אי נמי דהל' שבת חמירי שיש בה סקילה. אבל מה שהקשו התוס' גבי מראות נגעים. ניתני לכולהו דדמיין אהדדי בקרבן עולה ויורד ותירצו דליתא בדלי דלות. ע"כ. לא הבינותי קושיתם דהא הכא דכתיבין בהדדי אמרי' נמי אמרינן דכתיבין בהדדי: הטומאה. פי' הר"ב או נפש וגו' האמור בויקרא אגל טומאת מקדש וקדשיו שאין הכתוב מדבר אלא בטומאת מקדש וקדשיו כדמסיק בגמ' דף ז' דכתיב בפרשה זו או בנבלת בהמה טמאה וכרי בהמה בכלל היה [שנאמר (ויקרא י"א) זאת החיה אשר תאכלו וכמיך ליה כל בהמה] בהמה למה נאמרה. נאמר כאן בהמה טמאה. ונאמר להלן [באוכל קדשים בטומאת הגוף. בגו את אהרן] בהמה טמאה. מה להלן טומאת קדשים. אף כאן טומאת קדשים. וכתיב הכא לכל טומאתו וכתיב התם [בטומאת מקדש בפרשת פרה אדומה] עוד טומאתו בו. מה להלן טומאת מקדש. אף כאן טומאת מקדש: שתים. ל' הר"ב כתיבי בקרא דכתיב ונעלם [ממנו] והוא טמא. משמע שנעלמה ממנו טומאה וכו'. ודקרי להו ידיעות. פי' הר"ב בריש פרק ב': שהן ארבע. כתב הר"ב יש לרבות עוד וכו' כרבי ישמעאל דסוף פרק ב'. גמ': יציאות השבת. כתב הר"ב הוצאה וכו' יליפינן מקרא [כו'] לא תפיקו. וכן פירש". הכי דרשינן בריש פרק י"א דשבת דף ל"ו. ובפ"ק דשבת מפרש הר"ב מאל ילא ועמ"ש שם בדבור שתים שהן ארבע: שהן ארבע. כתב הר"ב יש להוסיף עוד שתים דהכנסה. עמ"ש בריש פרק קמא דשבת והא דהתם תנא שתים שהן ארבע בפנים ושתים שהן ד' בחוץ ואילו הכא לא תני אלא שתים שהן ארבע. מתרלים בגמ' התם דעיקר שבת. תנא חיובי ופטורי. הכא חיובי חני. ופטורי לא תני. והא דנקט הר"ב הכא החלה העומד בפנים. ולעיל נקט תחלה העומד בחוץ. וכן לשון רש"י וכן מצינו במשנה ח' ריש פ"ק דשבת. אבל בהפך דמעיקרא תנן בפנים קודם בחוץ והדר פתח לפרושי בחוץ דסיים ביה. ומדליכא קפידא. לא קפיד נמי רש"י וכן הר"ב והתחילו פעם בעומד בחוץ. ופעם בעומד בפנים: מראות נגעים שיש. שיש נרסינן ולא שתים דמראה לשון זכר הוא. כדכתיב (שמות ג') את המראה הגדול הזה. ותנן נמי במס' נגעים

מסכת שבועות

פרק א שבועות שתים[א]. שהן ארבע[ב]. ידיעות הטומאה[ג]. שתים[ד] שהן ארבע[ה]. יציאות השבת[ו]. שתים[ז] שהן ארבע[ח]. מראות

פרק א שבועות שתים. כתיבי בקרא בהדיא. (ויקרא ה') או נפש כי תשבע לבטא בשפתים להרע או להטיב. אוכל להטיב. לא אוכל להרע במעשה את עצמו. וה"ה לכל דבר שהוא הין ולאו להבא. דלהרע או להטיב להבא משמע: שהן ארבע. יש לרבות עוד שתים אחרים דלא כתיבי. והן. הין ולאו דלשעבר. כמו אכלתי ולא אכל [או] לא אכלתי ואכל: ידיעות הטומאה. או נפש אשר תגע בכל דבר טמא (שם) האמור בויקרא אגל טומאת מקדש וקדשיו: שתים. כתיבי בקרא דכתיב (שם) ונעלם ממנו והוא טמא. משמע שנעלמה ממנו טומאה. ועל ידי אותו הנעלם אכל בשר קודש. הרי אחת. או נכנס למקדש. הרי שתים: שהן ארבע. יש לרבות עוד שתים חוזרים אחרים הנעלם קודש. והנעלם מקדש. וזכור הוא את הטומאה: יציאות השבת. הוצאה מרשות היחיד לרשות הרבים יליפינן מקרא מן ויצו משה ויעבירו קול במחנה וגו' (שמות ל"ו) לא תפיקו מרשות היחיד לרשות הרבים: שתים. אחת לעומד בחוץ והושיט ידו לפנים ונטל החפץ והוציאו ואחת לעומד בפנים ונטל החפץ ממקומו. והוציאו לחוץ: שהן ארבע. יש להוסיף עוד שתים דהכנסה אע"ג דלא כתיבי. שכשם שהקפידה תורה מרשות לרשות בהוצאה. כך הקפידה על הכנסה. אחת לעומד בפנים. והוציא ידו לחוץ ונטל חפץ והכניס. ואחת לעומד בחוץ ונטל חפץ ממקומו. והושיטו לפנים והכיסו: מראות. נגעים שתים. כתיבי

פ"א א שבועות שתים שהן ארבע. גי' פ"ח ופ"ב כל הסוגיא ג' ר"ח ר"ם ע"ב ירושלמי שנת פ"ח פ"ח מ"י פ"ח מהני שבועות ה' ה"ב פוס"ש יו"ד מ"י לנ"ו מ"ח: ידיעות הטומאה כו'. גי' פ"ח ג' ע"ח מ"י פ"ח פה' שבועות ה"ח: יציאות השבת כו'. גי' פ"ח ג' ע"ח ה' פ"ח שנמ' ג' ע"ח מ"י פ"ב ומ"ב מהני שנת סמ"ג לאוין פ"ס פוס"ב לו"ח פ"י שמ"ז: מראות נגעים כו'. ג' פ"ח ג' ע"ח ה' ע"ב נגעים פ"ח מ"ח:

שנויי נוסחאות

פ"א א השבת. גד"ל שבת. מראות נגעים שנים שהם ארבעה. כבי"מ .. שתים שהן ארבע וכ"ה כבי"פ (כ"י פלורינ) ועי' תוי"ט:

ראשון לציון

פ"א א תוי"ט ד"ה מראות נגעים כו' ותנן נמי במס' נגעים כו' עקביא בן מהללאל אומר כו' עיין יסלמ:

לקוטים

פ"א א תוי"ט ד"ה ידיעות וכו' לא הביותי וכו' ז"ל התוס' בד"ה גבי הדדי כתיבי ודמיין אהדדי ב ט ע מ ה דכתיבי גבי הדדי לחוד הוה פני בדאתר במס' בריש פ"ק דנגעים [בריש פ"ק דשבת] ומראות נגעים דגבי הדדי כתיבין ודמיין אהדדי בקרבן עולה ויורד תני להו גבי הדדי ואיידי דתני תרתי תנא כולהו. גמ'. וכתבו התוס' וא"ת ליתני מראות נגעים קודם יציאות השבת. כיון דאיתא בדלות ודמי טפי לשבועות. וי"ל דהני לכפר והני להכשיר. ע"כ. והשתא תנא שבת בריש׳ דבלאו הכי קדים בסדר הסדרים. אי נמי דהל' שבת חמירי שיש בה סקילה. אבל מה שהקשו התוס' גבי מראות נגעים. ניתני לכולהו דדמיין אהדדי בקרבן עולה ויורד ותירצו דליתא בדלי דלות. ע"כ. לא הבינותי קושיתם דהא הכא דכתיבין בהדדי אמרי' נמי אמרינן דכתיבין בהדדי: הטומאה. פי' הר"ב או נפש וגו' האמור בויקרא אגל טומאת מקדש וקדשיו שאין הכתוב מדבר אלא בטומאת מקדש וקדשיו כדמסיק בגמ' דף ז' דכתיב בפרשה זו או בנבלת בהמה טמאה וכרי בהמה בכלל היה [שנאמר (ויקרא י"א) זאת החיה אשר תאכלו וכמיך ליה כל בהמה] בהמה למה נאמרה. נאמר כאן בהמה טמאה. ונאמר להלן [באוכל קדשים בטומאת הגוף. בגו את אהרן] בהמה טמאה. מה להלן טומאת קדשים. אף כאן טומאת קדשים. וכתיב הכא לכל טומאתו וכתיב התם [בטומאת מקדש בפרשת פרה אדומה] עוד טומאתו בו. מה להלן טומאת מקדש. אף כאן טומאת מקדש: שתים. ל' הר"ב כתיבי בקרא דכתיב ונעלם [ממנו] והוא טמא. משמע שנעלמה ממנו טומאה וכו'. ודקרי להו ידיעות. פי' הר"ב בריש פרק ב': שהן ארבע. כתב הר"ב יש לרבות עוד וכו' כרבי ישמעאל דסוף פרק ב'. גמ': יציאות השבת. כתב הר"ב הוצאה וכו' יליפינן מקרא [כו'] לא תפיקו. וכן פירש". הכי דרשינן בריש פרק י"א דשבת דף ל"ו. ובפ"ק דשבת מפרש הר"ב מאל ילא ועמ"ש שם בדבור שתים שהן ארבע: שהן ארבע. כתב הר"ב יש להוסיף עוד שתים דהכנסה. עמ"ש בריש פרק קמא דשבת והא דהתם תנא שתים שהן ארבע בפנים ושתים שהן ד' בחוץ ואילו הכא לא תני אלא שתים שהן ארבע. מתרלים בגמ' התם דעיקר שבת. תנא חיובי ופטורי. הכא חיובי חני. ופטורי לא תני. והא דנקט הר"ב הכא החלה העומד בפנים. ולעיל נקט תחלה העומד בחוץ. וכן לשון רש"י וכן מצינו במשנה ח' ריש פ"ק דשבת. אבל בהפך דמעיקרא תנן בפנים קודם בחוץ והדר פתח לפרושי בחוץ דסיים ביה. ומדליכא קפידא. לא קפיד נמי רש"י וכן הר"ב והתחילו פעם בעומד בחוץ. ופעם בעומד בפנים: מראות נגעים שיש. שיש נרסינן ולא שתים דמראה לשון זכר הוא. כדכתיב (שמות ג') את המראה הגדול הזה. ותנן נמי במס' נגעים (ס"ל)

יכין — תפארת ישראל — יכין

פ"א א) ר"ל ב' מיני שבועות כתובים בתורה בפירוש, דהיינו בנשבע בהן או בלאו, דלהבא: ב) ר"ל ועוד מרבינן ב' אף שאין כתובים בתורה בפירוש, דהיינו בנשבע בהן או לאו דלעבר, כגון שאכלתי או לא אכלתי: ג) בא"ד שנטמא ואכל קודש או נכנס למקדש: ד) ב' כתובים בפירוש. והן, שנעלם ממנו שנטמא, ואכל קודש או נכנס למקדש: ה) ר"ל עוד מרבינן ב' דלא כתיבי, דהיינו בשידע היטב שנטמא, רק שנעלם ממנו שזה קודש או שזה מקדש, ואכל או נכנס: ו) הוצאה שמרשות היחיד לר"ה: ז) ב' כתיבי בפירוש. והן ההוצאה של העומד בחוץ או של העומד בפנים: ח) ר"ל עוד מרבינן ב' דלא כתיבי, דהיינו הכנסה של העומד בחוץ או של העומד בפנים. [ולא תני ב' שהן ד' בחוץ וב' שהן ד' בפנים, כדתני בריש שבת. מדאין כאן עיקר הענין לא חש תנא להאריך]:

כתיבי בקרא (ויקרא י"ג) שלת ובהרת: שהן ארבע. תולדה דשלת ותולדה דבהרת דלא כתיבי בקרא בהדיא: **ב** שיש בה ידיעה בתחלה. וידיעות הטומאה קלי. ואידי דזוטרי מיליהו. מפרש להו ברישא. והדר מפרש שבועות דנפשי מיליהו. ומרלות. כל חדא וחדא. מפרשא במסכת דידיה. להכי לא פרשינהו כהאי מסכתא. ולא תנינהו הכא אלא משום דדמו להדדי בשתים שהן ארבע: ידיעה בתחלה. שידע שנטמא: וידיעה בסוף. משאכל את הקדש בהעלם. או נכנס למקדש [בהעלם] ויצא. נודע לו שבטומאה אכל. או בטומאה נכנס: והעלם בינתיים. כשאכל את הקדש נעלמה ממנו טומאה או קודש. או נכנס למקדש ונעלמה ממנו טומאה או מקדש: הרי זה בעולה ויורד. עולה לעשיר ויורד לעני. עשיר מביא חטאת בהמה. ועני חטאת העוף. ודל שבדלים עשירית האיפה. והיא מנחת חוטא האמורה בכ"מ: שעיר הנעשה בפנים. שעיר של יום הכפורים שמביא מדמו לפנים: תולה. להגין עליו מן היסורין: עד שיודע לו. שאכל קדש בטומאה

דנפשי מיליהו משבועות ביטוי. דבידיעות איכא תרי פרקי קמאי. ומשבועות ביטוי ליכא אלא פרק ג'. מ"מ מילי דכל שבועות נפשי טפי. שבועות ביטוי. [שבועות עדות]. שבועות פקדון. ודיינים. תוס'. וכתבו עוד וליכא למימר דמיהא דסליק מפרש ברישא. דהא ממרלות נגעים סליק. ע"כ. כלומר והואיל ולא מפרש בה הכא. או ליכא לפרש ברישא אלא במאי דפתח. דהא מאי דסליק לא פרים בה ולא מידי: יש בה ידיעה בתחלה וכו'. שעיר הנעשה בפנים וכו' שהרי הוא אומר בשעיר זה (ויקרא פ"ז) וכפר על הקדש. מטומאה שבקדש. יכול על כל טומאה שבקדש יהא שעיר זה מכפר. ת"ל [שם] ומפשעיהם לכל חטאתם. חטאים דומיא דפשעים. מה פשעים שאינן בני קרבן. אף חטאים שאינן בני קרבן. ומנין ליש בה ידיעה בתחלה וכו' פירש הר"ב במשנה לקמן והו אמרי' בגמ' ונתכפר כפרה גמורה ומשני אי כתיב מחטאתם כדקאמרת השתא דכתיב לכל חטאתם (מכלל דבני חטאת נינהו) [נ"ל להגין דאתי לכלל חטאת]. ברייתא בגמ' דף ז' ח': שעיר הנעשה בפנים. פי' הר"ב שעיר של יוה"כ. שמביא מדמו לפנים. שאמה שעירים נעשין לגבור ביום הכפורים אחד מתן דמו לפנים וחבירו משתלח לעזאזל כמ"ש באחרי מות. ואחד קרב במזבח החיצון במוספין. והוא כתוב בפרשת פנחס עם שאר כל מוספי המועדות. רש"י: ויום הכפורים. הוא עצמו מועיל עם הקרבנות. שנאמר (ויקרא כ"ג) כי יום כפורים הוא. לשון רש"י במשנה דלקמן: תולה. פירש הר"ב להגין עליו מן היסורין. הכי מסקינן בגמ' דף ח'. ופירש"י במשנה שאע"פ שאינו יודע שחטא יש לו לדאוג שכל השוגגים צריכין כפרה לכשידעו אלמא קודם ידיעה [עשיים] הן: עד שיודע לו. לשון הר"ב שאכל קדש בטומאה. וכן לשון רש"י והדא מתרגי נקט. וה"ה שנכנס למקדש:

ל) עי' בהגהות הרב"ם. ונראה יכא הפס הזה גם בל"ז מראה והרבוי מראים (לעיל מא ח) גם בל"ז: מראה והרבוי מראות (יתי' ח, ח) ודברי הרוי"ט אתם מדוקדקים.

יכין תפארת ישראל יכין

ט) שנאכלו המלורע בהן לטומאה: י) ב' כתיבי בפירוש, שלת ובהרת: יא) עוד ב' לא כתיבי, ומרבינן להו, הן, התולדה דשלת והתולדה של בהרת. והשתא מפרש הנא תחילה ידיעות הטומאה דזוטרן מליהו, והדר מפרש דיני שבועות דנפשין מיליהו. ומרלות מפרש כל חדא במסכת דלה, דרק לגב גרדא דב' שהן נקט להו הנא הכא: יב) קודש שאכל הקודש, וקודש שנכנס למקדש ידע שנגע בשרץ [אף שלא ידע שעי"ז נטמא, עכ"פ ידיעת בית רבו שבלתי ספק למד שם שהנוגע בשרץ נטמא, שמה ידיעה, אף שאחר ושכח אותו הדין], וידע ג"כ שזה קודש וזה מקדש: יג) דאחר שאכל הקודש, ואחר שיצא מהמקדש, נודע לו שטמא היה: יד) דבשעת אכילת הקודש ובשעה שהיה במקדש נעלם ממנו טומאתו: טו) ר"ל מביא קרבן שעולה לעשיר ויורד לעני. דהיינו שעשיר מביא חטאת בהמה, ועני חטאת עוף, ודל שבדלים עשירית איפה סולת. וזהו מנחת חוטא האמור בכל מקום [וחמשה מביאין קרבן עולה ויורד [וסי' שבטים. שמיעת קול [היינו שבועת העדות שבפר]. בעוי ספתים [כנשבע לברע או להיטיב ושכר]. טומאת מקדש וקדשיו. יולדת. מלורע אחר שנטהר. דגם יולדת חטאת מקרי, דמחמת כאב לידה מחלעת בלבה בשבועה לבלי להודקק עוד לבעלה [כנדה ל"ח כ'], ואע"ג דבשאר שבועות כשנמר בלבו צריך שיוליא בשפתיו [בשבועות כ"ו כ'] ושוב הרי אפילו באמר בפירוש לאו לאו דהו"ל שבועה [בשבועות דל"ו ח'], עכ"פ אינו חייב מלקות אלא קרבן עד שיזכור שם לאו כנוי [כרמב"ם פ"ב משבועות]. י"ל דיולדת אגב כאב גדול של לידה, מחשב גמר שבלבה כאילו בשבועת בפירוש. וכ"כ מלורע מקרי חוטא, דעל ז' דברים נגעים באים, ואחד מהן לשון הרע [בערכין דע"ז]. ואע"ג דבעלמא

לא מייתי קרבן אחר שבילתן [שתוס' במכילתן ד"ת ח']. הכא מדספיגשהו מבמיים עד שבחלם ש"מ שהיה לפי המלורע חטאו בכבד. וג"ל דמשו"ה חמירי הכך ס' יותר מאחר חייבי חטאת, דבאיכך בשאין לו בכדי חטאת ממתינין לו בשמים עד שתביא ידו והכך בשאין לו בכדי חטאת מחוייב להביא בלולת. ס"ע מטום דשבועות בעוי אין המעשה בעלמה אסורה רק בתאלי בעשה מעשה אחרת, שג"כ לבדה אינה אסורה, דשאומר לא ידעתי עדות אינו אסור רק בעבור שבאמת ראה. וכ"כ בשבועת בעוי. וכ"כ לשמא א"ע אינו אסור, ולגמרם לאקדש לגד אינו איסור, רק מדעשה שניהן יחד אביד אסורא, לכן אין תשובתו שלמה. דוגמתו אשבחתא דאשם תלוי צריך ביאיה שוה כ' פעמים, ואחר חטאת פני בחטאתו כר דנקא [כריתות דכ"ב כ'] דמדמסופק אינו שב בכל לבו. ולהכי בהכך התמיר בהן הכתוב ביאיתו בלולת, וגם בלבי לולת. וכ"כ ביולדת ומלורע מדלגיל חטאת, דרוב נשים מתעברות ויולדות [יבמות קי"ט ח']. ולשון הרע אין אדם ניגל מהן בכל יום [כ"ב קס"ד כ'], לפיכך ג"כ החמיר בהן בכתוב ביאיתו בלולת, ורק מדסבלו בבר עשן במקלת בחב ויסורין, להכי בהכך היקל בהן בכתוב קלת שלא יצטרכו להביא בלבי לולת: טז) ג' שעירי חטאת נעשין ביו"כ. ב' שמטיל עליהן גורלות, באותו שעלה עליו הגורל להשם, מכניס דמו לזרוק לפני לפנים, והוא הנקרא פנימי, וחבירו משתלח לעזאזל. ושעיר השלישי הוא לקרבן מוסף, וזורק דמו במזבח החיצון ונקרא מה"ע חיצון: יז) עצמותו של יום [ואילה"ק מאי נ"מ, וכי אפשר לפטיר שבפנים בלי יו"כ. דנ"ל דר"ל דאף שלא ידע שחטא, עכ"פ צריך שיאמרו שיו"כ מכפר, דאלי"כ אין יו"כ מכפר [כיומא דפ"ס כ'], וכבפ"ג שכא אף שנעשה השעיר בפנים אין תולה לו]: יח) מנין עליו מיסורין שרלויין לו, מדהיה לו להשגיח היטב שלא יבוא לידי סונג: יט) שטמא

ב יש בה ידיעה בא. ז' פ"ג פ"ח פ"ח מה' שגגות ה"ח פמ"ג לאחרן כ"ח ופצ"ן נפ"ז:

שנויי נוסחאות

ב כל שיש בה. במס"ב את שיש בה. הרי זה בעולה. בד"ל ..זו עולה. שעיר שנעשה. בד"ל ונכי"ק השעיר הנעשה וכ"ה הנעשה במכב"ב ובמכבי"ל. ויוה"ב. בכי"ק יוה"כ וכן במשנה הסמוכה, והולי הכונה ביום הכפורים, ועי' רע"ב ותוי"ט. שיודע לו. בד"נ שתודע.. ; במשכי"ל שיתודע.. ; בכי"ק שתתוודע..

לקוטים

ב תוי"ט ד"ה כל וכו' בית רבו וכו' מזה הו"ל להקי' על פי' הר"ב דפי' ידיעה בתחלה שידע בטומאת דהיינו דלא כמוסקאל דגמ' וכן הקי' הרמ"ז ולה"ה וגם על הרמב"ם בפי"ח מה' שגגות שכתב בדברי הר"ב הקי' כן בשם הגלי"מ והשת נגל"ע ולעד"ן דהרמב"ם ז"ל דייק מדאמר תנאי בס"ם קסבר ר' ידיעות בית רבו הוא ידיעה ומדקאמר קסבר ר' משמע דאיכו לא ס"ל כוותיה וכיון דאמרלאי בתרלאי לא ס"ל כוותיה דר' בהא לא נקטי' כוותיה אלא הפסיק בסברתו דר' במאי דיפיק ליה מועלם מכלל דידע וכו' ולא כר"ע דמפיק ליה מועלם ועלם כ"פ דר"ע לעיתיה אתיו מיב על העלם מקדש ולפיכך אייתר ליה חד אבל לדידן ליה לן קבא יתיה והילכן יש לתפוס לאייתו דר' ז"ל הרמב"ם שם ומכן שדין שגגת מקדש כן הוא וכו' שגל' ועלם ממנו וכו' מאחר שגל' ועלם ממנו מכלל שידיעה שם ידיעה בתחלה ונאמר והוא ידע הא למדת וכו' ע"כ כרי מבואר דהשם לאייתו דר' ומיהו במאי דס"ל לרידיעת כ"ר שמה ידיעה בהא לא נקטינקוותיה וכדאמרן אלא בסחם מבנתנו דמוכח דס"ל דבעי' ידיעה ממש בתחלה ובמ"ם בתוס' דבא"ה אי ר' ישמעאל וכו' והוכיחו כן ממתני' דפ"ב דקלי לפרושי פרקין וקתני נטמא וידע משמע שבידיעה היא אחר שנטמא דהיא ידיעת הטומ' לאחוקי ידיעת כ"ר שהיא קודם הטומאה ע"כ זה כ"ל דהעת הרמב"ם ואחריו נמשך הר"ב ז"ל (ס"ג):

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

שבועות שתים פרק א שבועות

ג אין בה ידיעה בתחלה. לשון הר"ב שלא ידע בטומאה זו מימיו וכן לשון רש"י. ולמסקנא דגמ' שכתבתי בריש מתני' דלעיל לא משכחת לה בתוק שנשבה לבין הנכריים וכן פירש הרמב"ם. ולישנא דבטומאה זו לא משמע הכי. ואע"ג דהכא יש לישב פירש"י דמפרש במשנה דלא כמסקנת הגמ' כי כך דרכו במ"ש בהרבה מקומות. ומהן במשנה ג' פ"ע דיבמות [ד"ה ולא מזומת]. אבל בריש פ"ב דכבר עלתה המסקנא ליכא לאתרוצי בהכי ושם לתמיק ל' התוס' בזה: שנאמר מלבד חטאת הכפורים. כתב הר"ב והקשן הכתוב. עמ"ש בזה במשנה ג' פ"ז דיומא [ד"ה עם תמיד]. ומ"ש הר"ב ללמדך כו' מה פנימי וכו' אף שעיר שנעשה בחוץ אינו מכפר אלא על דבר שיש בה ידיעה וכו'. וא"ת כיון שהוקשו א"כ יכפר פנימי אחידיה ואחדחיצון. ונפקא מינה דהיכא דלא עבד חיצון דלא היה להם שעירים בכל הצורך. ומשני בגמ' אמר קרא אחת. כפרה אחת מכפר ואינו מכפר שתי כפרות. ונכפר חיצון אחידיה ואחדפנימי ואע"ג דאי אפשר שיביא חיצון ולא פנימי. דפנימי מיקרב ברישא. נפקא מינה לטומאה דאירע בין זה לזה אמר קרא אחת בשנה. כפרה זו לא תהא אלא אחת בשנה: **ד** ושעירי ר"ח מכפרין. פי' הר"ב דכתיב בשעיר ר"ח לחטאת לה' חטא שאין מכיר בו אלא ה' וכו' גמ'. ונכפר נמי אפילו בשאר עבירות [כל חטא שלא נודע דהא קרא סתמא כתיב] תנא דבי ר' ישמעאל הואיל וזה בא בזמן קבוע [שעיר יוה"כ דחיצון] וזה בא בזמן קבוע. מה זה אין מכפר אלא על טומאת מקדש וקדשיו. אף זה וכו'. וכתבו התוס' ד"ח בד"ה מה פנימי וכו' דאפילו הכי אצטריך להיקשא דמלבד חטאת הכפורים כדפי' הר"ב במשנה דלעיל ללמד על החיצון שמכפר על אין בה ויש בה ולא אמרי' דמעצמו מוכרע דזהו שמכפר. דאמאי מוקמת לה וכו'. דאי לאו היקשא הוה מוקמת לחיצון באין בה ואין בה. ושעירי ראשי חדשים ורגלים באין בה ואין בה עבירות. ולא הוה דרשי' כדדרשים תנא דבי רבי ישמעאל לענין טומאת מקדש. אלא הוה דרשי' מה זה וכו' מכפר אחיין בה ואין בה וכו'. אבל השתא דאיכא היקשא דחיצון מפנימי. על כרחך דרשינן כדדרשים תנא דבי רבי ישמעאל. ע"כ. ומ"ש הר"ב ושעירי רגלים יליפינן מבעיר ר"ח בהיקש וכו' ושעיר בוי"ו בגמ' דף י' תינח כל דכתיב ביה ושעיר *עצרת [ויה"כ] דלא כתיב ביה ושעיר מנלן. אלא אמר רבי יוסה אמר קרא (במדבר כ"ט) אלה תעשו לה' במועדיכם. הוקשו כל המועדות כולן זה לזה. והא ר"ח לאו מועד הוא. איכרא כדאמר אביי ר"ח נמי אקרי מועד. דכתיב (איכה א') קרא עלי מועד. פירש"י במסכת תענית [דף כ"ט ד"ה קרא עלי]. תמוז דההוא שתא של שנה שניה ליציאת מצרים שנשתלחו בה מרגלים בכ"ט בסיון מלוי מליוה. לפיכך אירע בו יום חזרת מרגלים בח' באב וכמו הטעם בלילה ההוא בט' באב. בכו בכיה של חנם. והוקבעה להם בכיה לדורות לשבור בחורי בחורבן הבית. ע"כ. וכתבו התוס' דף ט' בד"ה כדאמר וכו' דמ"מ חיצון דיום הכפורים יצא מכלל היקש הזה (מדאתקש ליה היקשא דחיצון) [ל"ל דעדיפא ליה היקשא דחיצון] לפנימי ואית לן למימר דאין מכפר ב' כפרות וגם אלא תהא כפרתו פעמים בשנה. ע"כ: שעירי הרגלים מכפרים. דאית ליה נמי היקשא דמועדיכם דהוקשו כולם לדר"ח. מה דר"ח במלאת דקדש מכפרי אף דרגלים במלאת דקדש מכפרי. ובית שה ויש בה שעיר שבפנים הולה. ואין בה ויש בה. שעיר שבחוץ מכפר. על כרחך אין מכפרין אלא על שאין בה ואין בה: וכי תימא נכפרו אדר"ח. ואותה נתן לכם לשאת את עון העדה כתיב (ויקרא י') לאותה טומאת עון ואין אחר טומאת עון. וכי תימא נכפרו אדיום הכפורים. הא אמרן אחת בשנה. כפרה זו לא תהא אלא אחת בשנה. ויה"כ אחידהו נמי לא מכפרים דאמר קרא אחת כפרה אחת מכפר. ואינו מכפר שתי

*) נרע"ב ד"ה ושעיר חטאת אחד מלבד וכ"ה בתוי"ט ד"ה (פרקא וקראקא) וכ"ה ברש"י כאן וכפי הגראה אין כתוב אל ראשית הכתוב. כפרות

ג אין בה ידיעה בתחלה. שלא ידע בטומאה זו מימיו. זה לא בא לכלל קרבן עוד לעולם. שהרי אין קרבן בא אלא על שם בו ידיעה בתחלה: שעיר הנעשה בחוץ. הקרב במזבח החיצון במוספין של יום הכ"כ: ויה"כ. בעולה ויורד: **ג** אין בה ידיעה בתחלה. אבל יש בה ידיעה בסוף. שעיר הנעשה בחוץ ויום הכפורים מכפר. שנאמר מלבד חטאת הכפורים. על מה שזה מכפר זה מכפר. מה הפנימי אין מכפר אלא על דבר שיש בה ידיעה. אף החיצון אין מכפר אלא על דבר שיש בה ידיעה: **ד** ועל שאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף. שעירי הרגלים ושעירי ראשי חדשים מכפרים. דברי רבי יהודה. ר' שמעון אומר שעירי הרגלים עלמו מכפר עם הפעיר: שנאמר. בפעיר הנעשה בחוץ. (במדבר כ"ט) *) שעיר עזים אחד חטאת מלבד חטאת הכפורים. וחטאת הכפורים הוא הפעיר הנעשה בפנים. והיקיש הכתוב ללמדך שעל מה שזה מכפר זה מכפר. מה פנימי אינו בא אלא על דבר שיש בו ידיעה. ומאי ניהו ידיעה בתחלה כדילפינן מקרא דכתיב לכל חטאתם דמשמע לאותם שיבואו לכלל חטאת שכתחילה להם ידיעה בסוף. ואי אפשר לבא לכלל חטאת אא"כ היתה לו ידיעה בתחלה. אף שעיר הנעשה בחוץ אינו מכפר אלא על שם בו ידיעה ומאי ניהו ידיעה בסוף ולא בתחלה. דלא אתיא לכלל קרבן ומכפר זה כפרה גמורה בלא תלייה: **ד** שעירי הרגלים. בכל הרגלים נאמרו שעירי חטאת במוספין: ושעירי ר"ח מכפרים. דכתיב בשעיר ר"ח (שם כ"ה) לחטאת לה' חטא שאין מכיר בו אלא ה'. שעיר זה יהא מכפר. והיינו שאין בו ידיעה לא בתחלה ולא בסוף. ושעירי רגלים יליפינן משעיר ר"ח בהיקש דשעיר הוה מלי למכתב בכולהו

ה' וכו' גמ'. ונכפר נמי אפילו בשאר עבירות [כל חטא שלא נודע דהא קרא סתמא כתיב] תנא דבי ר' ישמעאל הואיל וזה בא בזמן קבוע [שעיר יוה"כ דחיצון] וזה בא בזמן קבוע. מה זה אין מכפר אלא על טומאת מקדש וקדשיו. אף זה וכו'. וכתבו התוס' ד"ח בד"ה מה פנימי וכו' דאפילו הכי אצטריך להיקשא דמלבד חטאת הכפורים כדפי' הר"ב במשנה דלעיל ללמד על החיצון שמכפר על אין בה ויש בה ולא אמרי' דמעצמו מוכרע דזהו שמכפר. דאמאי מוקמת לה וכו'. דאי לאו היקשא הוה מוקמת לחיצון באין בה ואין בה. ושעירי ראשי חדשים ורגלים באין בה ואין בה עבירות. ולא הוה דרשי' כדדרשים תנא דבי רבי ישמעאל לענין טומאת מקדש. אלא הוה דרשי' מה זה וכו' מכפר אחיין בה ואין בה וכו'. אבל השתא דאיכא היקשא דחיצון מפנימי. על כרחך דרשינן כדדרשים תנא דבי רבי ישמעאל. ע"כ. ומ"ש הר"ב ושעירי רגלים יליפינן מבעיר ר"ח בהיקש וכו' ושעיר בוי"ו בגמ' דף י' תינח כל דכתיב ביה ושעיר *עצרת [ויה"כ] דלא כתיב ביה ושעיר מנלן. אלא אמר רבי יוסה אמר קרא (במדבר כ"ט) אלה תעשו לה' במועדיכם. הוקשו כל המועדות כולן זה לזה. והא ר"ח לאו מועד הוא. איכרא כדאמר אביי ר"ח נמי אקרי מועד. דכתיב (איכה א') קרא עלי מועד. פירש"י במסכת תענית [דף כ"ט ד"ה קרא עלי]. תמוז דההוא שתא של שנה שניה ליציאת מצרים שנשתלחו בה מרגלים בכ"ט בסיון מלוי מליוה. לפיכך אירע בו יום חזרת מרגלים בח' באב וכמו הטעם בלילה ההוא בט' באב. בכו בכיה של חנם. והוקבעה להם בכיה לדורות לשבור בחורי בחורבן הבית. ע"כ. וכתבו התוס' דף ט' בד"ה כדאמר וכו' דמ"מ חיצון דיום הכפורים יצא מכלל היקש הזה (מדאתקש ליה היקשא דחיצון) [ל"ל דעדיפא ליה היקשא דחיצון] לפנימי ואית לן למימר דאין מכפר ב' כפרות וגם אלא תהא כפרתו פעמים בשנה. ע"כ: שעירי הרגלים מכפרים. דאית ליה נמי היקשא דמועדיכם דהוקשו כולם לדר"ח. מה דר"ח במלאת דקדש מכפרי אף דרגלים במלאת דקדש מכפרי. ובית שה ויש בה שעיר שבפנים הולה. ואין בה ויש בה. שעיר שבחוץ מכפר. על כרחך אין מכפרין אלא על שאין בה ואין בה: וכי תימא נכפרו אדר"ח. ואותה נתן לכם לשאת את עון העדה כתיב (ויקרא י') לאותה טומאת עון ואין אחר טומאת עון. וכי תימא נכפרו אדיום הכפורים. הא אמרן אחת בשנה. כפרה זו לא תהא אלא אחת בשנה. ויה"כ אחידהו נמי לא מכפרים דאמר קרא אחת כפרה אחת מכפר. ואינו מכפר שתי

ציונים

ג אין בה ידיעה כו'. פ' כ"ג מ"ז שם ה"פ: על מה שזה מכפר כו'. יומא פ' פ"ב: מה פנימי כו'. שי' מעש' מ' ע"ג ד"ה מה פנימי: **ד** ועל שאין בה ידיעה. פ' פ"ח מ"ז שם ה"פ: ר"ש אומר שעירי הרגלים. פ' פ"ג:

שנויי נוסחאות

בעולה. כמ"ש וכמ"ק עולה: **ג** בתחלה. כמ"ק בתחלה. שעיר. כמ"ק ששעיר. ויורד. כמ"ק יוה כ ועי' במשנה הקודמת. הפנימי כו' החיצון. כמ"מ פנימי..חיצון וכ"ה ברש"י. שיש בה. נד"; וכמ"ק וכמ"מ וכמסני"ל שיש בו וכן בסמוך וכמו הוא. החיצון אין מכפר. כמ"ק וכמסני"ל ..לא יכפר; ברש"י ..אינו מכפר וכן לעיל גבי פנימי: **ד** שעירי הרגלים. נד"ג וכמ"ק וכמ"מ וכמ"פ וכמסני"ל ..רגלים וכן בסמוך.

תוספת חדשים

פ"א ג בתוי"ט ד"ה שנאמר כו' ואח"ל כו' ומשי כו'. ואין להקשות א"כ מיצון למה בא כלל יש לומר לטומאה שלידעה בין זה לזה (תוס'):

תוספות רעק"א

פ"א ג [אות א] במשנה ויה"כ מכפר. דלאו בר קרבן הוא לעולם דאם יוודע לו לא יתחייב קרבן ביון דלא היה לו ידיעה בתחילה. ואף מחטאת קבועה פטור שלא יהא חטור אין בה ויש בה. תוס' לקמן ד' י"מ ע"א ד"ה הרי העלם וכו': [אות ב] תוי"ט ד"ה שנאמר כו' ואחיצון. אף דבזה לא אתיא לכלל חטאת מ"מ אין לדוש ביון דחלי נמי על יש בה ואין בה דאתיא לכלל חטאת. וגם א"א למעט מאחת בשנה דכפרה זו לא תהא אלא פ"א בשנה ביון דעיקר כפרתו הכתובה בו דהיינו יש בה ואין בה אינו אלא פ"א בשנה. ואף דלגבי חיצון גם כן דרשינן כפרה א' מכפר ואינו מכפר ב' כפרות כמ"ש התי"ט במשנה ד' ומטעם דאתקש לפנימי וא"כ אם איתא דפנימי מכפר גם אדחיצון א"כ יהא כפרת חיצון פעמים בשנה. וכן בהיפוך אם איתא דחיצון מכפר אדפנימי ג"כ יהא חיצון מכפר ב' כפרות. וא"כ

בחד שינויא דכפרה אחת מכפר או דבכפרה זו לא תהא וכו' מתרצא ב' פירכות דהש"ס צ"ל דאדרבה לא נילף בהקישא חיצון מפנימי לענין אחת. בדי דשהקישא נוכל ללמוד דמכפר פנימי אדחיצון ג"כ או איסבא. (כ"ז נדברי תוספות דף ח'): [אות ג] בא"ד דפנימי מיקרב ברישא) דאי ליבא אלא חד יעשו פנימי ולא חיצון (כן סיים בתוס') ויש לעיין הא בליבא אלא חד שעיר א"א לעשות פנימי בלי הגרלה. וכבר עמד בזה הגאון מו"ה נה חיים צבי ז"ל בספרו מעין החכמה דמ"ו אות מ"א: **ד** [אות ד] תי"ט ד"ה ושעירי ר"ח. עצרת [ויה"כ] דלא כתיב ביה כו'. תיבת ויה"כ הוא טעות דיה"כ ל"ש הכא דהא לא יליפינן כלל מר"ח לר"י. ובש"ס הוא דפריך לה לר"מ דלדידיה גם יה"כ יליפינן מר"ח. ובתו' כתבו באמת לחד תירוצא דלר"מ ל"צ להיקשא דר"י דל"ל בלא"ה מסתמא כל הרגלים שוים זה לזה והש"ס דפריך לר"מ עצרת ויה"כ מנ"ל עיקר הקושיא לא מעצרת אלא מיוה"כ:

יכין תפארת ישראל יכין

היה כשאכל וכשנכנס: כ) כגון חטוק שנשבה בין העכו"ם, ולא שמע מעולם שנתגע בשרץ טמא, אף שידע שנגע בשרץ ונכנס למקדש ושאכל קודש: כא) שאחר שאכל או נכנס נודע לו שנתגע בשרץ עמא: כב) הוא שעיר מוסף יו"כ הנ"ל: כג) ומ"ל תו קרבן אחר: כד) בשעיר מוסף שבחוץ: כה) ר"ל מלבד שעיר שבפנים: כו) ר"ל ידיעה בתחילה [כמשנה ג']: כז) בסוף: כח) קודם הקרבת השעיר רק אח"כ: כט) שעירי חטאת שבמוסף שמקריבים בכל הרגלים: ל) ר"ל לו שעיר חטאת מוסף של ר"ח: לא) ונפקא מינה

בכולהו רגלים וכתב ושעיר. וא"ו מוסיף על ענין ראשון. להקיש בעל מה שזה מכפר אלו מכפרים: כל השעירים כפרתן שוה. כל שעירי המוספין בין שעירי רגלים. בין שעיר ר"ח. בין שעיר הנעשה בחוץ ביוה"כ. כפרתן שוה שהם מכפרין בין על שאין בה ידיעה בתחלה ויש בה ידיעה בסוף. בין על שאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף. בין על טהור שאכל את הטמא. ונפקא מינה לטומאה שאירעה בין זו לזו. אבל שעיר הנעשה בפנים ביה"כ לא נחלקו עליו שהוא חולה על שם בה ידיעה בתחלה ואין בה ידיעה בסוף כדאמרינן: היה ר"ש אומר. האי דסדר נקט לה משום דבעי למימר אמרו לו מהו שיקריבו זה בזה: מהו שיקריבו. אם אבד שעיר שהופרש ליום הכפורים ונתכפרו באחר ונמצא זה ברגל לו בר"ח. מהו שיקרב לשם שעירו של יום: אמרו לו הואיל ואין כפרתן שוה. ר"מ הוא דקאמר ליה לרבי שמעון בשלמא לי אמרת כולן כפרתם שוה יקרב שהרי כולן כפרה אחת הן מכפרים. אלא לדידך זו שהופרשה לכפר על שאין בה ידיעה בתחלה ויש בה ידיעה בסוף. היאך יקרב ברגל לכפר על שאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף. לו בר"ח לכפר על הטהור שאכל את הטמא: לכפר על טומאת מקדש וקדשיו. וכיון דבזה טון. אע"פ שכפרתן חלוקה יכול הוא ליקרב: **ה** משמו. של ר"ש

מכפרין. אבל לא שעירי ראשי חדשים. ועל מה שעירי ראשי חדשים מכפרין. על הטהור שאכל את הטמא[ב]. רבי מאיר אומר כל השעירים[ג] כפרתן שוה על טומאת מקדש וקדשיו[ד]. היה ר' שמעון אומר שעירי ראשי חדשים מכפרין על הטהור שאכל את הטמא[ה]. ושל רגלים מכפרין על שאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף. ושל יום הכפורים[ו] מכפר על שאין בה ידיעה בתחלה. אבל יש בה ידיעה בסוף. אמרו לו מהו שיקרבו זה בזה[ז]. אמר להם יקרבו. אמרו לו הואיל ואין כפרתן שוה. היאך קריבין זה בזה[ח]. אמר להן כולן באין לכפר על טומאת מקדש וקדשיו[ט]: **ה** רבי שמעון בן יהודה אומר משמו[י]. שעירי ראשי חדשים מכפרין. על הטהור שאכל את הטמא.

כפרות ואע"ג דבפנימי כתיב. הא אתקש חיטון לפנימי: על הטהור שאכל את הטמא. דאמר קרא ואותה נתן לכם לשאת את עון העדה והלי קרא בשעיר דר"ח כתיב [כדפירש"י בפי' החומש] ויליף עון עון מעון מה להלן טומאת בשר. שאין הלין מרלה על טומאת הגוף אלא על טומאה חלב דם ובשר שקרב בטומאה אף כאן טומאת בשר. אי מה להלן לרצות אף כאן לרצות עון העדה כתיב אלמא מכפר על עון אנשים הוא. ונכפר דר"ח אחדיה ואחדין. נפקא מינה להיכא דנשבר הלין. אמר קרא עון. עון אחד הוא טומא "ולא שתי עונות. ומהאי טעמא נמי איכא מכפר אדרגלים כדאיתא בגמ' ד"י. ולר"ש חטאת לה' מאי עביד ליה. ומסתבר דדרים ליה כדרים לקיש אמר הקב"ה שעיר זה יהא כפרה על שמעטתי את הירח וכו'. ור' יהודה א"כ נימא קרא חטאת [על] ה' מאי לה' [כו']. ס"מ תרתי: רבי מאיר אומר כל השעירים כפרתן שוה. "דיליף הקישא דמועדיכם אף לחיטון דיה"כ. דעדיפא ליה הך הקישא מהקישא דלפנימי. תוס' דף ט' בד"ה כדאמר וכו'. ומ"ש הר"ב אבל שעיר הנעשה בפנים וכו' לא נחלקו עליו וכו' שהוא אינו מכפר כפרתן. כפרה אחת מכפר ואינו מכפר שתי כפרות. והן אינן מכפרין כפרתו. אחת בשנה כפרה זו לא תהא אלא אחת בשנה. גמ': אמרו לו מהו שיקרבו וכו' "כתב הר"ב ר"מ הוא דקאמר ליה לר"ש. מטוס דלר"ש אלימא קושיא.

דחלוקים הם בשעירי ר"ח גם מבשעירי הרגלים. להכי פריך ליה. וה"ה נמי דהוי מלי למיפרך לת"ק אבשעירי יה"כ עם שאר השעירים. ומסתבר נמי דהאי דכתב הר"ב ר"מ הוא דקאמר ליה. וכ"כ רש"י. ולהו דוקא שהוא אמר לו שהרי ר"ש בתמא שהוא רשב"י כפי' הר"ב במתני' דלקמן הוא היה אחר דורו של ר"מ כדכתב הרמב"ם בפ"ד מעשרה פרקיו שבהקדמת פירושו. אלא החכמים השיבו לו לר"ש אליבא שברתו של ר"מ: **ה** מוסיף עליהן של רגלים כו'. מפרש בגמ' דלא דרים אותה טומא עון ואין אחר מושא עון. והקשו התוס' והימא דרגלים אינן מכפרין אלא על מה שבשעירי ר"ח מכפרים. וי"ל דס"ל דאתקוש רגלים לשעיר החיטון מה חיטון מכפר על דבר שיש בו כרת דהיינו טומאת מקדש וקדשיו. אף שעירי רגלים כן. ע"כ: מוסיף עליהן של יה"כ כו'. והא מדרגלים לא מכפרי אדיה"כ ס"מ דמשמע ליה דרשא דאחת בשנה. אע"ג דבפנימי כתיב. א"כ של יה"כ לא ליכפרו נמי אדרגלים דאחת כתיב שאני הכא דאמר קרא (שמות ל') וכפר אהרן על קרנותיו אחת בשנה. קרנותיו דמזבח הפנימי הוא דכפרה אחת מכפר ואינו

מכפר

יכין תפארת ישראל יכין

מנה בטומאה שאירע בין רגל לר"ח, ואחר ר"ח נודע לו, קודם רגל שלאחריו: לב) ר"ל בשר קודם טמא, ולת"ק מתכפר בשעיר חוץ [כמ"ו]: לג) שבמוסף יו"כ ורגלים ור"ח: לד) דמכפרין כולן על שלא נודע בתחלה רק בסוף, ועל שלא נודע כלל אף בסוף, ועל טהור שאכל טמא. ונפקא מנה לטומאה שאירע בין מוסף זה למוסף אחר, כבר נתכפר. אבל שעיר שבפנים שביו"כ, כ"ע ס"ל שהולה על שנודע בתחלה ולא בסוף: לה הא דהדר נקט ליה. ה"ג, משום דבעי למימר בסוף אמרו לו מהו וכו' ולא נקט הך א"ל קודם דברי ר"מ, מדבעי למסמך הפלוגתא שביקר הדין נבי הדדי: לו) ר"ל שעיר מוסף יו"כ: לז) באבד שעיר שהופרש למוסף יו"כ ונתכפרו באחר, ואחר ונמצא ברגל לו בר"ח, מה שיקריבהו למוסף הוא: לח) ר"ל בשלומא לר"מ שכולן כפרתן שוה, שפיר יקרב. אלא לדידך, זו של יו"כ שהופרשה לכפר על שלא נודע בתחלה רק בסוף, האיך יכפר ברגל על שאין ידיעה כלל. או האיך יכפר בר"ח על טהור שאכל הטמא. וה"ה דק' הך קושיא לה"ק משעיר יו"כ עם שאר שעירים שחלוקין לת"ק, רק דלר"ש קשה נמי משעירי רגלים עם שעירי ר"ח שג"כ חלוקים לר"ש: לט) ולפיכך אף שכפרתן חלוקה רשאי להקריבן: מ) של ר"ש בן יוחאי שהוא שהם ר"ש שבמשנה:

תוספות רעק"א

[אות ה] תוי"ט ד"ה על הטהור. ולא שתי עונות. והא דלא מכפר ציץ אחדיה ואדר"ח היינו משום דאותה נושא ונושא ואין אחרת נושא עון. ולר"מ דאסר כל השעירים כפרתן שוה א"ב ע"כ דלא דריש עון אחר הוא נושא וכן לא דריש אותה צ"ל הא דלא מכפר ר"ח ארציץ דעון העדה משמע לשון דדוקא העדה ולא עון הקדשים וכן בהיפוך בציץ עון הקדשים ולא עון העדה. ג מ ר א (תוספות): [אות ו] שם ד"ה ר' מאיר. דיליף הקישא כו'. רס"ל לר"ש נבי ר"ח דרשינן לחטאת לה' חטא שאינו מכיר בו אלא ה' דהיינו אין בה ואין בה כדס"ל לר"י. וכן ס"ל נמי בר"ש דילפינן עון עון מציץ לטהור שאכל את הטמא. וילפינן רגלים ויה"ב

ר"מ אומר כל השעירים. ר"פ"ש: היה רשי"א ט'. שם: ה ר"ש בן יהודה אומר. ר"פ"ב:

שנויי נוסחאות

על הטהור שאכל (את) הטמא. נכי"מ „טהור שאכל טמא. וכ"ה בסמוך ובמשנה הסמוכה וכ"ה בנכי"ק ובמבי"ר כלן ובסמוך (ועי' במשנה הסמוכה) וכ"ה בד"נ כלן, ובסמוך „הטהור שאכל טמא (ועי' במשנה הסמוכה). היה ר' שמעון. בד"נ „ר' ישמעאל. (שעירי) ר"ח. בד"נ ליתא נטעות. ושל יוה"כ מכפר. בד"נ ובכי"ק ובכי"מ ובמבי"ר „מכפרין ובוסמתו היא הנכונה וכן הגיה הכס"ל בד' ראשון במשנה הסמוכה (ה"ס) וכן יגיה שם הכ"מ. בתחלה. נכי"ק בתחלה. מהו שיקרבו. בד"נ ובכי"ק ובכי"מ ובמבי"ר מה הן.. היאך קריבין (זה בזה). בד"נ ובכי"ק ובכי"מ ובמבי"ר היאך הן קריבין וליתא: **ה** בן יהודה. בד"נ בר' יהודה. הטהור שאכל את הטמא. עי' במשנה הקודמת; בד"נ ובכי"ק הטהור שאכל טמא; במבי"ר הטהור שאכל מן הטמא.

ראשון לציון

ד בבשנה אחר (לקן) ל"ל לשם: תוי"ט סר"ח אמרו לו כו' דכתב הרמב"ם בפ"ד מעשרה פרקיו כו' עיין יסל"מ:

לקוטים

תוי"ט ד"ה א"ל וגו' אלא דוקא וכו' אע"ג דבמה דוכתי ממינו דר"מ ור"ש בדור מ' היו כמ"ש הרמ"ז מבמה דוכתי בש"ס והנה כנס ממנן הכי' תלמידים אחרוים דר"ע בסיעתם ליכי"ם ומה גם דהרמב"ם נוסיף בהקדמה ידו המוקה כתב קן שבמיה קבלו מר"ע ור' ישמעאל ע"ם מ"מ קרוב לומר דר"מ קיים טפי ור"ש בזמנו היה רק בבנים ובבני מתיבתים דבני הרמב"ם אבדדי וכיון שכן אין מאה להתיב דר"מ דהוה קיים ליבני מר"ש דאשר מיה בבני מהו שיקרבו זה בזה ודומה לה אמרו בגיטה אהיא דקתלא קדישא אמרו ר"ש והגיגיו אמרו הלכה כר"מ ובזיך אמרו וכא אינהו קדישי

מיה כ"ג ליישב קלת דבריו ז"ל ור' נתלה ג"כ כוונת הרמ"ז ז"ל אלא שקיר ע"ש ולפיכך מחב עליו הכ"ר שלא נא לכלל ישובו. ודע שזה שכתבו רש"י והכ"ר דהך ל"ל ר"מ הוא וכו' כבי מיתתי בגמ' אמתני' דלקמן דף י"ב אלא דהתם לו

מכפר שתי כפרות הא דתנון אפי' שתי כפרות. גמ': ן ועל זדון טומאת מקדש וקדשיו שעיר וכו'. ותע"ג דתמרי' אחת כפרה אחת וכו' כבר כתבו התוס' [דף י"ב ע"ב] דאין זה ב' כפרות אלא מה שקרבן אחר מכפר. לו נמי כפרה אחת לבוגד ואחת למזיד. ע"כ:

שעיר הנעשה בפנים וכו' מכפרין. כתב הר"ב דכתיב ומפשעיהם וגו' ופשעים אלו מרדים וכ"ה אומר (מלכים ג' ג') מלך מואב פשע בי ואומר (שם ח') אז תפשע לבנה בעת ההיא. ברייתא בגמ': הודע ולא הודע. פירש הר"ב בין טודע לו ספיקן וכו' דליכא לפרושי דטודע לו שגגתו שבגג ודאי דא"כ הוה ליה חייבי חטאות ואשמות ודאין ותנן במסכת כריתות [פ"ו מ"ד] חייבי חטאות ואשמות ודאין שעבר עליהן יה"כ חייבין להביא לאחר יה"כ. אבל חייבי אשם תלוי פטורין. רש"י: עשה ולא תעשה. בגמ'. היכי דמי לו דלא עביד תשובה. לו דעביד תשובה [כל יומא ומי דתניא]. עבר על מצות עשה ועשה תשובה. לא זז משם עד שמוחלין לו. וכדאסיק הר"ב במשנה ח' פרק בתרא דיומא. ומשני מתני' בדלא עביד תשובה ורבי היא דסבירא ליה על כל עבירות שבתורה בין עשה תשובה ובין לא עשה תשובה יוה"כ מכפר חוץ מפורק שול. ומגלה פניס בתורה ומפר ברית בבשר. אשם עשה תשובה יה"כ מכפר. ואם עשה תשובה יה"כ מ כפר. ויליף להו מקראי. וקרא דזבח רשעים תועבה בשאר יומי. [רש"י]: ן אחד ישראל ואחד כהנים. ויליף לה בברייתא בגמ' [דף י"ג ע"ב]. דכתיב (ויקרא ט"ז) וכפר את מקדש וגו' ועל הכהנים ועל כל עם הקהל יכפר. הואיל סלן לכפרה אחת במתכפרין בשעיר המשתלח בשאר עבירות. פירש"י דאילו בטומאת מקדש וקדשיו ליכא למימר דהואיל. שהרי הפנימי על ישראל: מכפר על הכהנים. דהא כתיב בתר מעשה פר ושעיר וכפר על הקדש וגו'. והתוס' כתבו דבשעיר הפנימי כתיב אשר לעם ולא לכהנים. ע"כ. וא"ת אשכחן דאין הכהנים מתכפרים בפנימי. בחילון מנלן דלא. נראה לי מדהכא חילון לפנימי דכתיב (במדבר כ"ט) מלבד חטאת הכפורים כדלעיל. ותדע דהך סברא מעלייתא היא. דהא לקמן ויליף לה ר"ש שעיר המשתלח דלא מכפר על הכהנים מדאתקיש לפנימי ואמרינן דרבי יהודה לית ליה מקיש דהיקש למלתא אחריתא אתא [ר"ל למרא וקומה] ב"מ דאי לאו הכי הוה ויליף לה: **אלא** שדם הפר. רש"י כתב אלא שהפר מכפר גרסי'. ול"ג שדם הפר ["ולכון אלא אסברא לה הר"ב. דהא דקתני מה בין הוה כאילו קתני אין בין וכו' ומיומקו עמו דהא בריכא כמה אחד ישראלים ואחד וכו' ועיין בסוף פ"ק דב"ק]: רבי שמעון אומר כפר וכו'. גמ'. הא ודאי הוא. מאי הוא דבני כפרה ניהו מיהו כל חד בדנפשיה. ומאי טעמא דר"ש דכתיב (ויקרא ט"ז) ולקח את שני השעירים. אתקיש שעיר המשתלח לשעיר הנעשה בפנים מה שעיר הנעשה בפנים אינו מכפר על הכהנים על טומאת מקדש וקדשיו דכתיב ביה אחר לעם. אף שעיר המשתלח אינו מכפר על הכהנים בשאר עבירות.

ר"ש מכתס ר"ש הוא ר"ש בן יוחאי: ן ועל זדון טומאת מקדש וכו'. שאעשה בפנים ויוה"כ מכפר. דכתיב (ויקרא ט"ז) ומפשעיהם לכל חטאתם. ופשעים. אלו מרדים: החמורות והקלות וכו'. כולה מתני' מפרשה בגמ' הכי בין קלות בין חמורות. בין שעשאן במזיד. בין שעשאן בשוגג. [אותן שעשאן בשוגג] בין יודע לו ספיקן בין לא יודע לו ספיקן כלומר בין יודע לו שבא ליהו ספק חלב ואכלו בין אלא יודע לו שבא ליהו ספק חלב. ואלו הן קלות עשה ולא תעשה. ואלו הן חמורות כריתות ומיתות ב"ד: ן אחד ישראל ואחד כהנים. הכי קאמר. אחד ישראל ואחד כהנים ואחד כהן משוח. מתכפרים בשעיר המשתלח בשאר עבירות ואין חלוק ביניהם. אלא שדם הפר מכפר על הכהנים על טומאת מקדש וקדשיו כל מה שבשעיר הפנימי מכפר על ישראל דהיינו תליית ישראל על בים בה ידיעה בתחלה ואין בה ידיעה בסוף וזדון טומאת מקדש וקדשיו וכן כפרת שעיר המילון פרו של כהן גדול הקרב ביוה"כ מכפר על הכהנים: ר"ש אומר כשם. שאתה מודה בדם השעיר הפנימי שמכפר על ישראל כפרתו בלא שום וידוי שאין וידוי בשעיר הפנימי. אלא בשעיר המשתלח. כך דם הפר בלא שום וידוי מכפר על

מוסיף עליהם של רגלים. שמכפרין על טהור שאכל את הטמא. ועל שאין בה ידיעה. לא בתחלה ולא בסוף. מוסיף עליהן של יום הכפורים. שהן מכפרין על הטהור שאכל את הטמא. ועל שאין בה ידיעה. לא בתחלה ולא בסוף. ועל שאין בה ידיעה בתחלה. אבל יש בה ידיעה בסוף(מא). אמרו לו מהו שיקרבו זה בזה. אמר להם הן. אמרו לו אם כן יהיו של יום הכפורים קרבין בראשי חדשים. אבל היאך של ראשי חדשים קריבים ביום הכפורים לכפר כפרה שאינה שלה. אמר להן בולן באין לכפר על טומאת מקדש וקדשיו(מב): ן ועל זדון טומאת מקדש וקדשיו(מג) שעיר הנעשה בפנים ויום הכפורים מכפרין(מד). ועל שאר עבירות שבתורה. הקלות והחמורות. הזדונות והשגגות. הודע ולא הודע. עשה ולא תעשה. כריתות ומיתות בית דין(מה). שעיר המשתלח מכפר(מו): ן אחד ישראלים. ואחד כהנים. ואחד כהן משוח(מז). מה בין ישראלים לכהנים ולכהן משוח. אלא שדם הפר מכפר על הכהנים על טומאת מקדש וקדשיו(מח). ר' שמעון אומר

מכפר שתי כפרות הא דתנון אפי' שתי כפרות. גמ': ן ועל זדון טומאת מקדש וקדשיו שעיר וכו'. ותע"ג דתמרי' אחת כפרה אחת וכו' כבר כתבו התוס' [דף י"ב ע"ב] דאין זה ב' כפרות אלא שקרבן אחר מכפר. לו נמי כפרה אחת לבוגד ואחת למזיד. ע"כ:

שעיר הנעשה בפנים וכו' מכפרין. כתב הר"ב דכתיב ומפשעיהם וגו' ופשעים אלו מרדים וכ"ה אומר (מלכים ג' ג') מלך מואב פשע בי ואומר (שם ח') אז תפשע לבנה בעת ההיא. ברייתא בגמ': הודע ולא הודע. פירש הר"ב בין טודע לו ספיקן וכו' דליכא לפרושי דטודע לו שגגתו שבגג ודאי דא"כ הוה ליה חייבי חטאות ואשמות ודאין ותנן במסכת כריתות [פ"ו מ"ד] חייבי חטאות ואשמות ודאין שעבר עליהן יה"כ חייבין להביא לאחר יה"כ. אבל חייבי אשם תלוי פטורין. רש"י: עשה ולא תעשה. בגמ'. היכי דמי לו דלא עביד תשובה. לו דעביד תשובה [כל יומא ומי דתניא]. עבר על מצות עשה ועשה תשובה. לא זז משם עד שמוחלין לו. וכדאסיק הר"ב במשנה ח' פרק בתרא דיומא. ומשני מתני' בדלא עביד תשובה ורבי היא דסבירא ליה על כל עבירות שבתורה בין עשה תשובה ובין לא עשה תשובה יוה"כ מכפר חוץ מפורק שול. ומגלה פניס בתורה ומפר ברית בבשר. אשם עשה תשובה יה"כ מכפר. ואם עשה תשובה יה"כ מ כפר. ויליף להו מקראי. וקרא דזבח רשעים תועבה בשאר יומי. [רש"י]: ן אחד ישראל ואחד כהנים. ויליף לה בברייתא בגמ' [דף י"ג ע"ב]. דכתיב (ויקרא ט"ז) וכפר את מקדש וגו' ועל הכהנים ועל כל עם הקהל יכפר. הואיל סלן לכפרה אחת במתכפרין בשעיר המשתלח בשאר עבירות. פירש"י דאילו בטומאת מקדש וקדשיו ליכא למימר דהואיל. שהרי הפר מכפר על הכהנים. ובשעיר הפנימי על ישראל: מכפר על הכהנים. דהא כתיב בתר מעשה פר ושעיר וכפר על הקדש וגו'. והתוס' כתבו דבשעיר הפנימי כתיב אשר לעם ולא לכהנים. ע"כ. וא"ת אשכחן דאין הכהנים מתכפרים בפנימי. בחילון מנלן דלא. נראה לי מדהכא חילון לפנימי דכתיב (במדבר כ"ט) מלבד חטאת הכפורים דלעיל. ותדע דהך סברא מעלייתא היא. דהא לקמן ויליף לה ר"ש שעיר המשתלח דלא מכפר על הכהנים מדאתקיש לפנימי ואמרינן דרבי יהודה לית ליה מקיש דהיקש למלתא אחריתא אתא [ר"ל למרא וקומה] ב"מ דאי לאו הכי הוה ויליף לה: **אלא** שדם הפר. רש"י כתב אלא שהפר מכפר גרסי'. ול"ג שדם הפר ["ולכון אלא אסברא לה הר"ב. דהא דקתני מה בין הוה כאילו קתני אין בין וכו' ומיומקו עמו דהא בריכא כמה אחד ישראלים ואחד וכו' ועיין בסוף פ"ק דב"ק]: רבי שמעון אומר כפר וכו'. גמ'. הא ודאי הוא. מאי הוא דבני כפרה ניהו מיהו כל חד בדנפשיה. ומאי טעמא דר"ש דכתיב (ויקרא ט"ז) ולקח את שני השעירים. אתקיש שעיר המשתלח לשעיר הנעשה בפנים מה שעיר הנעשה בפנים אינו מכפר על הכהנים על טומאת מקדש וקדשיו דכתיב ביה אחר לעם. אף שעיר המשתלח אינו מכפר על הכהנים בשאר עבירות.

ר"ש מכתס ר"ש הוא ר"ש בן יוחאי: ן ועל זדון טומאת מקדש וכו'. סתמא דתלמודא נקיט לה: שעיר הנעשה בפנים ויוה"כ מכפר. דכתיב (ויקרא ט"ז) ומפשעיהם לכל חטאתם. ופשעים. אלו מרדים: החמורות והקלות וכו'. כולה מתני' מפרשה בגמ' הכי בין קלות בין חמורות. בין שעשאן במזיד. בין שעשאן בשוגג. [אותן שעשאן בשוגג] בין יודע לו ספיקן בין לא יודע לו ספיקן כלומר בין יודע לו שבא ליהו ספק חלב ואכלו בין אלא יודע לו שבא ליהו ספק חלב. ואלו הן קלות עשה ולא תעשה. ואלו הן חמורות כריתות ומיתות ב"ד: ן אחד ישראל ואחד כהנים. הכי קאמר. אחד ישראל ואחד כהנים ואחד כהן משוח. מתכפרים בשעיר המשתלח בשאר עבירות ואין חלוק ביניהם. אלא שדם הפר מכפר על הכהנים על טומאת מקדש וקדשיו כל מה שבשעיר הפנימי מכפר על ישראל דהיינו תליית ישראל על בים בה ידיעה בתחלה ואין בה ידיעה בסוף וזדון טומאת מקדש וקדשיו וכן כפרת שעיר המילון פרו של כהן גדול הקרב ביוה"כ מכפר על הכהנים: ר"ש אומר כשם. שאתה מודה בדם השעיר הפנימי שמכפר על ישראל כפרתו בלא שום וידוי שאין וידוי בשעיר הפנימי. אלא בשעיר המשתלח. כך דם הפר בלא שום וידוי מכפר על

ציונים

ן ועל זדון טומאת מקדש וכו'. ר"ג ע"ב ירושלמי יומא פ"ה ה"ב מ"ו ע"ד מכי שגגות הם מ"ג עיין לע"ז: על שאר עבירות. מיי' פ"ה מה' תשובה ה"כ: הודע ולא הודע. כריתות י"מ ע"ב כ"ש ע"ב: ן אחד ישראלים ואחד כהנים כו'. י"ג ע"ב: שהפר מכפר על הכהנים וכו'. מיי' פ"ה מה' שגגות הל' ט':

שנויי נוסחאות

מוסיף. נד"נ ומוסיף.: נכי"ק ונמשני"ר מוסף.. וכן נסמון. שמכפרין. נד"נ ונכי"ק ונכי"מ ונמשני"ר שהן מכפרין. טהור שאכל את הטמא. וכ"ה נד"נ ונכי"ק ונמשנ"כ: נמשני"ר הטהור.. מוסיף כו' של יוה"כ. בכי"מ ומוסיף. שהן מכפרין. נד"נ שמכפרין: נפי' ל"ח שמכפר וע' במ' הקודמת. הטהור שאכל את הטמא. נד"נ ונכי"ק טהור.. ועי' במשנה הקודמת. (ועל שאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף). נד"נ ונכי"ק ליתא. על פי' הרמב"ם שאין לו הכנה כהב הד"ם לייחב עפ"י המוסתת הכ"ל וכוונת הרמב"ם להעיר על התסרון הזה וכי הוא מוכן מלוין: אבל גם זה דוחק ואולי יש כאן תסרון דברים בפירושו. מהו שיקרבו. בכי"מ מה הן.. : נד"נ ונכי"ק אומר היה שיקרבו וכן הוגה בכי"פ: במשנ"ר אומר היה רבי שיקרבו ונמשני"ר ד"ח תקנו ר"ש. בראשי חדשים. נמשני"ר לראשי.. אבל היאך של ראשי חדשים. בכי"מ אלא של ר"ח היאך. ביוה"כ. נד"נ ליוה"כ. (לכפר) כפרה שאינה שלה. בכי"פ לכפרה.. וליתא: נד"נ ונכי"ק ונמשני"ר ..שלהם: ן ויוה"כ מכפרין. נד"נ ונמשני"ר ..מכפר וכן הוגה בכי"פ וכ"ה בכי"ק (וסם יוה"כ..). ועל (שאר). במשנ"נ על.. וכ"ה בכי"מ (וסם ליתא בטעות). המשתלח מכפר. בגליון כי"ק המשתלח ויוה"כ מכפר ועי' בתי' הרמב"ם י"ג ע"ב: ן ישראלים. נד"נ ונכי"ק ונמשני"ר ישראל וכן בסמון. (ואחד כהנים) וא' כהן משוח. נכי"ק..משיח ובכל המשנה וליתא וכ"ה משיח גם נד"נ ונמשני"ר בכל המשנה. לכהנים ולכהן. בכי"ק ונמשני"ר ..לבין בהן. מכפר. נד"נ יכפר. על טומאת. נד"נ ונכי"ק ונמשני"ר ועל..

לקוטים

המליצו הדבר דמעיקרא הוה נעי למימר דבקן דת"ל ר"י הא ד"ק ליה בגמא לדידי אע"ג דאין כפרתן שוה מיהא דאמינא לב ב"ד מהנה עליהן ואמטו נכבי יקרבו אלא לדידן דלית לן לב ב"ד וכו' אמאי יקרבו ודמי מ"ל דילמא ר"מ היא והיק בגלמא לדידי דאמינא כל הבעיים כפרתן שוה וכו' ומ"מ פי' כן בפסיעות רש"י והר"ב ז"ל מפיש דהכי מסמע טפי סעטא דשמעי' דקאמי סומיל ואין כפרתן שוה וכו' ב"מ דמהכ הוא דפריך ליה (ס"ל):

יכין תפארת ישראל יכין

מא) והרוויח לפי דבריו, דתו ל"ק לר"ש הא"ל קרבן זב"ז: מב) ר"ל בסיה במזיד בלא הרהור. דאל"כ אינו מתכפר רק במלקות. ובהך בגא דנקעא מתניתין כ"ע מודו: מג) והן תוקין ג"כ לים בו ידיעה וכו' כמשנה ב': מד) ה"ק בין קלות בין חמורות, בין שעשאן במזיד לו בשוגג, ואותן שעשה בשוגג בין שנודע לו הכתה שבא ליהו ספק עבירה, בין לא נודע לו כלל [דאלו נודע לו הכתה שבא ליהו וודאי עבירה, פרי חייבי חטאות ואשמות שעבר עליהן יו"כ חייבין בקרבנן. ורק חייבי אשם תלוי שעבר עליהן יו"כ פטורין]. ואלו הן קלות, עשה ולא תעשה, והחמורות, כריתות ומיתות ב"ד ובביעת בוא ופקר:

מה) ואפילו לא עשה תשובה. מיהו אמן קיי"ל דשעיר משתלח מכפר על החמורות רק בעשה תשובה, דבלי תשובה אינו מכפר רק על הקלות [ממלכים פ"ח מתשובה ה"ב]: מו) מתכפרין בשעיר המשתלח בשאר עבירות: מז) ר"ל מה בשעיר פנימי מכפר לו הולה על ישראל, דהיינו בים ידיעה בתחלה ולא בסוף [ממשנה כ']. וכמו כן בזדון טומאת מקדש וקדשיו [ממשנה ו']. כ"כ כל מה בשעיר הנעשה בחוץ מכפר על ישראל [ממשנה ג'], בכל אלו פר יו"כ מכפר על הכהנים [והא דלא נקט כהן המשוח הכא. פ"ש מבוס דאין כוה"ג חייב על טומאת מקדש וקדשיו [בספ"ב דהוריות ובלהי מסכת פרה]. ומזה נ"ל דאיה

לדאכ"ד

ור"י אחר לך להכי אתקום שיהיו שוים במרלה ובקומה ובדמיס הוא דאתא ולא משגינן בגמ' לר"ש מנא ליה שיהיו שוים וכו'. אבל התוס' רפ"ו דיומא פירשו דתלתא קראי כתיבי וכו'. כמ"ש שם בשמם. וכתבו עוד דבהכי ניחא מאי דקשיא אמאי מייתי קרא דולקח לא שני הטעירים הוא ליה לאתויי מקרא קמא דמאתא עדת בני ישראל יקח שני שעירי עזים (ויקרא ט"ז) אלא קרא קמא אילטריך שיהיו שוים בדמיס דהוא קרא אחירי בדמיס. דגמרינן מינה [דמדעם] ליהוי וקרא הגיין דהכא להקשא אבל לומר שיהיו שוים במרלה וקומה לא הוי דרשינן כלל. כיון דלא אשכחן בשאר זבחים שיהיו שוין במרלה וקומה. אלא מדמייתר לן קרא בתרא דרשינן. ע"כ:

ר"ע מברטנורה

על הכהנים על טומאת מקדש וקדשיו. *לאיתר ליה וידוי של פר במקום וידוי של שעיר המשתלח לכפר על הכהנים בשאר עבירות. ואין להם כפרה בשעיר המשתלח:

כשם שדם השעיר הנעשה בפנים מכפר על ישראל(מח) כך דם הפר מכפר על הכהנים(מט). כשם שוידויו של שעיר המשתלח מכפר על ישראל(נ) כך וידויו של פר מכפר על הכהנים(נא):

יכין תפארת ישראל יכין

לרלכ"ד ס"י מסגגות]: מח) על טומאת מקדש וקדשיו בלי הוידוי, דהכי אין וידוי בשעיר פנימי: מט) על טומאת מקדש וקדשיו בלי הוידוי, ואם כן לאיתר ליה וידוי דפר, לכפר על הכהנים בשאר עבירות שאינן מתכפרין בשעיר המשתלח: נ) על שאר עבירות:

נ' לכפר על ביתו ואחיו הכהנים בכדי ש י ב א זכאי ויכפר על החייב, גמרא:

מכפר על ישראל כו' מכפר על הכהנים, נכי"פ ..ישראל על טומו"ק.. הכהנים על טומו"ק. כשם שוידויו. נכי"מ וכשם.. נד"נ ..שוידוי וכן נסמוך וכ"ה כאן גם נמסני"ל:

תוספת רעק"א

ן [אות ח] הרע"ב ד"ת רבי שמעון. איתר ליה וידוי של פר. דחד וידוי מכפר על אין בה ויש בה מה ששעיר הנעשה בחוץ מכפר על ישראל אבל וידוי שני דאיתר ע"כ דבא לכפר על שאר עבירות. ורבי יהודה ס ב ר דוידוי ראשונה לכפר על עצמו והוידוי על החייב, גמרא:

ר"ע מברטנורה — ידיעות הטומאה פרק ב שבועות — תוספת יום טוב — ציונים

פרק ב **א ידיעות** הטומאה. נטמא וידע. שנטמא בשעת טומאה או אחרי כן: נעלמה ממנו טומאה. וע"י אותו העלם אכל קדש הרי א' ונכנס למקדש הרי ב' דכתיבי. ונעלם ממנו והוא טמא טומאה. ולפי שאינו חייב עליה. אלא א"כ ידע בתחלה שנטמא. ואח"כ נעלמה ממנו מש"ה קרי לה ידיעות: נעלם ממנו הקדש. או המקדש ואכל קדש. או נכנס למקדש ושכח לטומאה. הרי שתים אחרות דלא כתיבי: נעלם ממנו זה וזה. הינו ממנין הידיעות. אלא הא קמ"ל דאע"ג דבשעת אכילת קדש. או כניסת מקדש. אינו זכור. לא לטומאה. ולא לקדש. חייב קרבן עולה ויורד: א'

פרק ב **א נטמא** וידע. ל' הר"ב וידע שנטמא וכן פירש"י וכתבו התוס' מתוך פירושו משמע שרולה לפרש כולה מתני' בידיעה גמורה שפירש וידע שנטמא ואע"ג דמוקי מתני' כר' [כמ"ש ברים משנה ב' דפ"ק] דאמר בידיעת בית רבו שמה ידיעה מ"מ נקטה לה במתני' שתים ידיעה. אע"ג דלא צריך. והמדקדק יכול לפרש כולה מתני' בידיעת בית רבו. עכ"ל. וכבר דקדקתי בביאורא בזה בלשון"ם והר"ב ברים משנה ג' דפרק קמא. ועוד דע שעם זה שלריך שתהא לו ידיעה שנטמא. לריך ג"כ שתהא לו ידיעה שזה מקדש. וזה קדש. וכ"כ הרמב"ם בהדיא בפרק י"א מהלכות שגגות: ונעלמה ממנו הטומאה. כתב הר"ב ולפי שאינו חייב אלא א"כ ידע בתחלה שנטמא וכו'. קרי לה ידיעות. והיינו גמי טומאה דלא תכן אלא שתים שהן ארבע. וכשתדקדק בהם תמצאם ארבע שהן שמנה. ידיעות טומאה תחלה בין לקדש. בין למקדש. וכן ידיעה בסוף. הרי ארבע ידיעות וידיעות הקדש. או המקדש תחלה וכן בסוף. הרי עוד ארבע. אלא לאותן ידיעות שבתחלה הוא דקא חייב לה. אבל אמרינן טומאה בגמ'. ד' קמייתא דליתנהו בכל התורה כולה כלומר דבכל התורה כולה לא בעינן שיהא לסונג ידיעה בתחלה. אבל הא קא חייב. ד' בתרייתא דליתנהו בכל התורה כולה באין אדם מביא חטאת אא"כ נודע לו בחטאת. לא קא חייב: נעלם ממנו הקדש וכו'. כתב הר"ב הרי שתים אלא כתיבי כלומר לא כתיבי בהדיא אלא מרבויא דוגעלם דרשינן לה בסוף פרקין: נעלם ממנו זה וזה. כתב הר"ב הינו ממנין הידיעות. אלא הא קמ"ל וכ"כ הרמב"ם. ולא קשיא אמאי לא חייב לה ולהוו שם. דמכיון דחשבינן ידיעת הטומאה לקדש וכן דלמקדש. וכן ידיעת המקדש גם ידיעת הקדש. אין

להוסיף

פ"ב א ידיעות הטומאה; ידע ע"ל ע"ב בלא ק: נטמא וידע כו'. מי"י פי"ל מה' שגגות פ"ל:

שנויי נוסחאות

פ"ב א (ו)נעלמה ממנו (ה)טומאה. נד"נ ליתא וכ"ה בהע"ב וכן ליתא ל"ס גם נכי"ק ונכי"מ ונכי"פ ונמסני"ל. וזכור את הקדש. נד"נ ונכי"ק ונכי"מ ונכי"פ ונמסני"ל ..לקדש וכ"ה נס' ל"ה. הקדש וזכור את הטומאה. במסני"ל קדש וזכור לטומאה. וכ"ה נכי"מ ונכי"פ וכ"ה לטומאה גם בד"נ ונכי"ק. נעלמו. בד"נ ונכי"פ נעלם. ואכל כו' ומשאכל. נד"נ ונכי"ק אכל..משאכל וכ"ה אכל גם במסני"ל. נטמא וידע כו'. הבנא הזאת עד סוף המסנה ליתא נד"נ בטעות. ונעלמה ממנו טומאה. נכי"ק ונמ"ס נ"ל נעלמה.. הטומאה. את המקדש נכי"ק ונכי"מ ונכי"פ ונמסני"ל למקדש וכן נסמוך לטומאה. מקדש. נכי"ק המקדש. נעלם ממנו ו"ו. נכי"ק ונכי"מ ונכי"פ ונמסני"ל נעלמו.. ונכנס כו' ומשיצא. נכי"ק נכנס.. משיצאו כ"ה נכנס גם נמסני"ל:

תוספת רעק"א

פ"ב א [אות מ] תו"פ ד"ה נטמא יאע"ג דמוקי מתני' כרבי. בלא"ה הא במתני' דאין דקתני במתני' דה יב של העלם קדש ומקדש מדכתיב ונעלם מ'

יכין תפארת ישראל יכין

פ"ב א) ר"ל טומאת מקדש וקדשיו. ומשום דאינו חייב קרבן בטומאת מקדש וקדשיו, רק בידע מתחלה [כפ"א סי' י"ב], משא"כ בכל התורה כולה, להכי קרי ליה ידיעות: ב) לעיל [כפ"א] פירש דיני ידיעות. והשתא מפרש היכא משכחת לה שתי ד'. ונקט כל תולדה נבי אב דידה: ג) שנגג בשרץ, אף שלא ידע שעי"ז נטמא. וידע נ"כ שזה קודש: ד) ר"ל ואח"כ נעלם ממנו שנגע בטומאה אבל ידע שפיר שזה אבל ידע שפיר שזה קודש ואכלו. הרי אב מ'. או נעלם וכו': ה) הרי תולדתו. או נעלמו וכו': ו) זה אינו ממנין הידיעות, רק נכלל בב' בני דרישא; דקמ"ל דאף דבשעת אכילת הקודש או בשעת כניסתו למקדש, נעלם ממנו הרהו, ר"ל שנטמא, ושזה קודש, רק אח"כ נודע לו: ז) ר"ל חייב קרבן עולה ויורד [עי' פ"א סי' ט"ו]: ח) ר"ל שאח"כ נעלם ממנו שנגע בטומאה אבל ידע שפיר שזה מקדש

פעמים מוכח דס"ל דלא בעי ידיעה (נמירה) מתחלה דלא דרשי' ונעלם לארויי דמכלל שהיה לו ידיעה בתחלה כמבואר בסוגיא לעיל ד"ר ב'. דהא בהא תליא דאם דרשי' ונעלם מכלל שהיה לו ידיעה לא דרשי' לרבות העלם קודש ומקדש. וביותר המוה לי על תוספות ד"ג ע"א ד"ה אי רבי ישמעאל וכו' וא"ת תקשי ליה נמי ידיעות דמתני' בעי ידיעה בתחלה ור"י לא בעי ידיעה בתחלה אפי' ידיעת בית רבו וכו' מידו מתניתין דפ"ב וכו' משמע קצת דבעי ידיעה גמורה וכו' ונראה דסידיעות לא הו"מ למיפרך שהיה יכול לדחוק ולתרץ וכו'. מבואר דס"ל דמתני' דהבא ס"ל דבעי ידיעה גמורה. ויקשה דהא מתני' דחייב על העלם קדש ומקדש מוכח דלא דרשי ונעלם על ידיעה בתחלה וע"כ מ"ע מיירי רק בידיעת בית רבו ובמ"ש תוספות הבא ובע"ג:

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

להוסיף במין ידיעות הטעם ביניהם יחד. כיון שכבר נמנו כל לאחת בפרט: **ב** אחד הנכנס לעזרה. דבעזרה נאמר כרת לעומת הנכנס כדתנן במשנה ח' פ"ק דכליס. וכן אפרש בס"ד: אלא במלך וכו'. עיין במשנה ה' פ"ק דסנהדרין ומ"ש שם בשם התוס': במלך. כתב הר"ב דאמר קרא וגו' וכן תעשו וגו' לדורות וכימי משה הוא מלך שעליו נאמר (דברים ל"ג) ויהי בישרון מלך. רמב"ם. ועמ"ש בדבור וכ"ד מהלכים וגו': ואורים ותומים. כתב הר"ב כל אחיו כ"ג והיו שם אורים ותומים. כלומר וכיון שאחיו כ"ג היה א"כ היה שם אורים ותומים והקשו התוס' אע"ג דאהרן היה בבנין המשכן וכי נשאלו באורים ותומים לעשות משכן הלא קודם שנתכהן אהרן ע"י המלואים נעשה המשכן. ע"כ: ובסנהדרין של שבעים ואחד. כתב הר"ב וכימי משה היו שבעים זקנים. וכן פירש"י. וכך כתב הרמב"ם כהן ובסנהדרין פ"ק משנה ה'. אבל שם פי' הר"ב משום דמשה במקום סנהדרין הוה קאי. ובפירש"י שם ועתה דמסתבר הוא. לפי הלא נמצא מינוי שבעים לסנהדרין כי אם בפרשת מתאוננים והיה זה אחר שנעשה המשכן כמו שנאמר (במדבר י"ז) ולקחת אותם אל אהל מועד ועוד נאמר (שם י') ויאספו מהר ה' והמשכן נעשה בעודם בסיני ולפירושם דהכא צריך לומר דשבעים זקנים שנאמרו במתן תורה בסוף פרשת משפטים ושבעים מזקני ישראל. הם היו מיוחדים שבעדה לכל דבר שבקדושה כעין סנהדרין בגלוטה בהם אח"כ בפרשת אספה לי שבעים איש: ובשתי תודות. כתב הר"ב בשני לחמי תודה. גמ'. דאמר קרא ואעמידה שתי תודות גדולות מאי גדולות אילימא ממין גדול ממש. לימא פריס. אלא גדולות במינן [מאותו מין שהיו. הביאו גדולות ולא קטנות. רש"י] מי איכא חשיבותא קמי שמיא. והתנן [בסוף מנחות] נאמר בעולת בהמה אשה ריח ניחוח ונאמר בעולת העוף אשה ריח ניחוח מלמד שאחד המרבה ואחד הממעיט וכו' פירבו התוס' ולפיכך לא הוה ליה להתפאר בכך. כיון שמצוה בזה כמו בזה. אם מתכוין לשם שמים. ע"כ. [ועמ"ש בסוף פ"ב דלחבות] אלא גדולות שבתודה. ומאי ניהו חמץ. דתנן [ריש פ"ז דמנחות] התודה היתה באה וכו'. דאלות החמץ היו גדולות מכל מצה: ובשיר. כתב הר"ב השיר שהיו אומרים ארוממך ה' כי דליתני. פירש"י הוא מזמור של חנוכת הבית. לכך אומר אותו. ע"כ. ובברייתא בגמרא מסיים ושיר של פגעים. עד כי אתה ה' מחסי עליון שמת מעוזך. ואור ואומר מזמור לדוד בברכו מפני הבשלום בט ה' מה רבו צרי ויתא דאיכא למימר דס"ל שלא היו אומרים אלא בימי עזרא שהיו צרים מתלוצצים על הבנין. אבל איכא דאין צרים מתלוצצים אין אומרים אותו. אבל יוסב בסתר משמע דלעולם אומרין ליה. וי"ל דנמי לא אמרינן ליה אלא בשיש צרים הנלחמים בהם. דכתיב מחץ יעוף יומם וגו'. יפול מצדך אלף וגו'. עכ"ד. ואין ספק אצלי דהשתמיטתיה מ"ש התוספות בטעם למה אין אומרים יוסב בסתר אלא עד כי אתה ה' מחסי. דאי לאו הכי לא הוה קשיא ליה מיוסב בסתר טפי ממה רבו צרי שכתבו וז"ל דכתיב לעיל מיניה ושלומת רשעים תראה דמשתעי בחויבים שהיו מצירים להם בשעת הבנין. אבל מכם ואילך לא משתעי בשבי. ע"כ: ובית דין מהלכין וכו'. גמ' למימרא דב"ד קמי תודה אזלי. והכתיב (נחמיה י"ב) ויצא אחריהם הוסעיה וחצי שרי יהודה. ה"ק ב"ד מהלכין ושתי תודות מהלכות וב"ד אחריהם [*כלומר דתני ב"ד מהלכים והדר מפרש כילד. שתי תודות היו מהלכים תחלה. והב"ד אחריהם] וא"ת והאמאי לא תשיב מלך ונביא וכו' וי"ל דאין הכי נמי שהם לא היו מהלכין כלל. ואלא הא דתנן במלך וכו' ע"פ מלך קאמרינן וכן ל' הרמב"ם בפ"ז מהלכות בית הבחירה אין מוסיפין וכו' אלא ע"פ המלך וע"פ נביא. ובאורים ותומים. ועי"פ סנהדרין של וכו' והא דלא כתב באורים ותומים ע"פ. משום דפשיטא הוא דאורים ותומים להכי עבידי שיהו נשאלים בהם: הפנימית נאכלת. פליגי תנאי בגמ' חד אמר זו כנגד זו היו מהלכות כלומר ב' כהנים נוטלים אותם זה אצל זה והיא הפנימית הך דמקרבה אצל חומה. וחד אמר זו אחר זו. והוי הפנימית הך דמקרבה לב"ד. ומ"ש הר"ב וע"פ נביא נאכלת וכו'

ב אחד הנכנס לעזרה. רלשונה: ואחד הנכנס לתוספת. שהוסיפו עליה לאחרי כן: שאין מוסיפין [וכו']. נפיכך היא קדושה כרלשונה: אלא במלך. דאמר קרא (שמות כ"ח) ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן ואת תבנית כל כליו וכן תעשו. קרא יתירא הוא למדרש לדורות. וכימי משה הוא מלך ונביא ואהיו כהן גדול. וסיו שם אוריס ותומים ושבעים זקנים אף לדורות כן: ובשתי תודות. בשני לחמי תודה. וסיו נוטלים אותן *בהיקף סביב עד סוף הגבול שמקדשים. ושם אוכלים האחת ושורפים השניה. וע"פ נביא נאכלת ע"פ נשרפת. והיינו דתנן הפנימית נאכלת. והחיצונה נשרפת. ומנחמיה בן חכליה גמר. דכתיב ביה (נחמיה י"ב) ואעמידה שתי תודות גדולות: ובשיר. השיר שהיו אומרים ארוממך ה' כי דליתני (תהלים ל') ובית שני אע"פ שלא היה שם לא מלך ולא אורים ותומים ושבעים זקנים. הם היו מיוחדים שבעדה לכל דבר שבקדושה כעין סנהדרין בגלוטה בהם אח"כ בפרשת אספה לי שבעים איש: ובשתי תודות. כתב הר"ב בשני לחמי תודה. גמ'. דאמר קרא ואעמידה שתי תודות גדולות מאי גדולות אילימא ממין גדול ממש. לימא פריס. אלא גדולות במינן [מאותו מין שהיו. הביאו גדולות ולא קטנות. רש"י] מי איכא חשיבותא קמי שמיא. והתנן [בסוף מנחות] נאמר בעולת בהמה אשה ריח ניחוח ונאמר בעולת העוף אשה ריח ניחוח הממעיט וכו' פירבו התוס' ולפיכך לא הוה ליה להתפאר בכך. כיון שמצוה בזה כמו בזה. אם מתכוין לשם שמים. ע"כ. [ועמ"ש בסוף פ"ב דלחבות] אלא גדולות שבתודה. ומאי ניהו חמץ. דתנן [ריש פ"ז דמנחות] התודה היתה באה וכו' דאלות החמץ היו גדולות מכל מצה: ובשיר. כתב הר"ב השיר שהיו אומרים ארוממך ה' כי דליתני. פירש"י הוא מזמור של חנוכת הבית. לכך אומר אותו. ע"כ. ובברייתא בגמרא מסיים ושיר של פגעים. עד כי אתה ה' מחסי עליון שמת מעוזך. ואור ואומר מזמור לדוד בברכו מפני הבשלום בט ה' מה רבו צרי ויתא דאיכא למימר דס"ל שלא היו אומרים אלא בימי עזרא שהיו צרים מתלוצצים על הבנין. אבל איכא דאין צרים מתלוצצים אין אומרים אותו. אבל יוסב בסתר משמע דלעולם אומרין ליה. וי"ל דנמי לא אמרינן ליה אלא בשיש צרים הנלחמים בהם. דכתיב מחץ יעוף יומם וגו'. יפול מצדך אלף וגו'. עכ"ד. ואין ספק אצלי דהשתמיטתיה מ"ש התוספות בטעם למה אין אומרים יוסב בסתר אלא עד כי אתה ה' מחסי. דאי לאו הכי לא הוה קשיא ליה מיוסב בסתר טפי ממה רבו צרי שכתבו וז"ל דכתיב לעיל מיניה ושלומת רשעים תראה דמשתעי בחויבים שהיו מצירים להם בשעת הבנין. אבל מכם ואילך לא משתעי בשבי. ע"כ: ובית דין מהלכין וכו'. גמ' למימרא דב"ד קמי תודה אזלי. והכתיב (נחמיה י"ב) ויצא אחריהם הוסעיה וחצי שרי יהודה. ה"ק ב"ד מהלכין ושתי תודות מהלכות וב"ד אחריהם [*כלומר דתני ב"ד מהלכים והדר מפרש כילד. שתי תודות היו מהלכים תחלה. והב"ד אחריהם] וא"ת והאמאי לא תשיב מלך ונביא וכו' וי"ל דאין הכי נמי שהם לא היו מהלכין כלל. ואלא הא דתנן במלך וכו' ע"פ מלך קאמרינן וכן ל' הרמב"ם בפ"ז מהלכות בית הבחירה אין מוסיפין וכו' אלא ע"פ המלך וע"פ נביא. ובאורים ותומים. ועי"פ סנהדרין של וכו' והא דלא כתב באורים ותומים ע"פ. משום דפשיטא הוא דאורים ותומים להכי עבידי שיהו נשאלים בהם: הפנימית נאכלת. פליגי תנאי בגמ' חד אמר זו כנגד זו היו מהלכות כלומר ב' כהנים נוטלים אותם זה אצל זה והיא הפנימית הך דמקרבה אצל חומה. וחד אמר זו אחר זו. והוי הפנימית הך דמקרבה לב"ד. ומ"ש הר"ב וע"פ נביא נאכלת וכו'

למקדש ולא ידע. ומשיצא ידעו). הרי זה בעולה ויורד: **ב** אחד הנכנס לעזרה. ואחד הנכנס לתוספת העזרה). שאין מוסיפין על העירי) ועל העזרות. אלא במלך ונביא ואורים ותומים ובסנהדרין של שבעים ואחדיא). ובשתי תודות תיב). ובשיריג). ובית דין מהלכין ושתי תודות אחריהם יד). וכל ישראל אחריהם טו). הפנימית נאכלת טז).

יכין תפארת ישראל יכין

מקדש, ונכנס. הרי אב ב'. לו נעלם וכו': טו) מה שהוסיפו אח"כ בימי יהושפט שהוסיף קדושה על סר הבית [כפסחים ל"ב א'] : י) ר"ל על ירושלים: יא) ר"ל לריך שיתרלו הכל, ולא נהקדשם כהרלשונה. [ואילה"ק א"כ אתיך קודם נחמיה חומות ירושלים בב' תודות, הרי לא היה שם מלך ואורים ותומים [כיומא כ"א ב']. י"ל לזכר בעלמא עביד, דבאמת לא היה לריך לזה, דקדושה ראשונה של ירושלים ובה"מ שקודשה שלמה קודשה גם לעתיד לבוא [בערכין ל"ב ב']. ורק קדושת א"י לענין תרומה ומעשרות לא קדשה לע"ל רק מה שחזר וקידש עזרא [רמב"ם פ"ו מבית הבחירה הע"ז]: יב) מקריבין ב' תודות, והרי יש בכל א' מ' חלות, דהיינו ג' מילי מצה ומין ג' המן, ובכל מין יש י' חלות, ותורמין ד' חלות מכ' המינין, ולוקחין הב' לחמי חמץ שתרמו מב' התודות, ונושאין אותן מקדש, ונכנס. הרי אב ב'. לו נעלם וכו': טו) מה שהוסיפו אח"כ בימי יהושפט שהוסיף קדושה על סר הבית [כפסחים ל"ב א'] : י) ר"ל על ירושלים: יא) ר"ל לריך שיתרלו הכל, ולא נהקדשם כהרלשונה. [ואילה"ק א"כ אתיך קודם נחמיה חומות ירושלים בב' תודות, הרי לא היה שם מלך ואורים ותומים [כיומא כ"א ב']. י"ל לזכר בעלמא עביד, דבאמת לא היה לריך לזה, דקדושה ראשונה של ירושלים ובה"מ שקודשה שלמה קודשה גם לעתיד לבוא [בערכין ל"ב ב']. ורק קדושת א"י לענין תרומה ומעשרות לא קדשה לע"ל רק מה שחזר וקידש עזרא [רמב"ם פ"ו מבית הבחירה הע"ז]: יב) מקריבין ב' תודות, והרי יש בכל א' מ' חלות, דהיינו ג' מילי מצה ומין ג' המן, ובכל מין יש י' חלות, ותורמין ד' חלות מכ' המינין, ולוקחין הב' לחמי חמץ שתרמו מב' התודות, ונושאין אותן

זו אחר זו בהיקף כל הגבול שהוסיפו. מיהו כל זה כשרלו להוסיף על ירושלים, אבל כשרלו להוסיף על העזרה, מקריבין מנחה, ומשירי המנחה עושין ב' חלות ומקיפין בהן כל הגבול שהוסיפו ואוכלין א' ושורפין א' וכדמסיק בהוספה שעל ירושלים: יג) שהעיים מלווין הב' לחמין בבגורות ובלוקלים ובכלים. א) ומשוררים אצל כל פנה ופנה ואצל כל בניין גדול שיר חנוכת הבית [תהלים ל'] . ואח"כ משוררים שיר של פגעים [תהלים ל"א] עד שמת מעוזך. ואח"כ מזמור לדוד בברכו מפני הבשלום בנו (תהלים ג') : יד) נראה לי דר"ל וב' לחמי תודות הלכו אחר המשוררים. אבל הסנהדרין הלכו אחר ב' התודות: טו) אחרי הסנהדרין, וכך הלכו עד שהגיעו לסוף קלה הגבול שקדשוהו השתא: טז) שם בקלה הגבול אוכלים אותם שהיה

מהלכת

ציונים

ב אחד הנכנס לעזרה. י"ל ע"א ועי"ב מיי' פ"ג מה' גזלה מקדש הי"ב פמ"ב לאיין ד"ה: שאין מוסיפין על העיר ועל העזרות כו'. פוסק מ"ה ע"א סנהדרין כ' ע"א ד"ה ע"ב ועי' פוס' דף פ"ו פ"א ד"ה אלין ירושלמי סנהדרין פ"א כ"ב מיי' פ"ו מה' בית הבחירה הי"א ופ"ה מה' סנהדרין פ"א פמ"ג עיין קס"ג: ובשתי תודות. פ"ו פ"א מיי' פ"ו מה' בית הבחירה הי"ב ע"ש עיין

שנויי נוסחאות

ב הנכנס. במשניות נכנס וכן בסמוך. העזרה. במשניות עזרה. ונביא ואורים ותומים. בד"ל ובכי"ק ובנביא ובאורים ובתומים וכ"ה ובאורים גם בכי"מ ובכי"פ ובמשניות. ובסנהדרין. במשנ"ב וסנהדרין. ובי"ד. בכי"פ ב"ד. (וכל ישראל אחריהן). בד"ל ובכי"ק בכי"מ ובכי"פ ובמשניות ליהא וכן לא הזכירו הרמב"ם גם בגמרא יש לא נזכר שהלכו ישראל אחריו (ד"ם).

ראשון לציון

פ"ב ב בשנה ובשתי תודות ובשיר עיין תוספות פסחים ס"ד ע"א ד"ה קרא:

תוספות רעק"א

ב [אות י] הר"ב ד"ה ובשתי תודות בהקיף סביב. מבהוץ לפירש"י ולתוס' (דף ט"ו ב') מבפנים:

לקוטים

תוי"ט סד"ה ואורים וכו' הלא קודש וכו' י"ל כמ"ש התו' עלמה בד"ה אין עובר מתקדשת אלא בשייכי מנחה תימה למ"ד במנחות אין מנחה בבמה היאך מתקדשת וכו' וי"ל כיון שהכל בא בבת א' הקידוש ושייית מנחה לא תשבי מנחה בבמה וכו' וכל העבודה היתה מהנכה ומתקדש מקומו ע"כ ה"נ י"ל דמ"מ ביום שהוקם המשכן ומשה ומקדש בו ביום מיד נתמנך אהרן באורים ותומים א"כ הכל בא בבת א' ויל"ו' שפיר דלריך אורים ותומים כי סיני דילפי' דלריך מנחה דהכל בא בבת אחת ואפ' דהתוס' ז"ל לא תבו לתרץ לפי שסמכו על מ"ש לעיל והרמ"ז תירץ בע"א ע"ע: (ג"ל)

אוכלים ותומים הקדושה שקדש שלמה הבית בראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבא. ועבודה דנחמיה כן חכליה לזכר בעלמא הוה: **ג** נטמא בעזרה. וידע שנטמא והשתחוה בהעלם זה כלפי פנים. אע"פ שלא שהה. או השתחוה כלפי חוץ. והוא דשהה כדי השתחואה. ושעור השתחויה היא כדי שיקרא אדם פסוק זה ביסוד. ויכרעו אפיים [אראה] על הרצפה ויתחוו*) להודות לה' כי טוב כל"ח והוא פסוק בדברי הימים (ב' ז'): או שבא לו בארוכה. שילא לו דרך ארוכה בים קלרה ממנו ללאת ואפילו לא שהה תחלה חייב: ובקצרה פטור. היכא דלא השתחוה ולא שהה. וילא לו דרך קצרה פטור: זו היא מצות עשה שבמקדש. דים כאן ויצלחו מן המחנה כל טמא: שאין הייבין עליה. ב"ד פר העלם דבר. שאם שגגו וטעו בהוראה זו. והורו לו שילא בארוכה אין מביאין על שגגת הוראה זו פר העלם דבר על לבור: **ד** ואיזו הוא מצות עשה שבנדה. שדומה לזו שבמקדש. שאירע לו הטומאה משבא בהיתר לידי כניסה אם שגגו ב"ד בהוראה זו חייבים עליה פר העלם דבר: היה משמש עם הטהורה. בהיתר ואמרה לו נטמאתי עכשיו ופירש מיד בקושי האבר חייב אלא יעמוד בלא דישה עד שימות האבר ויפרוש בלא קושי וזהו העשה שבנדה: **ה** רא"א השרץ ונעלם. דאמר קרא (ויקרא ה') והרוצונה נשרפת. וכל שלא נעשה בכל אלו. הנכנס לשמיה). אין חייבין עליה: **ג** נטמא בעזרה(ט) ונעלמה ממנו טומאה(י). וזכור את המקדש(יא). נעלם ממנו מקדש וזכור לטומאה. נעלם ממנו זה וזה. והשתחוה(יב). או ששהה בכדי השתחואה(יג). *בא לו בארוכה(יד) חייב. בקצרה פטור(טו). זו היא מצות עשה שבמקדש(טז) שאין חייבין עליה(יז): **ד** ואיזו היא מצות עשה שבנדה שחייבין עליה(יח). היה משמש עם הטהורה. ואמרה לו נטמאתי. ופירש מיד(יט) חייב(כ). מפני שיציאתו הנאה לו כביאתו(כא): **ה** רבי אליעזר אומר (ויקרא ה') השרץ. ונעלם

*) נכפ"ק מדויקים והודות.

וכו' הכי מסיק בגמרא כלומר שאין מעשה בדבר למה זו נאכלת ולמה זו נשרפת. אלא ע"פ הגבית ברוח הקודש עשו כן. דליכא למימר דחיטוהה כי אחיא קדשה המקום והפנימית היא לא נפסלה ביוצא ונלכך נאכלת. דהא בלא הא לא סגיא: וכל שלא נעשה וכו'. כתב הר"ב וכית שני אפ"פ שלא היה שם לא מלך וכו' הקדושה שקדש שלמה הבית [וכו']. עיין בפירוש הר"ב משנה ו' פ"ח דעדיות ומ"ש שם בס"ד: אין חייבין עליה. וכן הוא בכל הנוסחאות ויש לפרש דה"ק הנכנס למקום פלוני. והנכנס למקום פלוני והנכנס וכו'. כולם אין חייבים על המקום שנכנס כל אחד ואחד: **ג** נטמא בעזרה. פירשו התוס' [ד"ה תנהו] דאלטריך לאשמועינן דלא תימא דלא חייבתו התורה כרת אלא לנטמא בתוך דקרא כל המוגע וגו'. ולא יתחטא את משכן ה' טמא וגו' (במדבר י"ט) משמע דאיירי באותו שראוי להתחטא קודם שיטמא את המשכן. ע"כ. ובגמ' ילף לה אף לנטמא בפנים. מדכתיב את משכן ה' טמא. וכתיב (שם) כי את מקדש ה' טמא. והרי משכן אקרי מקדש כדכתיב (שמות כ"ה) ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם וכתיב (שם) ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן ומקדש אקרי משכן דכתיב (ויקרא כ"ו) ונתתי משכני בתוככם [כל הניתן בתוככם קרוי משכן. רש"י] ולכתוב לו אידי ואידי משכן. או אידי ואידי מקדש וידעינן דבין במשכן שנמשח בין במקדש שהוא בית עולמים. מהייבו הכתוב. אלא אם אינו ענין לטומאה שבחוץ תהו ענין לטומאה שבפנים. וכתבו התוס' תימה אמאי לא קתני שתים שהן שם. כיון דמצריכין קראי לטומאה שבפנים. וי"ל דמתני' לא חייבי אלא בטומאה שבחוץ. ע"כ: **נטמא בעזרה**. כתב הר"ב וידע שנטמא. עמ"ש ברש פרקין בשם התוס' ובשם הרמב"ם: **והשתחוה** או ששהה וכו' בא לו בארוכה וכו'. שעורין [הללו] הלכה למשה מסיני הם כמי שנטמא בתוך העזרה. רש"י: **והשתחוה**. פי' הר"ב כלפי פנים אע"פ שלא שהה וזו כריעה בעלמא. גמ'. [*ומ"ש הר"ב או השתחוה כלפי חוץ והוא דשהה וכו'. גמ'] ופירש"י מחייב משום שהייה. ע"כ. והדין עמו דהא לו ששהה תנן דמשמע דעיקר חיובא משום שהייה היא. והא קמ"ל הגמ' דהשתחויה דכלפי חוץ בעי שהייה ואי לא לא. אבל לא דלא לחייב אלא בשהייה יש עמה השתחויה. ולפי זה ליכא ביניהו דתרי ליתי דבגמ' אלא בליבנא דמיתניין מר מתני הרישא. ומר אסיפא ואין להאריך בזה. ומ"ש [הר"ב] ובעור השתחויה ר"ל דשהייה. ומ"ש כדי שיקרא פסוק זה ביסוד. לא במהירות ולא באריכות. הרמב"ם: שאין חייבין עליה. לשון הר"ב ב"ד פר העלם וכו' כדתנן במ"ד פ"ב דהוריות ושם מפורש: **ד** מצות עשה שבנדה. דאמר קרא (ויקרא ט"ו) ותהי נדתה עליו אפילו בשעת נדתה תהא עליו. גמ' ופי' התוס' מעלין דיש דהא ותהי אלטריך למדרש בפ' החולץ [כמו שכתבתי שם בסופו] דאפילו בשעת נדתה קדושין תופסין בה: שחייבין עליה. פירש הר"ב אם שגגו ב"ד וכו' כמפורש במשנה ד' פרק ב' דהוריות: **ה** רבי אליעזר אומר השרץ ונעלם וכו'. כתב הר"ב דאמר קרא או

בנבלת

יכין תפארת ישראל יכין

מהלכת סמוך לב"ד, שהיא פנימית בין לחם החילון לב"ד: יז) ר"ל והלחם שהלך ראשון נשרף שם בקלה הגבול. ומלות נגיעים היא זו שזו נאכלת וזו נשרפת: יח) בטומאת הגוף: יט) ר"ל מי שאפילו נטמא בעזרה. וכ"ש בנכנס לשם בטומאה, ובעזרה קמיירי. מיהו בירושלים נמי מצורע שנכנס לשם כשמקדש חייב מלקות [עי' רמב"ם פ"ג ממקדש ה"ח] משא"כ בשאר עיירות לא נקי: כ) שחזר ושכח שנטמא: כא) או נעלם וכו': כב) שבשעה שבא שנטמא או בשעה שבא שהוא במקדש כרע כלפי אף שלא שהה שיעור השתחוויה: כג) ואפילו ג"כ השתחוה כלפי חוץ, צריך שישהה כדי השתחוויה, דהיינו בכדי שיוכל לקרות פסוק זה ביסוד, לא במהירות ולא באריכות. ויכרעו „ויכרעו „אפים „מרצה „על „הרצפה „ויתחוו „והודות „לה' „כי „טוב „כי „לעולם „חסדו [ד"ה ב' ז'] או בא וכו': כד) שהיה יכול לצאת בדרך קצרה, וילא בדרך ארוכה, ואפילו לא שהה תחלה קודם שילא, או אפילו רק בארוכה עד שלא שהה בהילוכו כדי הילוך בדרך קצרה, גם לא שהה כשיעור השתחוויה: כה) ואפילו הלך עקב בלד גודל, ושהה בהילוכו כל היום, ובלבד שלא יעמוד ויושהה, דשהיותו מצטרפין לשיעור השתחוויה כלעיל וחייב: כו) שאומרים לנטמא לא: כז) ר"ל בטעו ב"ד והורו שילא בארוכה, אין חייבים פר העלם דבר על הוראה זו [כהוריות פ"ב מ"ד]. ואע"ג דאיכא נמי עשה דמילה ופסח שאין ב"ד חייבין עליה. התם הייבו משום דאין יחיד חייב עלה חטאת כלל, משא"כ הכא חייב יחיד עלה עכ"פ קרבן עולה ויורד ואפ"ה ב"ד פטירי: כח) בהומה לאך דלעיל, שאירע לו טומאה אחר שנכנס בהיתר, ואפ"ה כשגגו ב"ד בהוראה זו חייבין עליה פר העלם דבר: כט) בקושי אבר: ל) כרת בשאר בועל נדה: לא) אלא יסמוך א"ע על ידיו ורגליו, שלא יגע בגוף האשה, ויעמוד כך בלי דישה, עד שימות האבר, ואז יפרוש ממנה בלא קשיו. וזהו העשה שבנדה, שעתה תורה ותהי נדתה עליו, ר"ל אע"ג שהיא נדה, תהיה עליו והמוהה לו, שלא יפרוש ממנה:

ר"ל

והרוצונה נשרפת. וכל שלא נעשה בדבר למה זו נאכלת ולמה זו נשרפת. אלא ע"פ הגבית ברוח הקודש עשו כן. דליכא למימר דחיטוהה כי אחיא קדשה המקום והפנימית היא לא נפסלה ביוצא ונלכך נאכלת. דהא בלא הא לא סגיא: וכל שלא נעשה וכו'. כתב הר"ב וכית שני אפ"פ שלא היה שם לא מלך וכו' הקדושה שקדש שלמה הבית [וכו']. עיין בפירוש הר"ב משנה ו' פ"ח דעדיות ומ"ש שם בס"ד: אין חייבין עליה. וכן הוא בכל הנוסחאות ויש לפרש דה"ק הנכנס למקום פלוני. והנכנס למקום פלוני והנכנס וכו'. כולם אין חייבים על המקום שנכנס כל אחד ואחד: **ג** נטמא בעזרה. פירשו התוס' [ד"ה תנהו] דאלטריך לאשמועינן דלא תימא דלא חייבתו התורה כרת אלא לנטמא בתוך דקרא כל המוגע וגו'. ולא יתחטא את משכן ה' טמא וגו' (במדבר י"ט) משמע דאיירי באותו שראוי להתחטא קודם שיטמא את המשכן. ע"כ. ובגמ' ילף לה אף לנטמא בפנים. מדכתיב את משכן ה' טמא. וכתיב (שם) כי את מקדש ה' טמא. והרי משכן אקרי מקדש כדכתיב (שמות כ"ה) ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם וכתיב (שם) ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן ומקדש אקרי משכן דכתיב (ויקרא כ"ו) ונתתי משכני בתוכם [כל הניתן בתוכם קרוי משכן. רש"י] ולכתוב לו אידי ואידי משכן. או אידי ואידי מקדש וידעינן דבין במשכן שנמשח בין במקדש שהוא בית עולמים. מהייבו הכתוב. אלא אם אינו ענין לטומאה שבחוץ תהו ענין לטומאה שבפנים. וכתבו התוס' תימה אמאי לא קתני שתים שהן שם. כיון דמצריכין קראי לטומאה שבפנים. וי"ל דמתני' לא חייבי אלא בטומאה שבחוץ. ע"כ: **נטמא בעזרה**. כתב הר"ב וידע שנטמא. עמ"ש ברש פרקין בשם התוס' ובשם הרמב"ם: **והשתחוה** או ששהה וכו' בא לו בארוכה וכו'. שעורין [הללו] הלכה למשה מסיני הם כמי שנטמא בתוך העזרה. רש"י: **והשתחוה**. פי' הר"ב כלפי פנים אע"פ שלא שהה וזו כריעה בעלמא. גמ'. [*ומ"ש הר"ב או השתחוה כלפי חוץ והוא דשהה וכו'. גמ'] ופירש"י מחייב משום שהייה. ע"כ. והדין עמו דהא לו ששהה תנן דמשמע דעיקר חיובא משום שהייה היא. והא קמ"ל הגמ' דהשתחויה דכלפי חוץ בעי שהייה ואי לא לא. אבל לא דלא לחייב אלא בשהייה יש עמה השתחויה. ולפי זה ליכא ביניהו דתרי ליתי דבגמ' אלא בליבנא דמיתניין מר מתני הרישא. ומר אסיפא ואין להאריך בזה. ומ"ש [הר"ב] ובעור השתחויה ר"ל דשהייה. ומ"ש כדי שיקרא פסוק זה ביסוד. לא במהירות ולא באריכות. הרמב"ם: שאין חייבין עליה. לשון הר"ב ב"ד פר העלם וכו' כדתנן במ"ד פ"ב דהוריות ושם מפורש: **ד** מצות עשה שבנדה. דאמר קרא (ויקרא ט"ו) ותהי נדתה עליו אפילו בשעת נדתה תהא עליו. גמ' ופי' התוס' מעלין דיש דהא ותהי אלטריך למדרש בפ' החולץ [כמו שכתבתי שם בסופו] דאפילו בשעת נדתה קדושין תופסין בה: שחייבין עליה. פירש הר"ב אם שגגו ב"ד וכו' כמפורש במשנה ד' פרק ב' דהוריות: **ה** רבי אליעזר אומר השרץ ונעלם וכו'. כתב הר"ב דאמר קרא או

בנבלת

שנויי נוסחאות

וכל שלא נעשה. נד"ל כל.. וכ"ה בכי"מ ובכי"פ ובמסכי"ל (ופס נעשית כמו ם ולא במסב"ם) וכ"ה בכי"ק (ופס נעשת). אין חייבין. במסב"ם ..חייב. ועי' הוי"ט: **ג ונעלמה ממנו טומאה**. נד"ל ובכי"ק ובמסכי"ל נעלמה ..הטומאה וכן בסמוך המקדש. **את המקדש**. בכי"ק ובכי"מ ובכי"פ ובמסכי"ל למקדש וכן בסמוך לטומאה וכ"ה נד"ל(ופס זכור וכן בסמוך) נעלם ממנו זו"ז. נד"ל נ ע ל מ ו.. **והשתחוה** נד"ל ובכי"ק ובכי"פ ובמסכי"ל **השתחוה**. בבדי השתחואה, בכי"ק ובכי"מ ובכי"פ כדי.. וכ"ה נד"ל ובמסכי"ל (ובפס השתחויה). **בא לו**. נד"ל ובכי"ק ובמסכי"ל ובא לו; במסב"ם או בא לו. **בקצרה פטור זו**. נד"ל ובכי"ק ובמסכי"ל ובקצרה..; בכי"מ ..זו; **ד ואיזו**. נד"ל ובכי"ק ובכי"מ ובמסכי"ל איזו. **שחייבין**. בכי"מ שחייב. (ביד). בכי"מ ליתא בנעשות. (חייב). במסכי"ל ליתא. **(מפני) שיציאתו**. נד"ל ובכי"ק ובכי"מ ובכי"פ ובמסכי"ל ליתא:

תוספות רע"א

ג [אות יא] במשנה: בא לו בארוכה חייב. ואפילו רץ במרוצה עד שלא שהה ביציאתו אלא כשיעור דרך קצרה בהילוך בינוני מ"מ חייב. וכן בקצרה פטור אפילו מהלך כל היום עקב בצד גודל. ואם שהה בסרוגים אבע' דלא אפשיטא אם שהיות מצטרפים:

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

בנבלת שרץ טמא וכו' ללמדך וכו' דאילו אחר מחייבי קרבנות מחייב ר' אליעזר אפילו לא עבד לו באיזה הטא שחטא כדתנן במנחה ב' פרק ד' דכריתות. גמ': ר"ע אומר וכו'. איידי דבעי למכתב בסמה והיה לדרשא דדרשינן כמ"ש בר"פ קמא בדבור הטומאה וכו' כתיב נמי שרץ כדתנא דבי רבי ישמעאל כל פרשה שנאמרה וכמנית. לא נכנית אלא בשביל דבר שנתחדש בה. ומ"ש הר"ב דהלכה כר' ישמעאל מכוס דבגמ' פ"ק דף ד' דר' ס"ל כוותיה. כ"כ הכ"מ פי"א מהלכות שגגות:

ממנו לב). על העלם שרץ חייב. ואינו חייב על העלם מקדש. רבי עקיבא אומר ונעלם ממנו והוא טמא. על העלם טומאה חייב. יואינו חייב על העלם מקדש לג). ר' ישמעאל אומר ונעלם ונעלם שתי פעמים. לחייב על העלם טומאה ועל העלם מקדש:

רע"א ונעלם ממנו. ג"פ"ל עי' יומא לעי' שבועות פ"ל הגי' לא: ר' ישמעאל אומר ונעלם מו. כלומרים י"פ פ"ל יומא עם ופ"ג ס"ה: לחייב על העלם טומאה מו. מיי' פי"ל מהל' שגגות ה"ל וה"ג:

שנויי נוסחאות

ה שרץ חייב בו'מקדש. נכי"ק השרץ הוא חייב. המקדש וכ"ס הוא גם נכי"מ וכ"ס השרץ הוא גם נמסכי"ל וכ"ס השרץ הוא גם נד"נ (ומס בטעות המסאה נמקום המקדש). טומאה חייב בו'מקדש, נד"נ ונכי"ק ונמסכי"ל הטומאה הוא חייב. המקדש וכ"ס הוא גם נכי"מ. ר' ישמעאל. נכי"ק ונכי"פ ר' שמעון ומוכח מסוף פרקן דט"ס הוא (ד"ס). ונעלם ונעלם שתי פעמים. נד"נ ונכי"ק ונכי"פ ונמסכי"ל ונעלם ממנו ונעלם ממנו שני פעמים; נכי"מ ונעלם ממנו שני פעמים. טומאה. מקדש. נד"נ ונכי"ק ונמסכי"ל הטומאה. המקדש:

תוספות חדשים

פ"ב ה כתי"ם סד"ה ר"ע לו' כ"כ הכ"מ. וי"ע דאלו' ביומות דמ"ג ע"ל גבי סתם והמ"כ מחלוקת דאין הלכה כסתם מבמע דרבי ס"ל דאין הלכה כסתם מ"כ לגמה נסמוך על דברי רבי והוי ליה לפסוק הלכה כר"ע דהלכה כמותו מתכרו ועוד דר"מ ס"ל כמותו (ממהרש"ל ז"ל):

יכין תפארת ישראל יכין

לב) ר"ל דסמכינהו קרא להך ב' מלות, דכתיב לו בנבלת שרץ טמא ונעלם ממנו. והרי קרא יתירה הוא, דכבר כתיב אשר תגע בכל דבר טמא: לג) לתרווייהו פטור בהעלם מקדש. ובהא קמפלגי, דלר"מ גם בנעלמה ממנו טומאה פטור, עד שתהיה לו ידיעה בתחלה במה נטמא, אם בשרץ לו בנבלה. ולר"ע סגי בידע תחלה שנטמא, אף שלא ידע במה:

תוספות רעק"א

ה [אות יב] במשנה ואינו חייב על העלם מקדש. ופטור אפילו מחטאת קבוע משום דהוי דבר שבכלל ויצא לדון בדבר חדש. תוס' דף י"ט ע"א ד"ה הרי העלם מקדש וכו'. ולענ"ד הי' נראה דהא לכאורה בהעלם המקדש אמאי חייב לר' ישמעאל הא קי"ל המתעסק פטור חוץ מהלבים ועריות שכן נחנה וכיון דהוא לא ידע שזה מקדש וחשב שהוא בית דעלמא והוי מתעסק. וצ"ל דקרא דאשר חטא בה דילפינן מינה פרט למתעסק כתיב רק בחטאת קבוע. אבל עולה ויורד שייך גם במתעסק. ולפ"ז ניחא דלר"א ורע"ק דאינו חייב בעולה ויורד על העלם מקדש. ממילא ליכא לאחיובי חטאת קבוע דהא הוי מתעסק. ומיושב ומדוקדק היטב לשון מתני' ואינו חייב על העלם מקדש ולא קתני ואינו חייב על העלם קדש. והיינו דמתני' בא לומר דאינו חייב כלל ואילו באכל בהעלם קדש נהי דאינו בעולה ויורד מ"מ חייב חטאת כמו כל ח"כ שוגגים ואין בזה מתעסק כיון דנחנה. ונכון מאד בעזה"י: [אות יג] הר"ב ד"ה רא"א. אם בשרץ נטמא. וכתב הריטב"א בשם הרמב"ן דוקא בח"ג דהלוקים בשמותיהן ובשיעורן. אבל בין נבילת בהמה לנבילת חיה או בין שרץ לשרץ ליכא קפידא:

הקדמת פרקים הבאים להתפארת ישראל.

ארבעה מיני שבועות הן, שאפשר שיתחייב על ידיהן. א) שבועת בטוי, ב) שבועת שוא. ג) שבועת עדות, ד) שבועת הפקדון.

(א) שבועת ביטוי הוא שבטא ונשבע על דבר בהן או בלאו. ויש בה ארבעה מינים. ב' להבא שיעשה או שלא יעשה. וב' לשעבר, שנעשה כך או שלא נעשה כך. ובכל הד' דוקא בנשבע בדבר שאפשר שיהיה. אבל בלא אפשר כגון שנשבע שיעלה לרקיע, או אפילו בנשבע שלא יעלה, הו"ל שבועת שוא: מיהו בב' דלהבא, צריך נמי שישבע על עצמו, אבל בנשבע על אחר שיעשה או שלא יעשה, אינו בכלל בטוי. רק בנשבע כן במויד, חייב מנת מרדות בשהתרו בו, דדבר זה מביא לשבועת שוא כשלא יקיים האחר כפי שנשבע זה [רמב"ם פ"ה משבועות]. אולם בכל ד' מיני בטוי כשנשבע והיה בהיפוך, בב' דלעבר עובר משום לא תשבעו בשמי לשקר. ובב' דלהבא עובר גם משום לא יחל דברו. ובבלן אם היה בשוגג מביא קרבן עולה ויורד. ואם במויד לוקה. [ושוגג דלשעבר היינו דידע שזה הטא ושנשבע שקר רק סבור שאין חייב על זה קרבן, אבל בסבור שמותר לישבע לשקר או ששכח המעשה בשעת שבועה אנוס הוא. משא"כ בלהבא כיון דבשעת שבועה היתה דעתו מיושבת עליו, אף דאח"כ שכח שנשבע ועבר, חייב קרבן, [כך כתב רש"י שבועות דכ"ו ב']. וכך מסתבר לפע"ד והרי הש"ס התם דייק ומותיב איזהו שבועת בטוי לשעבר, משמע הא להבא פשוט דשכח שנשבע חייב. וגם קרא מוכח כן, דהרי כל עיקר פטורה דשכחה מוכחינן מדכתיב האדם בשבועה, והרי מזה לא מוכח רק בשעת שבועה צריך שיהיה אדם מושב. ותן מדלא נקט תנא בבטוי נמי ואין חייבין על שגגתה גרידתא כדנקט לקמן בעדות ופקדון [פ"ד מ"ב ופ"ה מ"א], על כרחך מדיש בבטוי שחייב על שגגתה גרידתא. והיינו בלהבא. אולם הרמב"ם [פ"ג ה"ו משבועות] פסק דגם להבא בשכח שנשבע ועבר פטור מקרבן, ומשכח"ל שוגג בלהבא שיהיה חייב, כשנזכר בשעת מעשה שנשבע, רק סבור שעל דבר א' נשבע, וכ"ש בשסבור שאין חייב על חטא זה קרבן]. חוץ מנשבע שיעשה ולא עשה, אינו לוקה, מדהו"ל לאו שאין בו מעשה. (ב) שבועת שוא יש בה ג"כ ד' מינים. (א) שנשבע במויד [ולאפוקי בטועה מחשב אונס] על דבר שידוע לג' בני אדם שאינו כמו שנשבע, כגון שנשבע על אבן שהוא זהב, וכדומה. ובאינו ניכר לג' בני אדם, הו"ל כשבועת ביטוי דלשעבר, [ערלה"ם פ"א משבועות] [ונ"ל דאפשר בנשבע שלא אכלתי, וניכר לג' בנ"א שאכל, לא הוה שבועת שוא רק בטוי, דדוקא בעמוד של אבן אע"ג דלא מפורסם, רק לג' בנ"א, כיון דבידועה תליא, א"כ גם שאר השומעים שבועתו אם יתודע להם שהוא אבן, יהיה גם להם מפורסם שנשבע לשוא. אבל בלא אכלתי, כיון דבראייה תליא, א"כ בלא ראו שאר השומעים שאכל האיך אפשר שיתפרסם להם שנשבע לשוא, וכ"ש כשידוע לג' בני אדם שהוא כמו שנשבע, אינו שבועת שוא ודו"ק]. (ב) שנשבע על דבר שאין בו שום ספק לשום אדם. כגון שנשבע על שמים שהוא שמים, ועל הארץ שהוא ארץ. ובכלל זה, הנשבע שבועה שאינה חלה עליו ואינו מחוייב בה [שטה מקובצת ב"מ ד"ב ב']. (ג) שנשבע לבטל שום מצוה דאורייתא, שלא יניח תפילין, או שיאכל טריפות וכדומה. אבל מותר לשבע להבא לקיים מצוה [כנדרים ד"ח א']. ונ"ל דדוקא בשיש שם חשש שלא יקיימה ראל"כ. אסור. (ד) שנשבע על דבר שאי אפשר לו לעשות, כגון שנשבע שלא יישן ג' ימים רצופים, או שיעלה לרקיע, וכדומה. בכל אלו הד' מינין עובר משום לא תשא את שם ה אלהיך לשוא. ואם עשה במויד לוקה, ואם בשוגג פטור מכלום [כל זה נכלל בפרק ג' דמכילתין]. (ג) שבועת העדות, היינו עדים שידעו עדות ממון ותבען בעל העדות או שלוחו הבא בהרשאה, שיעידו לו, ונשבעו שאין יודעין. אז אם במויד חייבין קרבן עולה ויורד [עי' פ"א סי' פ"ו]. וכן אפי' בשוגג, דהיינו ביודעין שאסור להם להכחיש ולומר שאינן יודעין, גם יודעין שנשבעים לשקר, רק חשבו שאין חייבין קרבן על זה, אז דינו כמזיד. אבל בשחשבו שאין זה איסור להכחיש, או ששכחו העדים העדות, ונשבעו שאינן יודעין, ואח"כ נודע להם שידעו, אז אנוסין הן ופטורין [כל זה כללת פ"ד דמכילתין]. (ד) שבועת הפקדון, דהיינו כל שיש לחבירו ממון אצלו בהלואה או בפקדון, או שגזל מחבירו וכדומה, ונשבע לו או לשלוחו הבא בהרשאה מבעל הממון, שאין לו אצלו כלום, ואפי' לא תבעו בעל הממון, עובר משום בל תשקרו [ואם

פרק ג א שבועות שתים. שאוכל ושלא אוכל: הס הסתים המפורסות. דכתיב (ויקרא ה) להרע לו להטיב דמשמע להבא לא לאוכל להרע. לאוכל להטיב: שאכלתי ושלא אכלתי. הס הסתים הנוספות ממדרש חכמים: מדבר ומביא קרבן. בשביל בטול דבורו. וכיון דמשום בטול דבורו הוא. אף זה בטול דבורו הוא: שהאומר לא לאוכל דעתו לאסור עלמו בכל שהוא: שבועה שלא אוכל ואכל ושתה. אע"ג דשתייה בכלל אכילה. אינו חייב אלא אחת דהוה ליה כאוכל שזה חייב[ה]. אמר להן רבי עקיבא וכי היכן מצינו במדבר ומביא קרבן. שבועה שלא אוכל. ואכל ושתה. אינו חייב אלא אחת[ו].

**פרק ג א שבועות שתים שהן ארבע[א]. שבועה שאוכל ושלא אוכל[ב]. שאכלתי ושלא אכלתי[ג]. שבועה שלא אוכל ואכל כל שהוא. חייב. דברי רבי עקיבא[ד]. אמרו לו לרבי עקיבא היכן מצינו באוכל כל שהוא. שהוא חייב. שהוא ואכל כל שהוא] לכ"ע [מחייב] כב"ס. מפרש נמי כגריה דמי. פירש רש"י כגריה בשאר לאסורים דמי. בריה טעמא מאי משום דחביבה. מפרש נמי איהו אחשביה דלאסריה עליה: וכי היכן מצינו במדבר ומביא קרבן. כלומר מדבר ואוסר. דהא אשכחן שבועת העדות אלא דהתם מדבר ואוסא הוא. וכן אשכחת מגדף לר"מ במשנה ב' פ"ק דכריתות ובס בגמ' דף ז' ברייתא דר"ע סבירא ליה דמגדף מביא קרבן. וכן נזיר שאמי דלא מביא קרבנו על דבורו אלא לאשתרויי ליה חמרא. גמרא ותוספות: שלא לאוכל. ואכל ושתה. אינו חייב אלא אחת. כתב הר"ב הע"ג דשתיה בכלל אכילה מפרש בגמ' דילפינן מקרא כמ"ש

במשנה

פרק ג **א שבועות** שתים שהן ארבע. אין לדקדק דהכא מפרש שתים שהן ד' בריאה והדר דיבר דשבועות. ובידיעות מפרש מילי דידיעות בריאה. והדר מפרש שתים שהן ארבע. תוס' פ"ק ד"ג: שאכלתי ולא אכלתי. כתב הר"ב הס הסתים הנוספות ממדרש חכמים. כר"ע במתני' ה': היכן מצינו באוכל כל שהוא חייב. גמ' ולא והרי נמלה [כדתנן במ"ב פ"ג דמכות] בריה שאני. והרי הקדש שהוא חייב מעילה בש"פ כדתנן בר"פ ה' דמעילה ואפי' בפחות מכזית הא בעינן ש"פ בזהו שעורו והא *מפרש דכ"ע מודו מדפי' הר"ב לקמן שהאומר לא לאוכל דעתו לאסור עלמו בכל שהוא ש"מ דמפרש שבועה [*בלא לאוכל כל שהוא] לכ"ע [מחייב] כב"ס. מפרש נמי כגריה דמי. פירש רש"י כגריה בשאר לאסורים דמי. בריה טעמא מאי משום דחביבה. מפרש נמי איהו אחשביה דלאסריה עליה: וכי היכן מצינו במדבר ומביא קרבן. כלומר מדבר ואוסר. דהא אשכחן שבועת העדות אלא דהתם מדבר ואוסא הוא. וכן אשכחת מגדף לר"מ במשנה ב' פ"ק דכריתות ובס בגמ' דף ז' ברייתא דר"ע סבירא ליה דמגדף מביא קרבן. וכן נזיר שאמי דלא מביא קרבנו על דבורו אלא לאשתרויי ליה חמרא. גמרא ותוספות: שלא לאוכל. ואכל ושתה. אינו חייב אלא אחת. כתב הר"ב הע"ג דשתיה בכלל אכילה מפרש בגמ' דילפינן מקרא כמ"ש

במשנה

תפארת ישראל

כחש ולא נשבע, עובר משום בל תבחשו]. ואם היה במזיד, אף שהתרו בו אינו לוקה, רק משלם הקרן עם תוספת חומש מדבר, דהיינו שכשהיה הקרן ד', משלם ה' לבעל הממון, וחייב גם אשם גזילות. וה"ה אם היה בשוגג, דהיינו שלא ידע שחייבין על דבר זה קרבן, אבל ידע שיש אצלו הממון וידע ג"כ שאסור לשבע בן. אבל בשכח שיש אצלו הממון, או שסבור שמותר לשבע בכפירתו, הרי זה אונס ופטור מכלום [כל זה מתבאר בכללות ז"ה]. (ה) בכל ד' מיני שבועות הנ"ל בין שנשבע מפי עצמו, או שהשביעו אח', אפי' עכו"ם או קטן, וענה אמן. או הן, או כיוצא בזה בלשון, שמובן ממנו שמקבל עליו השבועה, דינן שוה לחיוב. אבל בשבועת עדות ופקדון אפי' השביעו אחר, ולא אמר אמן, רק השיב אינני יודע לך עדות. או אין לך בידי, חייב. וכן בכל ד' מיני שבועות אם היו באונס, בין שהיה האונס בתחלתו כמו שכתבנו בסי' ג' וד', או שאנסוהו לשבע, או שהיה אנוס בסופו, שאנסוהו לעבור, פטור. וכל ד' מיני שבועות הנ"ל וחיובן אינו רק בנשבע בשם או בכנוי. אבל איסורא בכל גוונא איכא [רמב"ם פ"ב משבועות ה"ד]. ולר"ן ריש נדרים [ד"ב א'] אפי' בלא שם או כנויו לקי:

יכין

פ"ג א) סילד: ב) הנך ב' כתיבי בפירוש, דכתיב להרע לו להטיב (א): ג) הנך ב' הוסיפו ממדרש חכמים: ד) דחייב קרבן בשוגג ומלקות במזיד. דס"ל דבלשון בני אדם אכילה משמע כל שהוא: ה) דס"ל לחכמים אף בשבועה ומדברים הולכין אחר לשון בני אדם, אפ"ה אין כוונתו לאסור על עצמו יותר מסיעור מיסור תורה. [עוד נ"ל דס"ל דדוקא כשמשמעות לשון בע"א רק בחלא גוונא, הולכין אחריו בנדרים. משא"כ הכא, בלשון בע"א משמע אכילה כראוי בלשון תורה, ומשמע נמי טעימה פורתא, להכי הולכין אחר לשון תורה [ועיין ברמב"ם פ"ד משבועות ה"א ד"ה ודע, דהיכא דלשון תורה סותר לשון בני אדם, אי הולכין בנדרים אחר לשון בע"א או לא]. ואילה"ק הרי גם באיסור תורה באכל בריה חייב בכל שהוא. וגם בשבועות בפירוש שלא יאכל כ"ש, חייב. ובנדר מדבר, אפילו בסתם א"ל כזית, מדלא הזכיר לשון אכילה, והרי בהנך אפילו רבנן מודו דדינן בכ"ש. י"ל התם ה"ט, בריה תורה אחשבה. ובפירוש כ"ש בשבועתו, איהו אחשבה. ובנדר סתם אע"ג דאיהו אכילה, בגלה מיהא הוא, והרי אסר ע"ע הגלתו. ומה"מ אף בקרבן מע"ל נמי חייב בהנהו כ"ש. דהתם נמי לאו משום אכילה חייב, רק משום דהנהו, ובני בהנהו בשום פרוטה]: ו) ר"ל מדבר שלא חטא בדיבורו לא מציגו שיביא קרבן. על כרחך הכא רק משום ביטול דבורו חייב. ה"ל מדדעתו לאסור עלמו כ"ש הרי ביטל דיבורו, [אבל מדבר ואוסא אשכחנא טוהא שמביאין קרבן, בשבועות העדות, דנמי מביא קרבן בשביל דיבורו. וכ"כ מגדף לר"מ בשבועה (כריתות ד"ג ח') נמי מביא קרבן על דבורו] (ב): ז) אף דשתיה בכלל אכילה, אפ"ה חייב רק ח', דהו"ל

לעיל. ואפ"ה סמוך לה לעדות, מדדמי ליה, דבשניהן חייב מזיד בשוגג, דבשניהן לא נאמר ונעלם, ודמו נמי תרוייהו אהדדי דשתיהן חטא בשניהם ולברית: (ב) ואילה"ק הרי במזיד נמי מביא קרבן על דיבורו בסוף מזרחו אף שלא חטא בדיבורו, דהרי לא קיי"ל דמזיד חוטא הוא מדהו"ל שיחה דקאמרי הכי [בנדרים ד"י ע"ח], ואין הלכה כשיטה. י"ל עכ"פ אינו מביאו על שעבר על דיבורו, רק לאתיוי במה שאסר ע"ע. ואף שבמזיד שנמשמע מביא קרבן על שעבר על דיבורו. התם מביא קרבן על שעשה מעשה, משא"כ בשבועה אפילו בלא עשה מעשה, דהיינו כשנשבע שאוכל

ולא

*) זהו נגד תוס"כ בהקדמת הפרק לוח כ' ע"ס. (הלכת מיהן)

פ"ג א שבועות שתים וכו' ר"ם ס"ג: שבועה שאוכל ושלא אוכל. נ' ב"ש נדרים ס"ז ע"ח עי"ו דף כ"ס ע"ח: היכן מצינו כו'. עי' תוס' ר"ל ע"ב ד"ה היכן: שבועה שלא אוכל ואכל ושתה כו' הייב שתים. כ"כ ס"ב ירושלמי מע"ש פ"ב ה"ח יומא פ"ה ה"ג מיי פ"ד מה' שבועות ה"ג והיה סמ"ג לאוין רכ"ח:

שנויי נוסחאות

פ"ג א שבועה שאוכל ושלא אוכל שאכלתי ושלא. בכי"פ שתים אוכל ולא אוכל שהן ארבע אכלתי ולא. א"ש (לר"ע). בכי"פ ליתא. כל שהוא (שהוא) חייב. בכי"מ ובכי"ף ליתא. א"ל (ר"ע). בד"נ ובכי"ק ובכי"פ ובמסנ"ל ובכי"ף ליתא. וכי היכן. וכ"ס בד"נ ובכי"פ ובמכנ"ב; בכי"ק ובכי"מ ובמסנ"ל ליתא; בכי"ף ד' ריווח והיכן. במדבר ומביא קרבן שזה מדבר ומביא בכי"ק ובכי"מ במדבר סביא.; רס"ל הגיה במכנ"ב במדבר שהוא סביא קרבן שזה סביא לפי שאין לפניו ד"ו ובס ליתא לאמלה שזה מדבר ומביא קרבן (ד"ס) וכ"ס שהוא סביא גם בגמ"ס:

תוספות רעק"א

פ"ג א [אות יד] תוי"ט ד"ה היכן מצינו באוכל. מפרש דכ"ע מודו וכן באמר שלא אטעום אבל בלשון אבילה קי"ל כרבנן דאינו חייב בפחות מכזית. וכ' בס"ל דכ"ע ס"ל דבנדרים אזלי' אחר לשון בני אדם. אלא דס"ל דבלשון בנ"א אכילה אף בכ"ש ורבנן ס"ל דמסתמא אסדינן דעתיה דלא אסר עצמו יותר מאיסורי תורה ודעתיה בכזית וקי"ל כרבנן. וס"מ אסור לו לאכול בחצי זית כמו בכל איסורים דחצי שיעור אסור מה"ת. והו דעת הרמב"ם והר"ן. וכתב הרמב"ם בנשבע שלא אשתה נראה דאינו חייב אלא ברביעית כשאר איסורים. ועיין בבית הלל יו"ד סימן רל"ח ובתשובה הארכתי למצוא ראיה לזה. והנה בגוגא מבעי' ליה אם מצמי' דרע"ק דס"ל בר"ש דכ"ש למבות או דבעלמא ס"ל כרבנן והכא ה"מ כיון דספרש חייב. ובתוד"ה ולא אפרו. ודוקא בשאר איסורי' וכו' הוכרחו לכך דלא יקשה דאם מעמא דרע"ק דס"ל כר"ש הא ר"ש מודה דלקרבן צריך כזית. ולענ"ד היה נראה בפשוטו דה"ק דלרבנן דפשטייהו

בועז

פ"ג (א) וג"ל מלהבי שני תגא מסדרא דקרא, דבקרא [סוף פרשת ויקרא] נקט להרע תחלה, ותגא נקט להרע לבסוף. משום, דקרא נקט להטיב לבסוף לרבותא, אף דבכה"ע פטור ממלקות אם עבר מדהו"ל לא שאין בו מעשה, אפ"ה חייב קרבן עולה ויורד. משא"כ במשנה מדרשה לענקט נמי שאכלתי ושלא אכלתי, ובה הוה רבותא ליפכא, דלא מבעיא באכלתי, וודאי הוה שבועת בטוי ולא שבועת שוא, דאף שיש עדים שלא אכל, עכ"פ לא ראינו אין ראיה. אלא אפילו בנשבע שלא אכל וים עדים שאכל, סד"א דהוה כשבועת שוא, קמ"ל דכל שאינו מפורסם לג' בני אדם שאכל, שבועת בטוי הוה*). ועוד יש לדקדק דשינה התגא מסדרא דקרא גם בדבר אחר, דבקרא נזכר תחלה שבועת עדות, ואח"כ טומאת מקדש וקדשיו, ואח"כ בטוי, ואח"כ פקדון. ותגא נקט תחלה טומאת מקדש וקדשיו, ואח"כ בטוי, עדות, פקדון. וג"ל דקרא נקט תחלה יחד הכי ג' שהן בקרבן עולה ויורד. רק הפסיק בין עדות לבטוי עם טומאת מקדש וקדשיו, אע"ג דעדות ובטוי שניהן שבועות ודמו אהדדי. ה"מ משום דשניהן שבועות ואינו הוה נקט לה סמוכין, אפשר למעטי דוגעלם דכתיב בבטוי לעדות נמי קאי והרי נאמת בעדות חייב במזיד כבשגג. להכי אקדים קרא ונקט תחלה שבועת העדות שהוא רע לשמים ולבריות, ולהכי הוה דינו לה"ד, שחייב מזיד כשוגג. והדר נקט טומאת מקדש וקדשיו וסמיך ליה בטוי, דג"כ שוו אהדדי, שאינן רק רע לשמים, וחייב עליהן רק בשוגג [כס"ם כ"ה ב']. וסמך כל הנך ג' יחד, מדחייב על כולן עולה ויורד. אבל בפקדון שדינו מיוחד שחייב אשם, יחדה לו תורה פרשה אחרת. משא"כ הגא דידן, תחלה נקט טומאת מקדש וקדשיו, מדוזכר מלייחו בפסק ושדי להו [כס"ם ל"ג ח']. והדר נקט שמוך לה בטוי דדמי לטומאת מקדש וקדשיו דתרוייהו חייבים קרבן רק בשוגג, ותרוייהו חטא שניו אשם לאקום. והדר סמיך לה עדות לבטוי, דשתיהן שבועות מיהו, ושתיהן בקרבן עולה ויורד. ובסוף נקט פקדון שדינו מחולק מכל הנך דלעיל לענין אשם, כמ"ש

דהו"ל

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

במשנה ג' פ"ח דיומא. [ד"ה מינו] ואי בעית אימא סברא דא"ל לוקים לחבריה נטעום מידי ועיילי ואכלו ושתו ופירשו התום' דכלשונם הוו קרו לאכילה טעימה. וכתב הר"ן בשם בעל הלכות גדולות דאע"ג דאית לן קרא. אילטריך סברא דמהו דתימא בנדרים הלך אחר לשון בני אדם ולא קרו להו אינשי הכי. קמ"ל: **ד** ואכל נבלות וכו'. כתב הר"ב דרחוין לאכילה הן. אי לאו דרחמנא אסריהו. וכ"כ רש"י. וכלומר והואיל ואי לאו דרחמנא אסריהו הוו רחוין לאכילה הלכך יש כאן מקום חיוב וכדמסיק לקמן. דהיינו בכולל דברים המותרין עם דברים האסורים. כך נראה לי לפרש כדי דלא תקשה לן דר"ב אדר"ב דלכאורה דבריו הראשונים הם אליבא דמסקנא כפירש"י וגירסתו דמסקינן בגמ' [דף כ"ד] אלא כדרבא וכו' ומייב אפי' בלא כולל בהדיא כיון דנשבע סתם שלא יאכל הרי כולל דברים המותרים והאסורים וכו'. ומאי דכתב הר"ב הכא דבכולל בהדיא הוא כגירס' הרי"ף והרמב"ם פ"ה מה"ם דגרס משכחת לה וכו' ואין להאריך: רבי שמעון פוטר. כתב הר"ב דלית ליה לאסור כולל. ועמ"ש בספ"ה דכריתות [ד"ה רש"א]: קונם אסתי נהנית לי. לריך לפרש במידי דלא משועבד לה. כמ"ש כיולא בזה בשם התוס' במשנה ב' פ"ג דנדרים וע"ש בפי' הר"ב דרפ"ב: והוא אכל. ולריך שידע כן בשעת השבועה

וחוזר ואוכל בהעלם אחד: שלא אוכל ושלא אשתה. הוו להו שתי שבועות. ואע"ג דמכי אמר לא אוכל אחסר ליה בשתיה דשתיה בכלל אכילה וכי הדר ואמר הו לא אשתה הוה לן למימר דאין שבועה חלה על שבועה [שתי] הכא כיון דאמר ברישא לא אוכל. והדר אמר לא אשתה. גלי דעתיה דהך אכילה דאמר ברישא אכילה גרידתא היא: **ב** חייב על כל אחת ואחת. מדקאמר פת פת בלכל מין ומין ס"מ לחלק. דהי להסור עליו מיני הללו ותו לא. ה"ל למימר פת חטים. *וכן על בעורים וכן על כוסמין: **ג** שבועה שלא אשתה יין ושמן ודבש. בגמ' מוקי לה כגון שהיה חברו מסרב בו ואומר לו בא ושתה עמי יין ושמן ודבש. היה לו לומר שבועה שלא אשתה עמך ותו לא. דכי אשתבע אמאי דמסרב בו אשתבע יין ושמן ודבש למה לי ס"מ לחלק: **ד** ואכל נבלות חייב. דרחוין לאכילה הן אי לאו דרחמנא אסריהו: ר"ש פוטר. דמושבע ועומד הוא עליהם. ופלוגתא דר"ש וח"ק בכולל דברים המותרים עם דברים האסורים. כגון *באומר שבועה שלא אוכל שחוטות וטרפות. ת"ק סבר מגו דחיילא שבועה אשחוטות. חיילא נמי אטרפות. דאסור חל על אסור באסור כולל ור"ש סבר אין אסור חל על אסור באסור כולל. ואין הלכה שהרי אכל אוכלים ואפי' לר"ש. דטעמא

דפטור

*שבועה שלא אוכל ושלא אשתה. ואכל ושתה חייב שתים(א): **ב** שבועה שלא אוכל. ואכל פת חטין ופת שעורין ופת כוסמין: אינו חייב אלא אחת(ב). שבועה שלא אוכל פת חטין ופת שעורין ופת כוסמין ואכל. חייב על כל אחת ואחת(ג): **ג** שבועה שלא אשתה. ושתה משקין הרבה. אינו חייב אלא אחת. שבועה שלא אשתה יין ושמן ודבש. ושתה. חייב על כל אחת ואחת(ד): **ד** שבועה שלא אוכל. ואכל *אוכלים שאינן ראוין לאכילה(ה). ושתה משקין שאינן ראוין לשתיה. פטור(ו). שבועה שלא אוכל. ואכל נבלות וטרפות שקצים ורמשים. חייב(ז). רבי שמעון פוטר(ח). אמר קונם אשתי נהנית ליי(ט) אם אכלתי היום. והוא אכל נבלות וטרפות שקצים ורמשים(י) הרי אשתו אסורה(יא):

[ד"ה רש"א]: קונם אסתי נהנית לי. לריך לפרש במידי דלא משועבד לה. כמ"ש כיולא בזה בשם התוס' במשנה ב' פ"ג דנדרים וע"ש בפי' הר"ב דרפ"ב: והוא אכל. ולריך שידע כן בשעת

יכין תפארת ישראל בועז

דהו"ל כאכל ואכל בהעלם א' [ומה"ט לא סוס תנא מני למקבע שבועה שאוכל, ושתה דפטור. או שבועה שלא אוכל ושתה חייב. י"ל דהרי בהא לא סוס קמ"ל רק דשתיה בכלל אכילה, והרי זה פשוט מכבר ומקבל [כס"ס]. רק לזה לאסמכינן, דאע"ג דעב"ם אכילה ושתיה ב' מיני אכילה הם, אע"פ לא מחשב רק כאכל ואכל, דחייב רק א'. והא דלא נקט לשבר, שבועה שלא אכלתי, ואכל ושתה חייב רק אחת. י"ל דנקט מלתא דמפורסם בקבלה, כמו שתבלנו בכבא דלעיל [בועז ב'] בדיה ולכאורה וכו'. או י"ל דמדאכל ושתה והדר נשבע שלא אכל, ס"מ דלא אתשביה בשבועה לשתיה כאכילה, ופשיטא דאינו חייב רק אחת]: ה) הא דכשאמר שלא אוכל כבר אתסר בשתיה, ואיך חל אח"כ שלא אשתה, הרי אין שבועה חל על שבועה. י"ל דמדאמר אח"כ בפירוש שלא אשתה, הוכיח סופו על תחלתו, וגלי דעתיה דאכילה גרידתא קאמר ברישא: ט) ר"ל דה"ה באמר שלא לוכל מיני הרבה חייב רק אחת דהרי בס"ס דייק בסיפא מדקאמר פת פת ל"ל: י) דמדקאמר פת פת על כל מין ומין, ס"מ לחלק, דאי כוונתו לאסור עליו כל המיני הללו, הול"ל פת חיטין, וכן של שעורים, וכן של כוסמין. ואף דגם בכה"ג רק ספיקא הוא, ולמא כוונתו לחלק, וספיקא דאורייתא לחומרא. י"ל דעכ"פ הסהא ספיקא הוא, ואסור להניח קרבן על כל א' מחשש חולין לעזרה: יא) קמ"ל הך בבא. מדמיירי שהפליגו בו שיעתה כולם, ומדהול"ל שבועה שלא אשתה, ותו לא, ומדפירש כל א', ס"מ דכוונתו לחלק: יב) אי שתה וכו': יג) דלא ההכוון רק לרחוין. [ונ"ל דלפי לא נקט כאמר שבועה שאוכל ואכל אחין רחוין פטור. דיל"ל דבכה"ג פשיטא דפטור, דוודאי התכוון כשנשבע, למפטר נפשיה משבועתו בכל מה שיאכל. ומס"ע בסיפא נקט שלא אוכל ואכל נבילה, דבאמר שאוכל, ואכל נבילה פטור לכ"ע*), דכ"ש הוא מפטר, דנבילות רחוין מל"ע]: יד) מדרחוין לאכילה מל"ע .. והוקא בכולל, שאמר שבועה שלא אוכל נבילות ובשרות, דאל"כ אין אסור חל על אסור: טו) דס"ל דאפילו בכולל לא חל איסור על איסור: טו) ר"ל שלא אהנה ממנה. דאי בשלא תהנה ממני, לא חל שבועתו דמשועבד לה [ויהיה חייב רק משום שבועת שוא]. אם לא שפירש באיסר לאיתה רק בהנאה ממנו שאינו משועבד לה: יז) וידע זה בשעת שבועה, דאל"כ נדרי שגגות הוא: יח) ואפילו לר"ש לעיל, דבכ"ם בתנאי חל

שבועה

*) א"ה בתוספתא פ"ב ה"ל איתא להדיא דר"ש מחייב, ומובא בתוספות כ"ד ד"ה אלא.

שנויי נוסחאות

ב ופת שעורין ופת. בכי"מ ובכי"פ ובכי"ף פת.. פת וכן כסמוך: **ד** אוכלים. בכי"ק אכלים. שקצים ורמשים. בכי"ק ושקצים ורמסים וכ"ס ורמסים גם בסמוך. ר"ש פוטר. בכי"ק ר"ש אומר פטור. קונם; בכי"ק קונם. והוא אכל. בד"ל ובכי"ק ובכי"פ ובכ"מ והוא שאכל; בכי"מ הוא שאכל.

תוספות רעק"א

דטעמייהו דסתם אכילה בכזית הי' מהראיי דשבועה שלא אוכל היינו כזית א"נ דרע"ק סבר כר"ש ולר"ש סתם אכילה בכ"ש אלא דהל"מ דא"ח קרבן עד שיאכל כזית א"כ ממילא במה דנשבע שלא יאכל היינו שלא יאכל כ"ש כלישנא דקרא דאכילה בכ"ש. וממילא חייב קרבן כיון דעבר על שבועתו ולא גרע מנשבע שלא יזרוק דחייב קרבן והיינו דלאותו צד קיים' בלשון בני אדם כלישנא דקרא דלרבנן בכזית ולר"ש בכ"ש. ונראה דזהו כוונת רש"י. וברור (עיין בתשובה לרבינו סימן קנ"ד): [אות טו] שם במשנה שבועה שלא אוכל ושלא אשתה. וכן בהיפוך שלא אשתה ושלא אוכל בעי' דוקא שאכל ושתה. אבל שתה ושתה בהעלם אחת אינו חייב אלא אחד ול"א דשתייה בכלל אכילה וחייל בכולל דמנו דחייל על אכילה חייל ג"כ על השתייה (ולא ידעתי דלה"ש אף בשתה פ"א לחייב ב' דאסיר מבה ב' תשבועות ואמאי נקטי תיס' שתה ושתה) הכיון דאמר תחלה גלי דעתיה דכי משתבע בתר הכי לא אוכל אין דעתו רק על אכילה, כך מתבאר מדברי תוס' בסוגיין (דף כ"ג ד"ה כגון כו'), ונלע"ד די"ל דאף בתירוצם א' מוכרים לזה לדינא אלא דלא ניחא להו לחלק בכך לסברת המקשן דלא נהת לההיא סברא דגלי דעתיה. (*ב"ם.ויש לעיין הא זהו פשיטא ע"י תעריבת דוקא. היינו שלא יאכל פת שיש בה ה' מינים בערבוביה, ונראה אף לר' יונתן דס"ל משמע שניהם כאחד ומשמע זה או זה. זהו דוקא בנשבע שלא אוכל תמרים וחלב דאסור אפי' באחד מהם לחוד. דחתם עכ"פ אילו אוכל תמרים בס"ע וחלב בס"ע חייב וא"כ בל אחד הן מין איסורו בזה אמרי' דמשמע ג"כ א' בס"ע וכמו במקלל אביו ואמו דעכ"פ כ"א הוא מין דאיסור. אבל הכא בפת דמפרשינן בערבובי' א"כ המין שאסר עליו הוא פת שעשוי מחטים ושעורים וכוסמים בערבובי' ואילו אוכל פת חטים וגם פת שעורים ופת כוסמין אינו חייב. דלא הוי מין דאיסורא רק חצי שעשוי משלשתן והו לא תליא בדרבי יונתן דבלא ערבובי' אינו המין שאסר עליו. ובחבתי מזה בתשובה סי' מ"ו): **ד**[אות יז] במשנה אוכלים שאינם ראוים לאכילה. ואם אמר שבועה שלא אוכל עפר ואבל בזית חייב. ובפחות מכזית איבעי' דלא אפשיטא דאפשר דמחייב בכ"ש מפני שאין זה מידי דאכילה דליצטרך שיעור: [אות יח] בהרע"ב ד"ה ר"ש. באומר שבועה שלא אוכל שחוטות וטריפות. דאילו באמר סתם שלא אוכל אין נבילות בכלל דהוי דברים שאין ראוים לאכילה. ובנשבע

בפפרש

המבועה דאל"כ הוי נדר שנגה. ונדרי שגגות מותרים כדתנן בפ"ג דנדרים במשנה ב': ה שאתן לפלוני. גמ' מאי אתן. אילימא לדקה לעני. מוסבע ועומד מהר סיני הוא בגאמר נתון תתן כלומר ותנן לקמן נשבע לקיים המצוה. ולא קיים פטור. אלא מתנה לעשיר: ושלא איש. עיין בפי' הר"ב רפ"ב דנדרים: אמר לו ר"ע א"כ וכו'. פי' הר"ב דרש"ע דרים בכל התורה רבויי ומיעוטי וכו'. והלכה כר"ע ואפ"ה רגילות לפרש בכלל ופרט וכלל. כדלקמן פ"ו משנה ה'. וכבר הארכתי בזה בס"ד במשנה ט' פ"ד דב"מ ע"ש. ועיין בתוס' דפ"ק דף ד' ע"ב ועיין משנה ח' פ"ח דבכורות [*גם עמ"ש בפרק ו' דסנהדרין משנה ד' בד"ה וחכ"א וכו']: נשבע

ר"ע מברטנורה

דפטור בקמייתא לאו משום דלאו בני אכילה נינהו. אלא שאין שבועה חלה על דבר אסור: ה ואחד דברים של אחרים. כדמפרש שאתן לפלוני: שאין בהן ממש. תרי גווי מסמע. כגון שינה ומסמע שאין בהם הנאה. כגון שאזרוק צרור לים: מרבנו

ה אחד דברים של עצמו(ו). ואחד דברים שיש בהן ממש. ואחד דברים שיש בהן ממש. ואחד דברים שאין בהם ממש(א). כיצד אמר שבועה שאתן לאיש פלוני. ושלא אתן(ב). שנתתי. ושלא נתתי. שאישן. ושלא אישן(ג). שישנתי. ושלא ישנתי. שאזרוק צרור לים. ושלא אזרוק(ד). שזרקתי.

יבין תפארת ישראל בועז

שבועה על דבר מצוה. [וג"ל דנקט הך תנאי דאיסור אשתו, לרבותא, דלא נימא מדאסר אשתו עליו וודאי אין כוונתו על הגבלות. ומה"ש נמי לא נקט בלאו בכריתא, קונם אשתי וכו' אם לא אלבלתי, ואכל גבילות אשתו מותרת. דרק אשתו אסורה קמ"ל. ומה"ש לא נקט נמי להפך בכריתא. משום דממ"נ אי באמר קונם אשתי וכו' אם לא אוכל (גבילות) ואכל אח"כ גבילות פטיעת דאשתו מותרת דכיון דסו"ל כנשבע שיאכל כשאכל אח"כ גבילות אמרינן דנתכוון לקיים שבועתו, וכלשיל סי' י"ג. וכ"ש הכא דאמרינן שנתכוון לקיים שבועתו כדי שלא תאסר אשתו עליו. ואי באמר קונם אשתי וכו' אם אוכל (גבילות), דסו"ל כנשבע שלא יאכל. בכה"ג ב"כ באכל אח"כ גבילות אשתו מותרת, דלא גרע מנשבע להדיא שלא יאכל (ואכל) גבילות. דבלא כלל פטור [ופי' ס"ם דכ"ד רפ"ב]: יט) כאוכל ולא אוכל: ב) כדמפרש ואזיל, שאתן לפלוני וכו': בא) כדמפרש ואזיל שאישן וכו': כב) היינו דברים של אחרים אבל יש בהן ממש. ולאו בלדקה לעני מיירי, דהרי מוסבע ועומד בתורה. רק מיירי במתנה לעשיר (ג): כג) היינו דבר שאין בו ממש והן של עצמו. ולא אמרינן דכוונתו שלא יישן לעולם, ולא חייל כלל, מדהו"ל שבועה שוא, רק תלינן לחומרא דנתכוון שלא יישן כל זמן שאפשר להתקיים בלי שינה (ד): כד) היינו נמי שבועת אין בו ממש

ורבנן. ואי נימא דבלשבר כ"ע מודו דשמה אכילה, א"כ היכא קאמרו רבנן היכא מצינו כ"ם חייב, הרי מצינו בפיר לשבר. ואי בלשבר כ"ע מודו דלא שמה אכילה, א"כ מה מהדר לה ר"ע היכן מצינו מדבר ומניא קרבן, הרי עכ"פ מצינו בלשבר שג"כ מדבר ומניא קרבן ואפ"ה שיעורו בכזית. ולבאורה היה נ"ל דבלשבר נמי פליגי רק נקט מלתא דכתב בקרא להדיא. אז נ"ל דמהא מוכח כרמב"ם [בפ"ד מהבועות] דלא דלרבנן בנשבע שלא אוכל ואכל כ"ם פטור, עכ"פ איסורא איכא, בכל תאי שיעור מדחזי לאשמרופי [כרמ"ל שם]. להכי נקט תנא כה"נ ולא בשבר, לאשמעינן דרק בחייב פליגי, ואיסורא מיהא איכא לכ"ם. אבל אי"ל הרי לשבר כ"ע מודו דל"ם אכילה, מטעם דהיכן מצינו אוכל כ"ם חייב, דאמאי ליכא להביא, דהיכן מצינו מדבר ומניא קרבן וכו', דיש להביא בקו' הש"ם לקמן הרי מגדף, דליכא להביא נס על זה כתירוץ הש"ם, הא מדבר וחופא, ליתא דהרי לשבר נמי מדבר וחופא הוא. הא בורכא, דשאני מגדף דהדיבור בעצמו חטא, משא"כ הנשבע לשקר בשבר אין הדיבור בעצמו חטא, ולא שאכל מקודם: (ב) הבי אמרינן בש"ס. וק"ל כיון דבמשנה קאמר לאיש פלוני, א"כ למה הו"ל מוסבע ועומד מהר סיני, וכי מחוייב ליתן לדקה דוקא לעני זה. ומ"ש מכהנים וגויים אלו נהנים לו, יתן משברותיו לאחרים [גדרים דפ"ג ב']. וג"ל דהכי מקשי הש"ם, דמדקאמר שבועה שלא אתן לדקה לפלוני, על כרחך מיירי במחוייב ליתן לו, והין עני אחר לפניו רק זה המבקש ממנו שיתן לו, או שידע שנערך לו. דאי בשאין ביכולתו, או שיש עני אחר לפניו, א"כ אין זה לדקה כיון שאינו מחוייב ליתן כך, והרי הא נשבע רק על הלדקה. אלא ע"כ שבאמת מחוייב ליתן לו, ואהא מקשי הרי מוסבע ועומד הוא. מיהו הא דמשני בש"ם דמיירי במתנה לעשיר, לאו דוקא, דה"ה מתנה לעני, ור"ל בנתן כסף כדאמר שבועה שלא אוכל. ותרצו דבאכילה ליכא למטעי לעולם קאמר עכ"ל. ותמוה דמ"ש מסיני. ואי"ל דכוונתם, דבשלא אוכל וודאי לא נתכוון לעולם, מדאיכא לפעמים אכילה דמצוה, והו"ל נשבע לבטל המצוה. ליתא, הרי בנשבע שלא אוכל מצה, ואכל מצה בלילי פסח חייב, ולא אמרינן דאין כוונתו על מצת מצוה [כירושלמי שבכיא תוס' במכילתן דכ"ד ג' ד"ה אלא]. ודוחק לחלק דהתם מדפירש מצה מסתמא נתכוון לאותה של מצוה. אמנם נ"ל ע"פ מ"ש הר"ן בכא. דבשבע שלא יאכל מודם ימים, ולא הו"ל שבועה שוא, ולא דמי לשינה שאין בו ממש עצמו ביום. משא"כ באכילה, בדידיה תלי, כשיסרה לא יאכל, וכשיסכן באמת ימים מותר לאכל קצת לקיום הגוף עכ"ל. ולפ"ז אפשר לומר דהכי כוונת תוס', דהרי לפ"ז בנשבע בפירוש שלא יאכל אף שיסתכן, אין הבטוע חלה, מדהו"ל נשבע לבטל המצוה [כרא"ש פרק נערה שנתפתתה סי' ג', וב"ק פ"ח מ"ו וכתובות פ"ז מ"י]. ולא דמי לנשבע שלא יאכל מצה דחל בכולל כלעיל. דהכא שאני, דאפילו חל מדהה מחשב פקוח נפש, משא"כ במצה דמצוה. א"כ כ"ש באמר שתם שלא אוכל, אמרינן דמדלא חל אלעולם מחשב נשבע לבטל מצוה והרי נס כשינבע כן יהוייב לעבור לבסוף, בכה"ג וודאי לא נתכוון כלל אלעולם, רק כל זמן שאפשר להתקיים. אמנם עוד תרצו תוס', דשתם אפשר שפיר שאמר שלא אוכל לעולם, בנשבע על ככר שלפניו. ותמהני דאי שתם בכה"ג מייתי, הדרא קו' הש"ם שתם [דכ"ג ב'] לדוכתא, דא"כ פת פת נ"ל. דהרי כמו דמוקי רב פפא שתם במשקין בפיפא, דבמונחים לפניו ולא קאמר אלו ש"מ לחלק. כ"כ באוכלין ממי, וודאי במונחין לפניו כוונתו לחלק, ופת פת נ"ל. ונ"ל דבל"ז ק' אפילו לא נימא כרבינתא"ם, ק' למה לא מוקי הש"ם שתם אוכלין דרישא נמי במונחין לפניו. אע"כ דוקא במשקין דלא מצי למימר פת פת, לכאי במונחים לפניו אמרינן דמדלא קאמר אלו, ש"מ לחלק. משא"כ במאכל אפילו מונח לפניו, אף דיש הוכחה מדלא קאמר אלו ש"מ לחלק, עכ"פ איכא הוכחה נמי לאיפכא, מדלא קאמר פת פת, ש"מ לומר נפשיה מאמרינא קאתי. להכי מאיצריך למוקמא דבקאמר בתמת פת פת. ומהורץ ג"כ קושיתינו לתוס'. אולם מה שלא רבינו ת"ח לתרץ קו' התוס', דשבועה שלא אוכל, אפילו כוונתו לעולם, לא הוה שוא, מדאפשר לאדם להתקיים בשהייה, דאף דשהייה בכלל אכילה [כלעיל סימן ז'], זהו דוקא בקבע זמן לאכילה, אבל בדקאמר אמרינן מדא"א להתקיים, וודאי כוונתו לאכילה לגד. ותמהני מה יענה רבינו בשבועה שלא אוכל ולא אשתה במשנה ט', דהייב ב', ואמאי הרי מדקאמר שתם לעולם באמר, והו"ל שבועה שוא. ול"ע:

ה אחד דברים של עצמו. כ"ה פ"ח עי' יומ"מי נדרים פ"ג ה"ב שבועות פ"ג ה"ט מיי' פ"ח מ"ו שבועות ה"ב כס"ג לעיין בל"ש בל"ש מש"ע יו"ד סימן בל"ו פ"ש:

שנויי נוסחאות

ה ואחד דברים שיש בהן ממש. בד"ל ובכי"ק ובכי"ם ובמכו"ר אחר. (שבועה) שאתן לאיש פלוני ושלא אתן בכי"מ.. לפלוני.. ולוקח וכ"ה ולוקח בכא"ם (וכם ושלא אתן לפלוני): בכי"פ ..ושלא אתן לאיש פלוני.

תוספות רעק"א

במפורש שלא יאכל גבילות הא אין איסור חע"א אע"כ במפורש גבילות ושחוטות והוי כולל. וא"ל דהא ליתא בלאו והן דהא בנשבע לאכול גבילות ושחוטות לא חל על גבילות דלעבור על איסור לא מהני כולל. הא ס"ם חל שיאכל גבילות דהיינו גבילה מסרחת. אלא דבנשבע שלא יאכל גבילות לא הוי כולל מכח מסרחת דאמרי' לא אסר עליו אלא דבר אסור ואין מסרחת בכלל אלא היכי דכלל בשבועתו שחוטות דהיינו דרצה לאסור עצמו בדברים מותרים אמרי' דגם מסרחת בכלל. זהו שיטת תוס'. אבל רש"י ס"ל דלמסקנא לא מוקמינן במפורש גבילות ושחוטות דזהו ליתא בלאו והן אלא דמיירי בסתם והוי כולל מכח שחוטות. (והן משכחת לה. דהא אוכל סתם קאמר ומקיים שבועתו בדברים המותרים) ואי דהוי דברים שא"ר כיון דבעצמותו ראוי לאכילה אלא דארי'רבים עלה לא סקרי דברים שאינם ראויים אלא באין הזא לאכילה בעצמותו כגון עפר. והרע"ב דנקט דפירש גבילות ושחוטות לא הוי צ"ל מקורם ואכל גבילות חייב דראוים לאכילה אי לאו דרחמנא אסרינהו. הא אף באינו ראוי לאכילה בעצמותו כיון דבמפורש אסרן עליו הוי שבועה דהא בנשבע שלא יאכל עפר ואכל נ"כ חייב. ורש"י הוצרך כך לשיטתו דלמסקנא מיירי בסתם שלא יאכל. והתי"ם שכתב כך נ"ל לפרש כדי שלא הקשה דר"ב אדר"ב. לא ידעתי כוונתו הגדולה בזה:

www.daat.ac.il www.hebrewbooks.org

שבועות שתים פרק ג שבועות

ן נשבע לבטל את המצוה וכו'. אמר רחמנא להרע לו להטיב. אמנם הוא מחייב בשבועה על דבר שלא אפשר בו שייטיב במקום להרע. לו ירע במקום להטיב והם דברי רשות. הרמב"ם. ולגומר דאילו בדבר מצוה כשנשבע להטיב ולאכול דבר אסור הוא מירע לנפשו. וכשנשבע [להרע] שלא לאכול המן בפסח. הוא מטיב לנפשו: לקיים ולא קיים פטור. עיין במסנה ד' דבכולל חייב: שלא עשה בה כהן. דאם נשבע לבטל וכו'. דאם יכבע לבטל מה שנשבע עליו מהר סיני ליכא ק"ו לחייביה כשלא יבטל. אלא יעשה כמושבע ועומד מהר סיני. ולפיכך בזה אף ר"י בן בתירא מודה: ן שבועה שלא אוכל ככר זו וכו'. וכתב הר"ב טעמא וכו' וכי הדר אמר שלא אוכל. כיון שאכל ממנו כזית חייב. פירוש דהכי משמע שלא אוכל שעור אכילה מכבר זו. ולא נקט ככר זו אלא למשרי נפשיה באחרינא. כ"כ הכ"מ פ"ד מהלכות שבועות [הלכה ט'] בשם הריטב"א ועמ"ש בשם התוס' במסנה ט': שבועה שלא אוכלנה שבועה שלא אוכלנה. כתב הר"ב לאשמועינן שאם נשאל לחכם על הראשונה וכו'*). וכתבו התוס' שגראה כיש ספרים דל"ג שלא אוכלנה

*) כתוי"ט ד"ה והתוס' כתבו.

ר' ישמעאל אומר אינו חייב אלא על העתיד בו. בי"ק ע"ח כ"פ ע"א ממולה ב' ע"ב ע"ו יבוא: שביעות פ"ח ה"ח פ"ח פ"ב: ן נשבע לבטל את המצוה. כ"ז ע"ח כ"ה ב"ב ע"ז נדרים פ"ז ע"ב ע"ח פ"ה פה' שבועות ה"ל ע"ב שמ"ב לאחין כנ"ח בס"ע מוע"ע י"ד פ"ו כנ"ו פ"ה: לקיים ולא קיים פטור. מיי' שם כפ"ז מוע"ע שם פ"ב: ן שבועה שלא אוכל ככר זו. כ"ז ע"ב ג' ע"ב כ"ח ב"ח תמורה ג' ע"ב יבוא: נדרים פ"ב ה"ב פ"ג ה"ב (גירסת הפ"מ) שבועות פ"ג ה"ע פ"ה ה"ב מיי' פ"ד מה' שבועות ה"י ופ"ו ה"ז ובפ"ב פה' נדרים ה"ב ממ"ב לאחין כמ"ח מוע"ע י"ד כ"ו ופכ"ח ומיתן ה"ב פ"ו:

שנויי נוסחאות

על העתיד. בכי"ק לעתיד. אמר (לו) מרבוי הכתוב. בכי"ק ..מרבוי הכתב ולאתה וכ"ה הכתב שם גם בסמוך כ"ם. ריבה. בד"ל ובכי"ק ובמסכי"ל ריבוי וכן בסמוך. לכך ריבה. בד"ל לכך אף ריבה: ן לקיים ולא קיים. בד"ל ובכי"ק ובכי"מ ובכי"פ ובמסכי"ל לקיים את המצוה.. שיהא. בכי"מ שהוא. כדברי ריב"ב. בד"ל ובכי"ק ובמסכי"ל דברי ריב"ב ועי' רש"י ותוס' ובגמרא הירושלמי. אמר ריב"ב. בכי"פ ובכת"ס דאמר.. וכ"ה בגמ' כ"ה ע"ב והרש"ל הגיה שם אמר ולפי הנוסחא בדברי מלא דאמר עדיף (ד"ם). מה אם הרשות. במסכי"ל ומה..: בכי"מ ..דבר הרשות במס' ד"ו (בס"ו) ..שבועת הרשות וכן בסמוך שבועת מצוה ובאה במסכה ד"פ וד"ק ע"י התוי"ט בעצמו בשם ג"ח ועי' ד"ם. עליה מהר סיני (הרי הוא) חייב עליה. במסכ"ב עליו.. עליו; בכי"פ ליתה. (אם) אמרת. בכי"ק ליתה. שכן עשה (בה). בכי"פ שעשה בה: בכי"מ שעשה ולאתה וכן ליתה בסמוך. כהן. בד"ל ובכי"ק ובמסכי"ל בהין. (שאם נשבע לבטל ולא בטל פטור). בד"ל ובכי"ק ובכי"פ ובמסכי"ל ליתה וכן ליתה בד"ם: ן שלא אוכלנה (שבועה שלא אוכלנה). בכי"ק ובכי"ף ליתה ועי' בכס"ל במסנה וכגמ' ובתוס' ובר"ן ובהו"ט.

ראשון לציון

ן במשנה מצוה שהוא מוכנע כו' עיין יס"מ:

תוספות רעק"א

ן [אות יט] במשנה כדברי ריב"ב. כתבו תוס' דריב"ב לא מחייב רק בלקיים דהיינו נשבע ליש ב בסוכה אבל נשבע לקיים שלא יאכל

ושלא זרקתי. רבי ישמעאל אומר אינו חייב אלא על העתיד לבא. שנאמר (ויקרא ה') להרע או להטיב(ה). אמר לו רבי עקיבא אם כן אין לי אלא דברים שיש בהן הרעה והטבה. דברים שאין בהן הרעה והטבה מנין. אמר לו מרבוי הכתוב(ו). אמר לו אם ריבה הכתוב לכך. ריבה הכתוב לכך(ז): ן נשבע לבטל את המצוה(ח). ולא ביטל פטור(ט). לקייב(ח) ולא קיים פטור(ל). שהיה בדין שיהא חייב כדברי רבי יהודה בן בתירא(א). אמר רבי יהודה בן בתירא מה אם הרשות שאינו מושבע עליה מהר סיני. הרי הוא חייב עליה. מצוה שהוא מושבע עליה מהר סיני אינו דין שיהא חייב עליה. אמרו לו לא. אם אמרת בשבועת הרשות שכן עשה בה לאו כהן. תאמר בשבועת מצוה שלא עשה בה לאו כהן. שאם נשבע לבטל ולא ביטל פטור(ל): ן שבועה שלא אוכל ככר זו(ל). שבועה שלא אוכלנה(ל). שבועה שלא אוכלנה. ואכלה

מרבוי הכתוב. לכל אסר יבטא האדם. ופלוגתא דר"ע ור' ישמעאל דר"ע דרים בכל התורה רבוי ומעוטי ורבי ישמעאל דרים כללי ופרטי. ר"ע דרים לו נפש כי תשבע ריבה. להרע לו להטיב מיעט. לכל אסר יבטא. חזר וריבה ריבה ומיעט וריבה. ריבה הכל. מאי רבה. רבה כל מילי לשעבר כלהבא. ומאי מיעט מיעט דבר מצוה. ור' ישמעאל דרים לו נפש כי תשבע כלל. להרע לו להטיב פרט. לכל אסר יבטא חזר וכלל. כלל ופרט וכלל לא אתה דן אלא כעין הפרט. מה הפרט מפורש להבא אף כל להבא. והלכה כר"ע: ן נשבע לבטל את המצוה. פטור משום שבועת בטוי לכל לוקה הוא משום שבועה טוא: שהיה בדין שיהיה חייב כדברי רבי יהודה בן בתירא. כלומר שאילו לדברי ר' יהודה בן בתירא הוא חייב משום שבועת בטוי שהיה ר"י בן בתירא אומר מה אם הרשות וכו': שלא עשה בה לאו כהן. וקרא כתיב להרע לו להטיב. דמשמע דבר שיש בו הן ולאו. ואין הלכה כר"י ב"ב: ן שבועה שלא אוכל ככר זו שבועה שלא איכלנה. טעמא דאמר שלא אוכל. והדר אמר שלא אוכלנה הוא דאינו חייב אלא אחת שאין שבועה חלה על שבועה אבל אמר תחלה שלא אוכלנה. והדר אמר שלא אוכל ואכלה

כולה חייב שתים. דכי אמר שלא אוכלנה אינו חייב עד שיאכל כולה וכי הדר אמר שלא אוכל כיון שאכל ממנה כזית חייב הלכך השבועה האחרונה חילא ומחייב כי אכיל מינה כזית. וכי הדר אכל כולה מחייב משום שבועה דאכולה: שבועה שלא אוכלנה שבועה

יכין תפארת ישראל בועז

ממש, דזריקת דרור מילי דכדי הוא. מיהו כל זה בחדא לריעותא וחדא לטיבותא כאהן לפלוני, או שאינן. אבל בב' לריעותא כגון שזרק פלוני או שיכן פלוני, שהוא של אחרים וגם אין בו ממש, פליגי בגמרא וקיי"ל דגמי חייב: בה) דפליג אמתניתין דרים מכילתן דתני ב' שהן ד': כו) מדכתיב נפש כי תשבע וגו', כלל. להרע לו להטיב. פרט. לכל אסר יבטא, כלל. הו"ל יחד כלל ופרט וכלל, דמרבה כל דבר שהוא להבא כעין הפרט: כז) דס"ל דבכל התורה דרשינן כל כלל ופרט וכלל, בדרך ריבוי מיעוט וריבוי, דמרבה הכל, אף מה דלא דמי לפרט [ועי' רש"י סוכה ד"ב ע"ב החילוק שבין כלל ופרט וכלל לריבוי מיעוט וריבוי]. ולהכי מרבינן הכא שבועה דלעבר. ואחכי מיעט, למעט רק היותר פחות באפשר, והיינו בנשבע לבטל המלה: כח) בין עשה לו לא תעשה: כט) משבועת בטוי. אבל חייב מלקות מיד כשנשבע, משום שוא: ל) פטור לגמרי, דאפילו בשבועה [י"ד ר"ג ו'] : לא) דס"ל חייב לקמן (דן): לב) גם לדיוק, ור"ל מדכתיב להרע לו להטיב, דבמה שזה מדבר זה מדבר. ומ"כ מי קרא במלה ומי מייתי, לריך שיהיו שניהן שוין הלאו והכן בג' דברים, בעייני הגוף ובעייני הנפש, ובאופן המלוה. וזה מ"מ. דאי הרעה דקרא מייתי שנשבע לבטל מלה דהיינו שנשבע שלא יאכל מלה בפסח, דהו"ל רעה לגוף ולנפש, מ"כ הטבה ומי מייתי כך בנשבע שיאכל מלה, דהיינו הטבה לגוף ולנפש. אבל הרי בכה"ג לא דמי הרעה להטבה באופן המלוה, דהרעה מייתי בבטול מלוה, והטבה בקיום מלוה. ואי הרעה מייתי בקיום מלוה, כגון שנשבע שלא יאכל נבילה, דהו"ל רע לגוף וטוב לנפש, מ"כ הטבה ומי מייתי שנשבע שיאכל נבילה, והרי זה טוב לגוף ורע לנפש, והרי לריך שיהיו שוין גם בזה. ואי נימא דהרעה מייתי שנשבע שלא יאכל נבילה, והטבה מייתי שנשבע שיאכל מלה, דדמי להדדי בעייני הגוף והנפש, ובקיום מלוה, עכ"פ לא דמי, דהרעה מייתי בלאו, והטבה בעשה. אלא ס"מ דקרא לא מייתי במלוה כלל: לג) כל שלא אוכל משמע כזית, שהוא שיעור אכילה. והא דקאמר ככר זו, למפטר נפשיה מאחרינא קבעי: לד) ר"ל ואח"כ אמר שבועה שלא אוכלנה דמשמע כולה:

(ה) ותמוה דהאי שהיה בדין דקאמר מיותר לגמרי. וכ"ל דנקט הכי, דלא תקשה מאי קמ"ל שנשבע לקיים ולא קיים. דבשלמא לבטל ולא ביטל קמ"ל דלוקה לעניין קרבן פטור, אבל אכ"פ חייב מלקות משום שוא, אבל בקיים ולא קיים, הכי וודאי פטור ממלקות וכ"ם מקרבן, ולמה ליה למתניה. אלא קאמר שהיה בדין שיתחייב קרבן מכח ק"ו. או כ"ל דנקט הכי, דלא תימא דהאי לקיים מיירי רק בנשבע לקיים לא תעשה, ולא חיי, משום דאין איסור חל על איסור. והכי באמת הא ליתא, דהכי בהא גם ר' יהודה מודה דפטור [כתוס' ד"ה לקיים]. להכי קאמר שהיה בדין וכו', דמדליף חיובא מק"ו, הו ליכא למימר דקאי אנשבע על לא תעשה, דהכי אין איסור חל על איסור מקרא נפקא לן [חולין ק"ג א' וק"ג ב'], מ"כ וכי אהכי ק"ו לבטולי קרא. אע"כ דמיירי ה"ק אמי אפילו בנשבע לקיים עשה דפטור. ונפיר שייך ק"ו:

פירוש הקצר

לב) דלהרע ולהטיב זהו לאו וזהו. ולריך שיהיו שוין במשמעות, דאם הרעה היינו לבטל מלוה, ר"ל שנשבע שלא יאכל מלה, מ"כ הטבה ג"כ כך, שנשבע לבטל מלוה, דהיינו שנשבע שיאכל נבילה, והרי זה אינו הטבה. ואם ההטבה היינו לקיים מלוה שנשבע שיאכל מלה, מ"כ הרעה ג"כ כך, לקיים מלוה, שנשבע שלא יאכל נבילה, והרי זה אינו רעה. אע"כ דקרא לא מייתי במלוה כלל:

שלא אוכלנה. אע"ג דמשבועה שלא אוכלנה *)[שניה] שמעי' דאין שבועה חלה על שבועה תנא לן שבועה שלישית. לאשמועינן דחובת הוא דליכא אשבועות בתרייתא. הא שבועות הן ולא יצאו לבטלה ואם ימצאו מקום יחולו. שאם נשאל לחכם על הראשונה. עלתה שניה תחתיה ולאסר בדבר. משום שבועה שניה וכן אם נשאל על השתים. חלה השלישית. *לפי שהחכם עוקר הנדר מעיקרו והוי כמי שלא נדר. וחלה השניה למפרע. שהרי הראשונה כמי שאינה הוחל ונשאל עליה וכן כשנשאל על השתים הרי כאילו אינם. וחלה השלישית למפרע: ח אם לא ראיתי גמל פורח באויר. כלומר יאסרו כל פירות שבעולם עלי אם לא ראיתי שליטית ואפ"ה שמטינן שאם נשאל וכו' מדקתני היו חייב אלא אחת ולא קתני חייב אחת. והשתא הוי כי התם בנדרים פ"ב משנה ג' כדפי' הר"ב שם. ומ"ש הר"ב שהחכם עוקר הנדר מעקרו: עיין בפירושו שפ"י בנדרים: [*זו היא שבועת ביטוי וכו'. למטעמי אוכל ולא אכל ממלקות. שאין בו מעשה בסוגיא דלעיל דף כ"ח] [ע"ב]: ח איזו היא שבועת שוא. עיין במשנה ז' פ"ד דאבות: על העמוד של אבן וכו'. אבל של זהב לא שכיח. הלכך לא אפיך נמי למתני על העמוד של זהב כדמפיך על האיש וכו': אם לא ראיתי גמל פורח באויר. ל' הר"ב כלומר יאסרו כל הפירות שבעולם עלי אם לא ראיתי וכו'. בגמ' מוקמינן לה באומר יאסרו כל פירות וכו' וכתבו התוס' פירוש בשבועה ובפרק ארבעה נדרים (דף כ"ד) גרסי' ליה בהדיא. ע"כ. דה"ג התם יאסרו וכו' בשבועה אם לא וכו' וכתב הר"ן דטעמא דאיכא שבועת בטוי ואין הפירות נאסרין עליו. ואפ"ה לקי משום דהא ודאי לא נתכוין זה לאסור הפירות. שאם היה מתכוין לכך הוה ליה לאסור בלא שום תנאי שהרי עכשיו ג"כ פירות אסורים עליו ולמה תלה נדרו בדבר שאינו. אלא ודאי נאו לאסור הפירות נתכוין אלא לקיים שראה אותו דבר. ומש"ה לוקה משום שבועת שוא. ע"כ. וכיוצא בזה דברי הראב"ד בהשגות פ"ג מהלכות שבועות ולדבריו יאסרו כל פירות שבעולם לאו דוקא אלא ה"ה חד פירא וכן במשנה ב' פ"ג דנדרים. קונם אם לא ראיתי וכו' פי' הר"ב קונם עלי ככר זה וכו' אבל התוס' דהכא דוקא באומר כל פירות וכו' והוי שבועת בטוי אלא דהיינו טעמא דאין פירות נאסרים משום דאי אפשר לו לחיות בלא כל פירות וכו'. ומש"ה לקי מטעם שבועת שוא. שנשבע על דבר שא"א. שהרי אי אפשר לו לחיות בלא אכילת כל פירות. ואע"ג דלא אמר לעולם מסתמא לעולם נאסרו עליו. דאיזה זמן יתן לו לא מסתבר שלא יהא אסור אלא רגע אחד והא דאמר יאסרו וכו' אם לא ראיתי. הוה מצי למימר שבועה שלא אוכל כל פירות אלא דאמרינן דאע"ג שלא אסרם עליו אם ראה וכו' וסד"א דלפורא רבא חזא ואסיק שמא גמלא. קמ"ל דבטלה דעתו אגל כל אדם. עכ"ד. והתם בנדרים דליכא למלקי מכוח נדר שוא. דלא אסכחן נדר שוא. הלכך אסברה לה הר"ב בכאן ולא בכל הפירות. דאי בכל הפירות אפי' כי לא אתי בנוזמא לא היו נאסרים עליו. אא"א לו לחיות וכו'. וגם מלקות ליתא בנדר שוא. ולא הוה אמרינן מידי דאתי בנוזמא. אלא הוה ליה למתני קונם כל פירות שבעולם עלי מותר. ומדאתי בנוזמא ש"מ דבאומר קונם ככר זה אם לא ראיתי וכו' היא מהני' ולא באומר כל פירות כי הכא: גמל הפורח באויר. כתבו התוס' תימה דהכא קתני גמל פורח. ולא

יבין תפארת ישראל בועז

לה) דמדאי אפשר שיעבור על שבועה ב' עד שיעבר על שבועה ראשונה, כגון נכלל שבועה ב' בא', ולא חילה תו שבועה ב'. אבל באמר תחלה שלא אוכלנה והדר שלא אוכל, לא נכללת ב' בא', דבקמא לא אסר ע"ע רק כולה, ובשבועה ב' אתסרה אפילו בכזית ממנה (ן): לו) הא דקתני זו היא למטעמי שאוכל ולא אכל דפטור ממלקות מדאין בו מעשה: לו) שיודעין ג' בני אדם. דאל"כ בטוי הוא: לח) ולא נקט נמי איפכא כשיפא בחיים ואשה. ה"ט דעמוד זהב לא שכיח. ולא נקט על אבן שהוא אבן. דזה פשיטא דהוה שוא, דהיינו בחנם, כדכתיב לשוא הכהי לא ביכם, רק קמ"ל הנהו דבד"א שהן שקר: לט) נקט אים ואשה, אף שאין ידוע שאין דבריו

(ן) *)כך הוא גירסת הרי"ף והוס'. ובש"ס בבני ירושלמי ובמשניות גרסינן שלא אוכל וכו' פעמים שלא אוכלנה. וקאמר בגמ' דנקט הכי, לאשמעינן דאפילו בכה"ג, חיובא הוא דליכא, הא שבועה איכא, שאם התיר הכא דאשונה, מצאה שבועה ב' מקום לחול וחייב עליה. וכתבו תוס' דגרסה לא"ג ב' פעמים שלא אוכלנה, ואפ"ה שמטינן להך דוקיא דגמ', דמדלא קאמר תנא, "חייב אחת" רק "אינו חייב אלא אחת" ש"מ דשבועה ב' נ"כ איתא, רק שאינו חייב עליה. וג"ל דלש"ס דגרס ב"פ שלא אוכלנה, לרבותא הוי לה, דלא מצעיי שלא אוכל ושלא אוכלנה, דשבועה ב' לא דמי כלל לשבועה א' ולא נכלל בה, רק סתר אותה. דהרי שלא אוכלנה, משמע אבל קאת ממנו אוכל, אלא שלא היתה יכולה לחול, להכי וודאי אמרינן בנשאל על הראשונה חלה ב'. אלא אפילו בשלא אוכלנה ושלא אוכלנה דשבועה ב' נכללת בקמא, אפ"ה שבועה איכא, ואי משכח רווחה היילא.

ואי"ל אי כך רבותא אתא תנא לאשמועינן, לא הוה צריך למנקט ב"פ שלא אוכלנה, רק נקט ב' שבועות קמייתא בהן. רק מדבכה"ג הוה דיכא איפכא, דבאמר תחלה שאוכלנה לכבר זו, והדר שאוכל חייב רק אחת. ובאמר תחלה שאוכל כבר זו, והדר שאוכלנה, באמת חייב שהיס. [ועי' תוס' דכ"ע ב']. לפיכך נקט במתניתין דבשאוכלנה והדר שאוכל, וכה"ג אשמעינן נמי הך רבותא דלעיל שביר, דאע"ג דבכה"ג וודאי נכללת שבועה ב' בא', ואפ"ה חיובא ליכא שבועה איכא, ולא צריך למתני תו שלא אוכלנה פעם ב'. ודוחק לומר דחובא דמלקות אתא לאשמעינן, ובהן ליכא מלקות, מדהכ"ל לאו שאין בו מעשה, רק קרבן איכא. ליתא, דפשיטא דכמו דהדר חל בהן משמע נמי דחל נמי בלאו וחייב מלקות. נ"ל דלהכי נקט מתני' בלאו, לאשמעינן רבותא לעניין פטורא. דלא יומא, דבשאמר שלא אוכל והדר שלא אוכלנה, כשאכל כזית קמא כבר עבר אשבועה ראשונה, וכשאכל אח"כ כולה עבר אשבועה ב', ולחייב תרתי, קמ"ל. אבל אי הוה נקט שאוכלנה ושאוכל, וודאי פטיא דכשלא אכלה היילי ב' חיובי השבועות כאחד, ופטיא לחייב רק א'. ורק בשבע שיאכלנה, ואח"כ נשבע שיאכל כבר זו היום, אז חלו ב' השבועות זא"ז, ולא רצה להאריך. עוד י"ל דלהכי לא נקט ב' פעמים בהן, דהרי בנוזמא דנקטה מתניתין אינו חייב אחייה אחת, דכיון דשייה מתני תלי, א"כ אין כאן שוא. א"כ אי הוה תני ב"פ בהן, שאינו חייב אלא אחת, היינו קרבן א', דהרי בשבע בהן פטור ממלקות, כריב מכילתין [ד' נ' ב'], והוה סד"א דשייה עכ"פ שוא

*) כך הוא. ונסתה שבועה שלא אוכלנה רק פעם אחת גירסת כו'.

ליה לקבן בפרקין דנשבע לקיים המצוה חייב וכו' מבואר דס"ל דאפילו בנשבע שלא יאכל דברים איסורים הייב. והנה חר"ן כתב בפרקין דרצ"ח א' וז"ל ואע"פ שהשבועות חלים לריב"ב אף בקיום ל"ת כדאיתא בפרקין והיינו בדעת תוס' לעיל ד"כ הנ"ל (ומ"ש לישנא כדאיתא בפרקין לא ידעתי היכן איתא כן בפפורש הא י"ל דנשבע לקיים היינו ס"ע לישב בסוכה ובדומה): ן [אות כ] בהרע"ב ד"ה שבועה שלא אוכלנה. לפי שהכם עוקר נדר מעיקרו. וכן הוא לשון רש"י. ודקדק טוה בתשובת מהר"ם מינץ הובא בש"ך סי' רל"ח סכ"א דבהפרת בעל דמינו גייז ואינו עוקר מעיקרא אף שהיפר הראשונה אין השנייה חלה. אף דבכל היכא דאין אחא"א אמרי'דמתלי חלי וקאי ולאחר דפקע הראשונה חלה השניה מ"מ בשבועות ונדרים אינו כן דבעי' שיחול מיד בשעה שמוציא מפיו עיי"ש. ולענ"ד אין ראיה דהא מבואר במתני' וי"ו דבנשבע לקיים המצוה לא חל דאינו בלאו והן אולם זה לענין ק"כבן אבל לענין לאו דבל יחל שלא בענין איתא בלהבא כדאיתא בסוגיא דכ"ו ב' דלהרע או להטיב רק בקרבן כתיב ה"ג לא בעי' איתא בלאו והן,וכ"ב הר"ן לחייא

שחייבין על זדונה מכות. מ"ה פ"ם מא' שבועות ה"ג: שבועת שוא כ"פ פ"ב מ"ו: שם פ"ז: ח איזו היא שבועת שוא. כ"פ פ"ח כ"ה ע"ב ע"פ מ"ו: ע"פ מס' שבועות ה"ל שם ב"ג נלחין אנ"ח מ"ח עוש"ע י"ב פ"ו. לע"ו ע"ד: אם לא ראיתי גמל שפורח באויר. ירושלמי נדרים פ"ג ה"ב מ"ו: ע"פ מס' שבועות הכ"ח שם ב"ג שם עוש"ע שם פ"ה:

שנויי נוסחאות

מכות. בד"ל מלקות. שגגתה (קרבן עולה ויורד). בד"ל שגגתה פטור ולית ח שם הדבור דשבועת שוא חייבין כו' לא במשנה זו ולא בראש המשנה הסמוכה מזה נראה כי יש כאן תסרון דברים מן שגגתה עד שגגתה ו ה ד"ם לא דק כזה. (שביעית שוא כו' פטור). בכי"פ ליתא; בכי"ק ובמסכי"ל ובפי' ל"ח דבוקה היא להמשנה הסמוכה וכ"ה במסכ"ב ד"ו שני וכפ"ו: ח איזו היא. וכ"ה בד"ל ובמסכ"ב; בכי"ק ובכי"מ ובמסכי"ל ואיזו היא. ושי' בדבור הקודם. אמר על העמוד. בכי"מ כיצד.. עמוד וכ"ה עמוד גם בכי"פ. שאי אפשר. בד"ל ובכי"ק ובמסכ"ב ..אפשר לו אוכל במסכ"ב ד"ו שני וכפ"ו ליתא למלה לו והתוי"ט הסירה גם מהמשניות ונייז ס"ח ר"ל בחסרון המלה לו ובד"ח הקיפו אמ"כ בשעות למלת אם: במסכי"ל ..אפשר לו לחיות. אם לא ראיתי. בכי"פ שאי אפשר ואמר ראיתי כו' וכ"ל ..אם לא ראיתי כו' כדמוכח מגמ' (ד"ס). שפורח באויר. בד"ל ובכ"ק ובכי"מ ובמסכי"ל פורח.. וכן הוא; בכי"פ שהוא פורח באויר אם לא ראיתי בדרך זו בעולי מצרים ושי' הוי"מ ובגמ' הירושלמי.

תוספות חדשים

ח במשנה שהוא של זהב. וה"ה אם נשבע שוא של אבן שנשבע שלא דבר הידוע כמ"ש הרמב"ם בפרק ו' והוא מן הירושלמי ומלי דנשבע לעמוד הידוע דוקא שיכר לג' בני אדם מה שא"כ נאינו ניכר אלא לאנשים מיוחדים כגון שנשבע על הסמם שהיא קטנה מן האדון אע"ג שאין הדבר כן אינו לוקה(רמב"ם סוף פ"ם מה"מ):

תוספות רעק"א

נבילות לא חייל דאין איסור הע"א. וע' בתוס' לעיל ד"כ ב' ד"ה דבי בו' ומיהו לריב"ב דאית

שבועות שתים פרק ג שבועות

ולא קתני כעולי מגריס. ובפרק ארבעה נדרים גבי נדרי הבאי. תנא שולי מגריס. ולא קתני גמל פורת. ע"כ. והר"ן לפי דרכו מכתבתי דטעמא דמוחר בפירות משום דאמדינן דעתיה דלא נתכוון וכו' מייקב שפיר תמיהה זו והעתקתי לשונו שם פ"ג דנדרים

מתנה ב': נחש בקורת בית הבד. פי' הר"ב כתבנית קורת בית הבד ולורתה. בגמ' בטרוף · ופירש"י שם בו חריצים בקורת בית הבד כך ראיתי נתן ממומר. ופרכינן כולהו גמי מיטרף טריפין. ומשני כבגבו טרוף פירש"י נשבע שהיה טרוף בגבו ואין נתן עצוי בחברבורות אלא בגרוט. ע"כ. והתוס' בנדרים פ"ג [דף כ"ה] הקשו מה ענין ממומר לקורת בית הבד. ופירשו 1)פלט"א בלע"ז. וז"ל הרא"ש בטרוף. רחב ואינו ענול. ע"כ. וכולהו טריפין היינו בבגנס. והר"ן כתב דבירושלמי קאמר *) במרובע

באוירם). ואם לא ראיתי נחש בקורת בית הבד מא). אמר לעדים בואו והעידוני. *שבועה שלא נעידך מב). נשבע לבטל את המצוה מג). שלא לעשות סוכה. ושלא ליטול לולב. ושלא להניח תפילין מד). זו היא מה) שבועת שוא שחייבין על זדונה מבות מו). ועל שגגתה מז) פטור: ט שבועה שאוכל כבר זו שבועה שלא אוכלנה. הראשונה שבועת בטוי. והשניה שבועת שוא מח). אבלה עבר על שבועת שוא. לא אבלה. עבר על שבועת בטוי מט): י שבועת בטוי. נוהג באנשים

וכו': נחש בקורת בית הבד. כתבנית קורת בית הבד ולורתה. דאילו כעובי קורת בית הבד. לא הוי שבועת שוא דאיכא טובא: שבועה שלא נעידך. בטול מצוה היא דהא חייב להעיד [שנאמר] (ויקרא ה') אם לא יגיד ונשא עונו: ט אבלה עבר על שבועת שוא. ה"ק אבלה עבר על שבועת שוא לחודא. לא אבלה עבר אף אשבועת בטוי. דמכי נשבע שאוכל כבר זו חייב לאוכלה וכי הדר נשבע שלא יאכלנה. הרי נשבע לבטל את המצוה. ולוקה משום שבועת שוא בין יאכל בין לא יאכל ואי לא אכיל לה חייב אחים. משום שבועת שוא. ואף משום שבועת בטוי: י באנשים ובנשים. לאיזי דבעי למתני שבועת העדות טהגת באנשים ולא בנשים כו' תנא בשבועת בטוי טהגת בכל אלו:

וכמוהו מה מרא דמימרא דהכא ודירושלמי. ותו בגמ' דנדרים ולית טרוף. ומשני מלתא אגב אורחיה קמ"ל. דקורת בית הבד גבו טרוף למאי נפקא מינה למקח ולממכר. לומר לך המוכר קורת בית הבד לחבירו. אי גבו טרוף אין. אי לא לא: שבועה שלא נעידך. פירש הר"ב בטול מצוה היא. וכן לשון רש"י. ומסיים היינו דבר שאי אפשר. ע"כ. ולדבריהם הא דתנן בחר הכי נשבע לבטל את המצוה נראה בעיני דה"ק שבועה שלא נעידך והיינו נשבע לבטל וכו'. וכן בלא לעשות סוכה. וראיתי להרמב"ם שכתב בפ"ה מה' שבועות הנשבע לבטל המצוה וכו' שלא יעשה סוכה וכו' וכן הנשבע שלא אחייב וכו'. הרי זה לוקה משום שבועת שוא. מפני שהוא מצוה להעיד. וכן האומר לחברו שבועה שלא אדע לך עדות הרי זו שבועת שוא. שאין בידו שלא ידע לו עדות. ולדבריו ז"ל שאפשר לפרש דשלא נעידך תרתי משמע. שלא נדע לך וזה א"ל. וכן משמע שלא נעיד מה שיודעים. והיינו לבטל המצוה. ולפי דיש בה ג"כ משמעות שלא נדע וכו' כדאמרן. הלכך תני ליה קודם נשבע לבטל וכו': [*זו היא שבועת שוא וכו'. למעוטי אכלתי ולא אכלתי דחייב קרבן ור"ע היא דרים פרקין בסוגיא דלעיל דף כ"א [ע"ב]: ט שבועה שאוכל כבר זו. שבועה שלא אוכלנה הראשונה שבועת בטוי. והשניה שבועת שוא. תימה דשניהם שבועת בטוי דשבועה שאוכל. היינו כזית כמו שבועה שלא אוכל [כדפי' הר"ב במ"ז] ולא אוכלנה היינו שלא אוכלנה כולה [כדפי' נמי לעיל] ואמאי יש לחלק בין אוכל לשלא אוכל. תוס' [דף כ"ט ע"ב]: והאוניה משום שבועת שוא

1) פלאט"ה, פלאך. *) פירוש טרוף מרובע.

יכין תפארת ישראל בועז

לאמת רק מכח חזקה, שהוחזק שזה אים ומזלת אמה: מ) ר"ל שאמר יאסרו עלי כל פירות שבעולם בשבועה אם לא ראיתי. וג"ל דלהכי נקט בתנאי, דקמ"ל דאף דהשביעה היה רק בתנאי, אפ"ה מחשב שוא, ולא אמרי' דכוונתו היה רק לאסור הפירות על עצמו, להכי נשבע בתנאי זה שאי אפשר. אבנם לתוס' מיירי שאסר ע"ע כל פירות שבעולם, והשוא הוא מדא"א להתקיים בלי פירות. וג"ל, דלדבריהם ג"כ נקט הך תנאי לרבותא, דלא מבעייא באסר ע"ע כל פירות שבעולם להדיא, ודאי הוא שוא, אלא אפילו רק בתלה שבועתו בתנאי, כיון שא"א שיתקיים התנאי הו"ל שוא: מא) לא בגדול קאמר דיש. הרבה נחשים שנחליש ועביש בקורה זאת, רק ר"ל שנשבע שראה נחש שהיה כילו אפילו בגבו מגומר בחברבורות בקורת קורה הכ"ל. אז ר"ל שנשבע שראה נחש רחב בגבו בקורה, ולא ענול. וי"א דר"ל נחש מרובע בקורה. וקמ"ל גמל דלא הימא ליפירא לבה חזי, ואסיק ליה שמא גמלא, דבבה"ג דעתיה בטל אגל כל אדם. וקמ"ל נחש רחב דסד"א דווקא גמל פורת, דלא אפשר כלל, אבל נחש אף אם שאינו מלוי דאמא מקרי וחזי, קמ"ל: מב) זהו נשבע לבטל וכו': מג) דהו"ל חיובו משום שבועת שוא. [וג"ל*) דלהכי נקט בזה דהו"ל נשבע לבטל מצוה. דלא תימא אין זה נשבע לבטל מצוה, דאמאת כוונתם לא נעידך מדאין אנו יודעים לך עדות, וא"כ אינם חייבים. להכי קאמר זהו וכו', כ"ל דעכ"פ משמעות לשונם הוא שיודעים ואינן רוצין להעיד]: מד) אף דבכולן יכול לפטור א"ע בסיתעסק במצוה דפטור ממצוה [בסוכה כ"ו א'] וכדומה. אפ"ה הוה שוא, דמי יודע אם תזדמן לו מצוה לידו. ואם כבר נזדמנה פטיעה דפטור, והו"ל כנשבע על אבן שהוא אבן שחייב משום שוא. מיהו בנשבע שלא לגבוה לגבוה ליצית, אינו שוא, דאינו מחייב לגבוה בגד של ד' כנפות [כרמ"מ פ"ה מהלכות סי"ת] ודו"ק. [אמנם ק"ל לאמאי הוה שוא מ"מ מצודדין למוכסים יאסרו לי כל פירות שבעולם אם אינן של בית המלך, ואתטון בלבו הוים, כנדרים [דכ"ז]. ואז מדאין דברים שבלבו שותרין לאמרי פיו, אינו שבועת א סור, ואי בדיעבד הוה שבועת איסור לא היה במקום הפסד מותר לכתחילה, א"כ ה"נ נימא לאפטר נפשיה שנשבע שלא יקיים מצוה זו בשעה שאינו חייב בה, ובפרט סוכה. והוסק לומר דתנא ליישנא קטיעה נקט ור"ל שנשבע בפירוש על שעה שחייב בה. אלא ק"ל**) דוקא באומר בלבו היום דשתה ליישנא שלא אוכל היום משמע. אבל באומר בלבו מחר באמת אסור. א"כ י"ל דה"ל מיירי באמר בזמן חיוב, דשתמא היום משמע]: מה) כל האומנים שנזכרו במשנה, ואפשר בשלא נעידך אין לוקין דאולי באמת לא יכלו להעיד שסכתו העדות: מו) רק על שבועת שוא: מז) שוגג לא משכח"ל בשוא, רק בלא ידע שיתחייב עליה, או שנשבע שלא יגבה תפילין ולא ידע, שהיא מצוה. וג"ל דהא דקאמר הכא זו היא וכו' אע"ג דבבר הני לה במשנה ז', דקמ"ל דאפילו הכי דמלי פטר נפשיה. כסי' מ"ד, אפ"ה חייב: מח) ולא אמרינן בבה"ג מתלי תלי וקלי כמשנה דלעיל, ולא הוה שוא. דדוקא בשייס ב' השבועות אמרינן הכי, ולא בשהרו אהדדי ב' השבועות: מט) ר"ל אף על שבועת בטוי דהרי על שבועת שוא

*) מפורש בהו"ש בכסף משנה פ"ה ה"ה שבועה. **) ע' יור"ד סימן רל"ב סי"ד סע"ק ס"ק ל"ג.

שבועה שלא נעידך. ואם לא אסר להם בואו והעידוני והם נשבעו שלא להעיד לו י"ל אף אם תבעה אח"כ להעיד מ"מ חל השבועה בטולל דמכו חל שאסורים להעידו כ"ז שלא יתבעם להעיד דאין עליהם הוב ומצוה להעיד דראיתא בטוש"ע חומ"מ סי' ב"ח חל נמי אף על שעה שיתבעם. ע' במסבתין דף ב"ד ע"א בשם הירושלמי ט [אות כב] תוי"ט ד"ה שבועה · בין אוכל לשלא אוכל. ולזה הפב"מ כל הראשונים ונותנים טעם לדבר דשלא אוכל היינו

ברחוקים ובקרובים. כגון שאתן לפלוני. בין רחוק בין קרוב: בבשרים ובפסולים. בכסר לעדות ופסול: מפי עצמו. שהוליא הוא שבועה מפיו אבל אם השביעוהו אחרים אכלת ולא אכלת. ואמר לא אכלתי. ואכל. לו להפך. פטור אם לא ענה אמן. ואם ענה אמן אחר שהשביעו חברו הרי כנשבע מפי עצמו וחייב: **יא** שבועת שוא [כו'] ברחוקים ובקרובים. נשבע על דבר שהוא שוא אמה. בין רחוק בין קרוב: אחת זו ואחת זו. אחת שבועת שוא ואחת שבועת ביטוי מושבע מפי אחרים חייב בדעני אמן:

ובנשים [י]ברחוקים ובקרובים[יא]. בבשרים ובפסולין[יב]. בפני בית דין. ושלא בפני בית דין. מפי עצמו[יג]. וחייבין על זדונה מבות. ועל שגגתה קרבן עולה ויורד[יד]: **יא** שבועת שוא. נוהגת באנשים. ובנשים. ברחוקים. ובקרובים[טו]. בבשרים. ובפסולים. בפני בית דין. ושלא בפני בית דין. ומפי עצמו. וחייבין על זדונה מבות. ועל שגגתה פטור. אחת זו ואחת זו[טז] המושבע מפי אחרים חייב. כיצד[יז]. אמר לא אכלתי היום ולא הנחתי תפילין היום. משביעך אני ואמר אמן חייב[יח]:

שוא. פי' הר"ב בין יאכל בין לא יאכל. שהרי יאמתה שבועה לבוא על דבר שלא אפשר לו. ומאותה שעה הוא עובר. אפילו קיים שבועתו גמ' [ופירש"י]: **י מפי עצמו**. כתב הר"ב ואם ענה אמן אחר שהשביעו חברו וכו' חייב מדתנן לקמן אחת זו ואחת זו [כו']. ולפיכך לה מדכתיב (במדבר ה') ואמרה האשה אמן. אמן. גמ'. ופי' הר"ן דאי לא דמיא כמוליא שבועה אמאי מבדקא. אפי' מושבע מפי אחרים אין כאן. שהרי לא אמרה כלום אחר שבועה. דלא דמי למשביע עדים [כדאי' הר"ב בר"פ דלקמן] שהרי הם סופרים אחר שבועה. ועונים על דברין אין אנו יודעים לך עדות. אלא ודאי כמוליא שבועה מפיו דמי. ע"כ. ואיכא למידק דילף דבוקא בשכפל אמן אמן כי אשה. דהאי דכפלה האשה הייט משום גלגול הוא כדתנן במשנה ה' פרק כ' דסוטה:

יבין תפארת ישראל בועז

שוא אוכל, כדנקט הש"ג [בגדרים די"ח] והדר נקט שלא אוכלנה. וכבר הרגישו כן רבותינו. אמנם לפמ"ש לעיל יתישב, דאי הוה נקט הכי, סד"א דוקא בכה"ג בשאל אשבועה א' אלא ב', משום דבחד הב' פעמים שלא אוכל הדר אמר שלא אוכלנה, ס"מ דהתכוון בשבועה שנייה שלא אוכל, דאכזיה ב' משתבע. אבל בחמר ושלא אוכל שלא אוכלנה, שלא אוכלנה, דודאי נכללת שבועה ג' בב', סד"א דלא אתה כלל. קמ"ל. אבל בשונית דגדרים דלא נקט בחר הב"פ שלא אוכל ג"כ בשבועה שלא אוכלנה, מיגין שפיר למידק גם מהב"פ שלא אוכל דחיובא הוא דליכא הא איסורא איכא. ועי' בר"ן בגמ' (ז) והקשו הוס' דהכי שייכן בטוי, דשאוכל משמע כזית, ושלא אוכלנה משמע כולה, ובלעיל. ונ"ל ע"פ מ"ש הר"ן [דרל"ז ב'] דבאמר שבועה שלא אוכל בכר זה, נשבע על כל כזית וכזית שבה. ומה"ע ל"ל נמי דמשו"ה לא אמר לעיל [משנה ז'], שבועה שלא אוכל „מבכר זה", דאז לא היה חייב רק אכזית קמא, שנשאר אחר אכילתו קלת מהבכר, נמצא דבשאמר אח"כ שלא יאכלנה שבועה אחרת הוה וחיילא שבועה שנייה בכולל. דלא דמי לתשע ועשר [בש"ס כ"ח ב], דהתם מדלא קאמר אלו, על כל תשע ותשע הוא נשבע, ואין כאן כולל [ועי' תוס' שם ד"ה שבועה]. להכי נקט באמר בכר זה, שאז אתחייב בבר על כל זית שבה, ואין כאן כולל, וכמש"ל. וא"ב, הכא עכ"פ שפיר הוה מני למימר מבכר זה, דהרי לא אמר בחר הכי רק בהיפוך משבועה א'. ומדלא קאמר הכי ש"מ דגם בשבועתו הראשונה התכוון שיאכל כל הבכר וה"ל שבועה שלא אוכלנה שאמר אח"כ, שפיר שבועת שוא. מיהו גם לפ"ז י"ל דהכא מיירי באין בבכר רק זית. עוד י"ל דשאוכל לבד משמע זית. אבל הכא דאמר ב' השבועות סמוכות ומשתמע בהפוך, אי רק על זית נתכוון בשבועה קמייתא הו"ל לפרש יותר: (ה) ותמהני דמפי הו"ל לתנא למנקט תרוייהו בהבא, דהו"ל שלא אוכל בטוי, ושלא אניח תפילין נמי מדליתא להבא הו"ל שוא ולא בטוי, א"כ שלא הנחתי תפילין נמי מדליתא להבא [ב"ש כ"ה ח], דכל דליתא בהבא הו"ל ספר[ו"] דגדר בלשון שבועה מהני. א"כ לי' הוה נקט להבא, היה צריך תנא לתלק דבשהמאכל והתפילין של המשביע, אפי' לא ענה אמן, לקי [כר"ן בגדרים דפ"ו ח'] דאע"ג דשבועה לא הוה עד שיוליא מפיו, גדר בלשון שבועה מיהו הוה, והרי יכול לאסור שלו על חבירו. ומהא נ"ל דליה נמי לרמב"ם [פ"ה ד'] שפירש רפ"ז דברין כענינו [כי"ד קל"ז סק"ו]. אמנם ק"ל למה לא נקט תנא בפשוטה, משביעך אני שאכלת ושהנחת תפילין ועונה אמן חייב. ואח"ל רבותא קמ"ל, אפי' אמר המעשה קודם השבועה, דלא סלקא אדעתי' אז משביעהו, אפ"ה בהשביעוהו אח"כ חייב. אז דקמ"ל דאפי' אזכיר המעשה קודם השבועה דוקא בענה אמן חייב ולא בהשיב לא אכלתי. עכ"פ למה נקט הכי גווא בבטוי, דגם במלוה כל לשעבר בטוי הוה [פרמב"ם פ"ה משבועות], אפי' הו"ל למנקט חד בשוא, שרליתי גמל פורח בשוא, אז שלא ישתני ג' ימים. וע"ע:

תוספות רעק"א

שלא יאכל שום אכילה ממנו ועל כל בזית וכזית שבו נשבע. וכמו כן בשבועה שאוכל חיינו שיאכל כל בזית וכזית שבו והייב לאכלו כולו דעל כל בזית ובזית שבו נשבע בין לענין שאוכל ובין לענין שלא אוכל. ומ"מ יש חילוק בין שבועה שאוכל בכר זו לאומר שבועה שאוכלנה לענין אם נשרף מקצת הבכר דבשבועה שאוכל דחל השבועה על כל בזית וכזית צריך לאכול הנשאר אבל בשבועה שאוכלנה דלא חלה השבועה אלא על אכילה כולה וכיון דנשרף קצתו ואינו יכול לאכול כולה בטלה השבועה וא"צ לאכול הנשאר:

כ"ם ע"ב: וחייבין על זדונה מבות נו'. כ"ז ע"ב: **יא** שבועת שוא נוהגת נו'. כ"ם ע"ב: וחייבין על זדונה נו'. כ"ז ע"ב: אחת זו ואחת זו, מי' ע"ב מה' שבועות ה"א פמ"ג: המושב לבי"ח פוטב"ש י"ד כ"ל"ז ס"ב: לא אכלתי היום, כ"ה ע"ב: ולא הנחתי תפילין. מי' ירושלמי שבועות פ"ג ה"ם מיי' שם פ"ב הי"ם:

שנויי נוסחאות

ברחוקים ובקרובים. במשנ"ב בקרובים וברחוקים. בפני ב"ד ושלא. בכי"פ בין בפני ב"ד בין שלא וכן נסמוך. מפי עצמו כו'. זדונה כו' שגגתה כו'. בד"ח ומפי..; בכי"מ..עצמן. זדונן. שגגתן וכן בסמוך. מבות. בד"ל מלקות וכן במשנה הסמוכה. **יא** ברחוקים ובקרובים בד"ב בקרובים וברחוקים. ומפי עצמו. בד"ב ובכי"ק ובמשנ"ב מפי.. פטור. במשניות דפוסים חדשים מטורין. (אחת) זו (ואחת) זו. בכי"ק אחד זו ואחד זו; במשנ"ב אחד זה ואחד זה; בכי"ף ווו ווו. (כיצד אמר). בד"ב ובכי"ק ובמשנ"ב ובכי"ף ליתא. לא אכלתי בו'. במשנ"ב אם לא.. והקיפוה; בד"ב ובכי"ק אם לא אכלתי היום ואם לא. תפילין (היום). בד"ב ובכי"ק ובכי"מ ובכי"פ ליתא. משביעך אני. בכי"מ משביעך אני; למשביעך לא משביעכני ויש המוסה קלה ובלתי מצוה ועי' ש"ב ב"ק פ"ט מ"ז:

תוספות הדשים

מן בתוי"ם ד"ה והשניה כו'. ומלותה שבה הוא עובר כו'. וכיון עושה אומרים לו שיאכלנה מוטב שיעבור על שבועת שוא ולא יעבור על שני שבועות וכן ליסקא אם אמר שלא אוכל ושבועה שיאכלנה אומרים לו שלא יאכלנה כו'. (הרא"ש בשם הירושלמי):